

Drugo izvestje
mestne nižje realke

v Idriji.

Za šolsko leto 1902/1903.

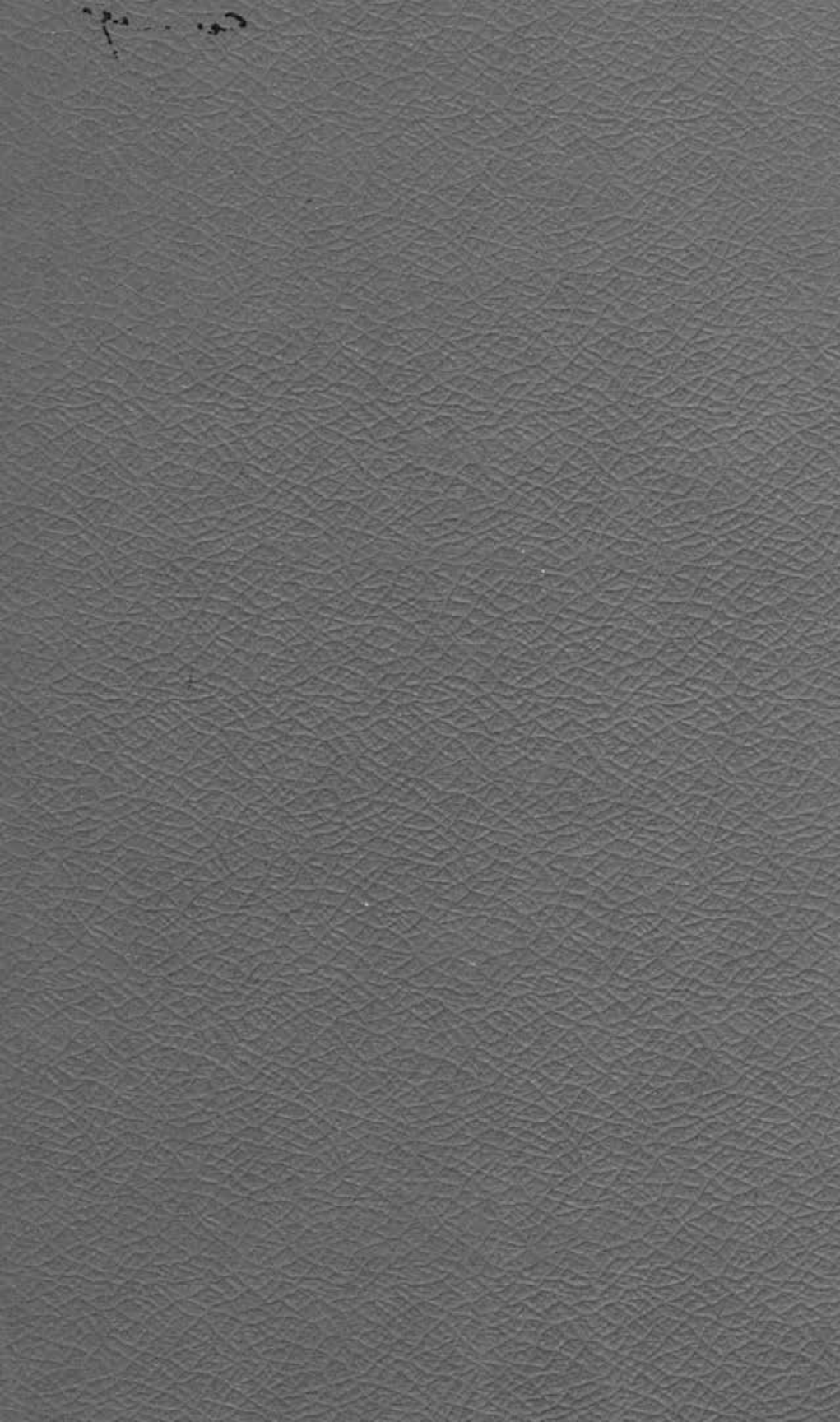
Izdalo ravnateljstvo.

V Idriji 1903.

Založila mestna nižja realka.

Tiskala Gorilka Tiskarna A. Gabrčček.

Drugo izvestje
mestne nižje realke

v Idriji.

Za šolsko leto 1902/1903.

Izdalo ravnateljstvo.

V Idriji 1903.

Založila mestna nižja realka.

Tiskala »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.

Vsebina:

	Stran
Kje naj postavimo mejo psihiškemu življenju v organiški naravi? Spisal dr. S. Beuk	5
Pripravniški tečaj v Idriji. Spisal Makso Pirnat.	17
Kratek popis novega realčnega postopja. Spisal ravnatelj.	42
Šolska poročila. Sestavil ravnatelj.	
I. Učiteljski zbor	48
II. Učni načrt	49
III. Učne knjige	54
IV. Učila	56
V. Statistika	72
VI. Podpora učencev	74
VII. Najvažnejši odloki c. kr. šolskih oblastev	77
VIII. Kronika	77
IX. Kako se je pospeševal telesni razvoj mladine	78
X. Imenik učencev	80
XI. Naznanilo o začetku šolskega leta 1903/4	81
Nekatere važnejše pravice, ki so spojene z uspešnim obiskovanjem nekaterih ali vseh razredov realke.	82

Kje naj postavimo mejo psihiškemu življenju v organiški narodi?

Spisal dr. S. Beuk.

Če hočemo zgoraj stavljenemu vprašanju povoljno odgovoriti, si moramo najpoprej natančno raztolmačiti pojem psihiškega življenja in organske narode.

O psihiškem življenju kakega organizma moremo govoriti tedaj, če sklepamo iz kakoršnihkoli podatkov po analogiji s samim seboj, da hoče ta organizem tisto izvršiti, kar naredi. Tako sklepanje postaja toliko težje, čim nižje se podamo po lestvici živih bitij. — Kaj se godi v človeku kakega drugega plemena, ali v človeku, ki govori nam neumljiv in neznan jezik ali ki je v izobražbi daleč za nami zaostal, tega ne moremo sicer z natančno gotovostjo določiti, vendar isto v največ slučajih uganemo po njegovih kretnjah in izrazih v obrazu, če primerjamo, v katerem slučaju bi se mi enako vedli. Enaka analogija nam pomaga tudi še pri višjih živalih; ali čim manj so nam podobne živali, tem težje prispodabljam o njih kretnje svojim, in kmalu pridemo k takim živalim, pri katerih nas popusti primerjanje njihovih dejanj z našimi popolnoma na cedilu. V takih slučajih si moramo poiskati drugačnih načinov preiskovanja. Pregledovati moramo vzroke gibanj in dejanj organizmov. Če so ti zgolj mehanski, torej gibanja le reflektivna ali fiziologiška, tedaj ne bodemo pripisovali organizmu psihiškega življenja, kakor tudi ne vedno, ako vidimo, da je kretnja koristna, kajti dostikrat je tudi povsem koristno gibanje popolnoma reflektivno, napravljeno brez vsake volje organizma. — Le ako vedoma in z namenom napravi organizem kako kretnjo, smemo mu prištevati psihiško aktiviteto; ta pa se da od zunaj opazovati in sklepati iz tega, da organizem izbira prava sredstva v dosego svojega namena, da prilagodi svoja gibanja spremenljivim okoliščinam, da se ozira na razne mogoče slučaje, z drugimi besedami: da kaže pojave življenja, ki so onim našega zavedanja vsaj nekoliko podobni.

K organskim ali živim stvarim pa prištevamo živali in rastline. Te se ločijo od neorganskih v tem, da so vedno v stanju gibanja, da žive v vedni spremembi cele svoje oblike in svojih posameznih delov pod vplivom vedne

izpremembe snovi, katere jih sestavljajo. Razločuje jih poleg tega način, kako nastajajo, kakor tudi njih zunanja in notranja oblika od mrtve prirode.

Naravno je, da moremo o psihiškem življenju le pri živih bitjih govoriti, kajti duševno življenje je gotovo navezано na živo telo. Nastane pa vprašanje: ali se zaveda vsako živo telo, da živi? Ali smemo vsem organizmom pripisovati psihiško življenje?

Tukaj se križajo mnenja filozofov. Nekateri trdijo, da moramo vsaki živali pripisovati zavedanje; drugi dokazujejo, da ne smemo niti rastlinam odrekati psihiškega življenja; poslednji pravijo, da so gibanja nižjih živali le čisto mehaniška in da šele pri višjih živalih ta reflektivna in instinktivna gibanja preidejo v psihiške funkcije.

Naša naloga je ogledati si ta naziranja in enemu izmed njih pritrčiti. V slučaju, da pritrčimo prvi teoriji, moramo postaviti mejo med rastlinami in živalimi; če se oklenemo druge teorije, je naslovno vprašanje rešeno s tem, da postavimo mejo psihiškega življenja okoli cele organske prirode; ako se nam bo zdelo tretje naziranje najverjetnejše, moramo določiti v vrsti živali ono točko, pri kateri preidejo fiziološka gibanja v psihiška.

Če opazujemo s stališča primerjalne biologije živali od najvišje po vrsti navzdol glede njih psihiških funkcij, vidimo, da med posameznimi razredi živali ne najdemo večje razlike kakor med posameznimi vrstami istega razreda. Ako n. pr. pripisujemo opicam opiraje se na gotove razloge zavedanje, bomo našli iste ali pa vsaj podobne razloge pri nižjem razredu. Isto najdemo, ako primerjamo sedaj drugi in tretji razred, tretji in četrti i. t. d. in kmalu obstojimo pri najnižjih živalih, katerim iz istega vzroka ne smemo psihiškega življenja odrekati, kakor ga nismo smeli živalim posameznih višjih razredov.

Tako sklepajo zastopniki prve teorije, ki jo imenujemo panantropološko. — Če soglašamo z njimi, nam je treba sedaj omejiti pojem živali. Tu pa stojimo pred težkočo, katere premagati nam do sedaj še ni bilo mogoče, kajti živali prehajajo tako po svojih oblikah in strukturi, kakor po načinu življenja, razmnoževanja i. t. d. brez skoka v rastline. Najnižji organizmi so opisani v zoologiških kakor v botaniških knjigah, kjer se ne trdi na eni strani, da so to živali, na drugi, da so to rastline, ampak opisani so v obeh zato, ker pridemo od teh nedoločenih ali vsaj nedoločenih organizmov, ako se izpopolnjujejo v jedno smer, do višjih rastlin, ako se spopolnjujejo v drugo smer, do višjih živali. Med živalimi in rastlinami imamo torej prehode, ki nam onemogočijo postaviti mejo med obema skupinama. —

O razločilih med živalimi in rastlinami se je že mnogo pisalo. Trdno steno so že postavili prek dolge vrste organizmov ter jo razdelili v dva kosa. Toda z izumitvijo mikroskopa in z natančnejim proučevanjem rastlinske biologije so podrli poznejši naravoslovci ta zid češ, tu ni meja in najbrže je sploh ne bo najti nikoli. Če so se starejši prirodopisci ozirali na različno obliko zastopnikov obeh skupin, na način rasti, razmnožitve, na prosto gibanje i. t. d., so mogli to trditi pač le zato, ker so se ozirali na višje stoječe ali vsaj z opažanje s prostim očesom dovolj velike rastline in živali. Ko pa

je mikroskop pokazal nebroj enostavnejših rastlin in živali, ko je bilo mogoče najmanjše dele organizmov med seboj primerjati, — takrat so se razkadili oni kriteriji v nič.

»V nobenem pojavu rastlinskega ali živalskega življenja,« pravi Claus, »ne najdemo značilnega razločka med obema skupinama in ni nam mogoče potegniti veljavne črte med živalimi in rastlinami, kajti oboji se razvijajo iz enega in istega izhajališča, vsekakor na dve različni strani, ki pa se dovoljno in popolno razločujeta še-le pri popolnejši organizaciji.«

Da med protoplazmom kake živali in onim kake rastline ni nobene bistvene razlike, da je razmnožitev, rast, hrana, dihanje, če ne pri višje organizovanih, gotovo vsaj pri nižje stoječih isto, to ve vsak prirodoslovec. Rastline in živali sestavljajo enake stanice; le da so te stanice v obojih različno oblikovane, razvrščene in spojene, kakor so sicer že pri vsaki drugi živali ali vsaki drugi rastlini. Istotako je dognano, da nastane celi kompleks stanic, ki nam predstavlja rastlino ali žival, pri obeh iz ene stanice in na enak način.

Imamo še celo vrsto dokazov, da ni prave meje med rastlinjem in živalstvom. Oziraje se nanje moramo teorijo, da smemo le pri živalih, to pa pri vseh, govoriti o psihiškem življenju, v toliko zavrniti, da ne smemo tega življenja tudi rastlinam odrekati, ker preidemo primerjajoč psihiške funkcije živali posameznih vrst nevedoma v vrste nižjih rastlin, od tu pa z isto pravico naprej do najvišjih.

Naslanjaje se na navedene podatke, moramo prvi dve teoriji sklopiti v eno samo: Živali in rastline, torej vsak organizem se zaveda. — Ker smo že zgoraj omenili, na kak način zagovarjajo zastopniki prve teorije psihiško življenje vseh živali, nam v sledečih vrstah preostaja še povedati, kako govore zagovorniki psihiškega življenja rastlin.

Nauk o rastlinski duši je že kaj star. Že Empedokel je nekako slutil ono, kar uče moderni prirodopisci, ko je učil, da se ravna rastlina v svoji rasti in v svojih gibanjih po zunanjih uplivih in odnošajih. Aristotel se je že določneje izrazil trdeč, da ima rastlina dušo najnižje stopinje. Imenoval je to dušo anima vegetativa in ji pripisoval, da ona drži dvoje sil nasprotnih smeri skupaj, katerih ena se kaže pri korenini v smeri navzdol in druga pri rasti debela v smeri navzgor. Ta duša izbira rastlini prikladno hrano in ji urejuje rast, toda ona ne čuti in nima nagiba k gibanju. Te dve lastnosti ima edino le živalska duša. Temu naziranju se je uprl cerkveni očak Tertulijan. Ta pripisuje v svojem spisu o duši inteligenco vsaki duši, torej tudi rastlinski češ, da si duše živega bitja brez inteligence misliti ne moremo.

Iz spisov Arnobija, Avguščina in drugih pisateljev, ki so pobijali mitološke izmišljotine, povzamemo, da so imeli Rimljani celo vrsto bogov in boginj, o katerih so si predstavljali, da čuvajo rastline ter jih nadzirajo, da v pravem času kale, poganjajo popke, cvete in sadove. Tako so častili boginjo Sejo, ki je varovala semenje v zemlji, Segetijo, ki je vodila kaljenje, boga Nodota, ki je delal kolenca, boginjo Volutino, ki je nad-

zorovala razvijanje popja, Patelo in Patelano, ki sta skrbeli za pravilno rast klasja i. t. d.

Vera v rastlinsko dušo je bila tudi pri drugih narodih razširjena. Kristjanska sekta Manihejcev, ki je imela v 4. in 5. stoletju posebno na vzhodu veliko privržencev, se je držala vere, da rastline prav tako čutijo kakor živali. Greh je bilo po nepotrebnem trgati rastline, in le gotovim slojem je bilo dovoljeno »moriti« za hrano potrebne rastline. Tolažili so se za take izjemne slučaje s tem, da popravijo rastlinam prizadeto krivico, ker bodejo duše in deli rastlin v telesih onih, ki so jih povžili, prišli enkrat v večno blaženstvo, katero je sicer pripravljeno le ljudem in njihovim dušam.

Filozofi 17. stoletja, kakor Daniel Sennert, Babtist Morin i. dr. so pripisovali vsaki rastlini celo po dve duši: dušo dorastle in dušo kaleče rastline.

Slednja je bila po njihovem mnenju bolj inteligentna, kajti znati je morala iz semena vzgojiti celo rastlino, enako oni, od katere je bilo seme. Duša odrastle rastline ni imela tako težke naloge, treba ji je bilo skrbeti le zato, do ohrani rastlino v obliki, do katere jo je privedla prejšna duša.

Tem nasproti je trdil Cezalpin, da ima rastlina le eno dušo, ki skrbi za hrano, rast in razploditev ter da se v razploditvi kaže najvišja njena moč.

V teh časih se je začela botaniška veda razvijati. Zasedili so pri prezajočih in ovijajočih se rastlinah organe, ki iščejo opore, opazovali vznemirljive liste in vzdražljive cvetne dele. — Dočim so nekateri učili, da so ta gibanja čisto mehaniška in avtomatiška, so se drugi odločno zavzemali za te pojave kot pojave rastlinske duše. Karol Bonnet n. pr. ni samo trdil, da rastlinska duša čuti in hoče, ampak tudi dokazoval, da se rastlina kakor žival celo radosti in žalosti ter opiral svoje trditve posebno na znano indijsko trepetajočo deteljo (*Hedysarum gyrans*), katere listi se gibljejo v svitlobi v gotovem redu.

Prvi učenjak, ki se je natančneje zaglobil v proučevanje rastlinske duše, je bil Erazem Darwin, ded Karla Darwina. On je natančno preiskoval žužkojede in vseh vrst vzdražljive rastline in prišel do zaključka, da se na zunaj pojavlja rastlinska duša v tem, da razločuje toplo in mrzlo, mokro in suho ter izbira rastlini prikladno hrano. Pripisoval je rastlinam tip in trdil, da ljubijo. Iskal je v njih senzitivnih organov ter sklepal, da se nahajajo na koncih posamnih rastlinskih delov. Posamezne dele rastline je primerjal posamnim živalicam onih kolonij polipov, ki živijo družno in imajo razdeljene opravke. Sam zase tak polip ne more živeti, le vsi skupaj se morejo hraniti, množiti, braniti proti napadom i. t. d.

Pol stoletja pozneje je Fil. Martius isto tako iskal v rastlinah živalskim ganglijem analognih organov ter menil, da odgovarjajo kolenca na steblih rastlin ganglijem živali. »Duša biva«, pravi, »sicer po celi rastlini, toda poglavitno njeno delovanje se združuje v kolencih, kjer spe vse rastlinske zmožnosti.«

Kakor Erazem Darwin, tako je sklepal tudi njegov slavni vnuk Karol Darwin. V svojih izbornih spisih nam je pokazal na podlagi vsestranskih

preiskovanj, da so pri rastlinah čuti ravno tako porazmeščeni kakor pri živalih, posebno na koncu koreninic. To ost sestavljajo stanice posebne oblike; s pomočjo teh rije korenina pravilno v zemljo, išče mokrote, razločuje večji pritisk od manjšega, izbira pravilno hrano, z drugimi besedami: od te osti je odvisno življenje rastline. »Zato gotovo ne pretiravam«, pravi, »ako jo primerjam središču živcev kake nižje živali.«

Še enega moža naj omenimo, ki se je z vso unemo zavzel za eksistenco rastlinske duše. Ta mož je bil duhoviti psihofizik Gustav Fechner. V svojih spisih Nanna in Über die Seelenfrage nam dokazuje eksistenco rastlinske duše opiraje se na svoja lastna preiskovanja in izkušnje ter na vso tedaj znano botaniško literaturo. Čeravno ta spisa v sedanjem času nimata več tolike važnosti v botaniško-psihološkem oziru kakor nekdanj, sta vendar še vedno izvrstna vira, iz katerih botanik lahko zajema neštivilno zanesljivih podatkov iz biologije in anatomije rastlin ter zgodovine rastlinoslovstva. Kar se tiče njegovih izvajanj iz podatkov navedenih v spisih, moramo sicer reči, da se mu niso vsi posrečili; toda lepo število je tudi takih, katerih s stališča analogije — Fechner se je je pri svojih sklepih skoro izključno posluževal — ni lahko ovreči. »Da je rastlina živo bitje«, piše, »o tem ni dvomiti. Življenja brez duše pa si predstavljati ne moremo. Rastline izrabljajo pri svoji rasti zrak in zemljo; gotovo pri tem uživajo. Če pa uživajo, morajo imeti dušo. — Trditev, da raste rastlina brez zavedanja, je nespametna. Če bi namreč rastlina rastla in bi se pri tem ne zavedala, bilo bi — če nič drugega — mnogo dela zastonj. Ako pa trdijo nekaterniki, da rasto rastline le v našo korist, potem bi bilo bolj pametno, da bi n. pr. namesto dreves rastle kar deske, stoli, mize in drugo, za kar rabimo drevje. Na vsak način je duša vedna spremljevalka življenja. Seveda je rastlinska duša od naše in živalske različna; ima tudi drugačne in druge lastnosti, katere so zavisne od oblike rastline same in od načina njene rasti, razmnožitve i. t. d. Čim manj sta si dve živi bitji po svoji obliki podobni, tem različnejši sta njuni duši. Da bi pa iz različne oblike živali in rastlin sklepali, da imajo one dušo, te pa ne, bi bilo povsem napačno. Kajti z isto pravico bi smel potem jaz trditi o vsakem meni nepodobnem človeku, da nima duše. Jaz pa pravim, da jo ima, le drugačno kot jaz. Tako ima rastlina toliko različnejšo dušo od moje duše, kolikor bolj se razločuje njena oklika od moje. Če si predstavljamo dušo kot nekaj substancijelnega, smemo reči: Jaz in rastlina imava duši enake snovi s specifično različnimi lastnostmi. Zagovornikom makrokosmiškega hilozoizma, ki trdijo, da preveva celo prirodo, torej tudi rastline, le nekak božji duh, da ima cela priroda nekako skupno dušo, moram reči, da po njih naziranju ni nikakega razločka med rastlino in kamnom, med živaljo in valom. Vsaka rastlina ima za-se svojo posebno dušo, ki čuti in hoče.«

Tudi proti onim, ki trdijo, da je živčevje predpogoj psihiških funkcij, se obrača Fechner z mnogimi ugovori. »Če imamo mnogo godal brez strun«, meni, »iz katerih vsejedno izvablamo zvoke, si lahko mislimo, da se tudi rastlinska duša na zunaj pojavlja brez strun, brez živcev. Ako pa že na vsak način zahtevamo živčevja, si lahko predstavljamo, da ima rastlina neskončno

kratke živce, jeden poleg drugega, ki takorekoč rastlino na zunaj obdajajo: možgani, ki pokrivajo kot neizrečeno tenka kožica celo rastlino. — Sicer je pa morda snov, iz katere sestoji nitkasto staničje v rastlinah, prav tako pripravna za pojavljanje rastlinske duše, kakor nitke živalskih živcev za prenašanje funkcij živalske duše. Res, da niso rastlinske nitke od beljakovine kakor živalski živi, pa morda so prav iz tega vzroka prikladnejše za dispozicije duše rastlin.*

Nadalje nam podaja Fechner mnogo zgledov iz biologije rastlin, ki naj nas prepričajo o njih čutljivosti, njih volji, da, o radosti, hrepenenju i. t. d. Pripoznati moramo sicer na eni strani, da je mnogo trditev pretiranih in da se ne ujema vse z logiko, na drugi strani pa moramo občudovati njegove kombinacije, katerih se je mnogo obistinilo v sedanjem času, ko so se metode preiskovanj za tako veliko stopnjo višje povspele, in se ono, kar je Fechner le sklepal, vidi pod mikroskopom, ali na kak drug način meri in opazuje. Novejši botaniki so n. pr. našli organe, kateri sprejemajo vnanje dojme in povzročajo, da se rastlina tem dojmom primerno odzivilje. Našli so organe za tipanje, ki presegajo po svoji občutljivosti analogne organe pri ljudeh in živalih. Kažejo nam pod drobnogledom težnostne organe, ki so popolnoma slični istim organom nižjih živali. Poskušnje z žužkojedimi rastlinami so jim pokazale, da imajo rastline okus in vonj, ki sta mnogo občutljivejša kot pri živalih. Da slednjič razločujejo rastline temo od svetlobe, je vsakemu znano. — Pri rastlinah nahajamo torej skoro vse one čute kakor pri živalih. Sluh jim nadomešča težnostni čut.

Morda ne bode odveč, ako na tem mestu opišemo nekaj rastlin, pri katerih opazamo zgoraj omenjene čute.

K onim rastlinam, ki se ponašajo z vonjem in okusom, prištevamo v prvi vrsti žužkojede rastline. Žužkojede rastline jim pravimo zato, ker povživajo večinoma le žužke; sicer pa se zadovoljujejo vse tudi z drugim mesom, pa tudi z drugimi duščevimi spojinami, kakor so pokazali poskusi. Žužkojedih rastlin poznamo približno 500. Imajo različne priprave, s katerimi si love žužkov. Nekatere imajo izborno urejene pasti, druge love svoj plen na limanice, zopet druge zgrabijo svojo žrtev i. t. d. Tu hočemo navesti le najbolj znane slučaje; v prvi vrsti take rastline, ki rastejo v naših krajih. —

Po vlažnih travnikih in po močvirjih nahajamo pogosto navadno mastnico (*Pinguicula vulgaris*). Ta mična rastlina ima pritlično listno rožico, iz katere neposredno izvirajo jednocvetni peclji. Cvetni venec je violičast, dvousten in dolgoostrožen. Listi listne rožice so podolgovato-eliptični ali jezicasti, rumenkasto-zeleni in leže na zemlji. Njih robovi so navzgor privihani, tako da napravlja vsak list plitek, širok žleb. Žleb je pokrit z mastno, lepljivo snovjo, ki jo izločajo posebne žlezice. Te žlezice so dvojne vrste: prve so podobne gobam s stebлом in klobukom ter sestojijo iz 10—16 stanic; druge imajo čisto kratko steblo, sestojijo le iz 8 stanic in nas po svoji obliki spominjajo na bradavice. Žlezic je prav veliko; en list jih ima okoli 70.000. —

Ako na hitro pritisnemo na list, ali če pada nanj dež, ne izločajo te žlezice nič več lepljivega soka kakor navadno. Tudi če položimo na list droben kamenček, ostanejo žlezice kakor so bile. Ako se pa lista dalje časa dotika kaka duščeva spojina, začno te žlezice izločevati oni lepljivi sok v prav obilni meri in poleg tega še neko kiselkasto tekočino, ki deluje slično živalskemu želodčnemu soku, t. j. da razstopi meso, strjeno kri, mleko, beljakovino, da celo hrustanec.

S puskusi se je namreč dognalo, da so začele žlezice kakih osem ur potem, ko so na list položili košček hrustanca, izločevati tisto kiselkasto tekočino. Čez 48 ur se je v tej tekočini hrustanec razstopil in čez 82 ur je list to raztopino povžil in o kislini ni bilo več duha ne sluha. Če se usede kaka žuželka n. pr. mala mušica na list mastnice, se prilepi vsled lepljive masti na list. Ker se hoče rešiti, maha s krili, poskuša lezti, in tako se še bolj zakoplje in pokrije z ono lepljivo snovjo. Prav kmalu na to pogiše, se raztopi v kislini in list jo povžije. Le krila, krempeljci in drugi trdi deli telesa še pričajo potem o poginolemu žužku, dokler tudi teh ne odpere dež ali ne odnese veter.

Ta kiselkasta tekočina, ki jo izločajo žleze, je gosta in se vleče v nitke. Včasih se je nabere toliko, da je je ves žleb poln. Ako se usede kaka žuželka na rob lista, kjer je bolj malo žlez, izločajo te ravno tako kolikor mogoče velike lepljive snovi, da se žuželka prilepi, obenem pa se rob začne proti sredini lista upogibati. Sčasoma pokrije popolnoma svoj plen; na tak način pa pride žuželka v dotiko od zgoraj in od spodaj z žlezami, ki lahko potem za razkrojitev ujetnice izločajo dovolj kisline. Obkrajne žleze bi namreč ne mogle dovolj tega kislega soka secernirati, zato si pa na tak način razdele delo s svojimi sosedami. List se prav počasi zavija; navadno preteče par ur, predno je žuželka popolnoma pokrita. Če je ta precej velika, je list ne zakrije, ampak jo s tem, da se zavija, poriva proti svoji sredini, kjer so žlezice gostejše nasute. Čez 24 ur je navadvo list zopet razprostrt; med tem časom se je žužek razkrojil in list ga je že posrkal.

Poleg malih žužkov prilepijo se na liste mastnice, večkrat tudi rastlinski deli, n. pr. prah prašnikov, mala semena in plodovi itd. Te zadene ista usoda, kakor neprevidne mušice: list jih raztopi in použije.

Ako pridemo v kraj, kjer raste mnogo mastnic bodemo redno našli nekaj listov zavitih; ako jih odvijemo, se nam bode navadno posrečilo dobiti ujetnika, seveda mrtvega, napol razkrojenega ali pa le njegove ostanke.

Po učinkih soditi, je ta kiselkasti sok, ki raztaplja ulovljene žužke, prav taka kemijska sestavina, kakor oni v živalskem želodecu. Najbrže ga sestavlja ena prosta kislina in pepsinu našega želodca popolnoma enako učinkujoč ferment, kajti le na tak način more raztapljati beljakovino. In tako opravičeno lahko rečemo, da listi mastnice prebavljajo kakor želodec kake višje živali.

Hitrejše in za opazovanje prikladnejše se vrši lov in prebavljanje insektov pri drugi rastlini naših krajev, namreč pri rosiki (*Drosera rotundifolia*). Rosika je majhna rastlina, ki raste po barjih in močvirjih med šotnimi mahovi in cvete julija in avgusta. Cveti stoje v klasastem svaljku in

so beli. Listi so pritlični, dolgopecljati in okrogli. Poraščajo jih po zgornji bledozeleni strani in po rdečem robu pecljate sočne nitke. Nitke so rdeče barve, proti koncu odebeljene in se končujejo v svitlo kapljico. Obrobne so najdaljše; proti sredi pa so nasajene vedno krajše. Na enem listu jih je okroglo 200. Na koncu vsake nitke se nahaja žlezica, katera izločuje omenjeno lepljivo kapljico. Kapljice se v solneu kaj lepo svetijo ter s tem privabljajo žuške. Ako rastlino potresemo ali polijemo z vodo, se nitke nič ne ganejo, niti ne izločajo več lepljive tekočine vsled tega. Ako pa položimo kak kamenček ali košček sladkorja, kavčuka, kapljo vina, čaja ali sploh kake snovi, ki nima v sebi dušca, na list, prično sicer žlezice izločevati sok v obilni meri in sicer tudi kislino, toda pepsina oziroma tistega pepsinu sličnega fermenta ne izločajo. Kakor hitro pa sede kaka žuželka na list — ali če denemo mi kako duščevo spojino na žleze, — takoj prično žleze delovati ter izločajo tudi pepsin v potrebni količini.

Žuželka, ki se je ujela na limanice, kmalu pogine: zaduši se, ker si zalepi vhode v dihala. Sedaj se začne nitka, na katero se je ujela žuželka kriviti proti listu kakor prst, ki ga krivimo k dlani, ter pritisne plen na listno ploskev. To traja kakih 10 minut. Takoj pa se začno kriviti sosedne nitke, za njimi zopet bližnje in tako počasi naprej do roba, dokler v kakih treh urah niso vse nitke ukrivljene proti ujetemu žušku. Če se zgodi, da se ujmeta na enem listu obenem dva žuška, ali če nalašč položimo na vsako polovico lista po eno trohico mesa, se ukrivi polovica nitk proti nemu, polovica proti drugemu žušku oziroma koscu mesa. Če se usede mušica na kako obrobno nitko, se upogne ta proti sredi lista tako daleč, da more mušico toliko žlezic, kolikor jih je za razkrojitev potrebno, doseči. Pri kakem večjem žušku se uglobi celo cel list, da dobi podobo žlice, in žleze izločijo toliko soka, da je žužek popolnoma zalit z njim. — Sploh se v vsakem različnem slučaju uredi žleze in list tako, kakor je najbolj prikladno, da dosežejo svoj namen: plen obdržati, razkrojiti in povžiti. Ko so žleze opravile svoj posel vrnejo se v prvotno lego, izločijo vsaka po eno rosni kapljici podobno krogljico ter čakajo zopetnega plena. Neprebavljive ostanke odnese sčasoma veter ali dež. Včasih pa visijo še dolgo časa na listih. Našteli so že do 13 žuželkinih ostankov na enem listu, kar nam priča, da naraste število povžitih žuškov v letu pri eni rastlini na precej lepo število.

Žlezice rosike so jako občutljive, kakor je pokazal sledeči poskus. Na žlezico so položili 0·2 mm dolg košček ženskega lasu, ki je tehtal 0·000822 mg, in nitka žlezice se je pričela kriviti v toliko, da se je to prav lahko opazilo s prostim očesom. Ako položimo tako telo na naš jezik, ne bomo ga čutili: protoplast v žlezici rosike je torej občutnejši kot človeški živec na svojem koncu. Oglenčevo-kislega amonjaka je treba le $\frac{1}{4000}$ in fosforovo-kislega celo le $\frac{1}{30000}$ mg, da se žlezina nit ukrivi. Enaki poskusi so pokazali, da reaguje žleza hitrejšje in uspešnejše proti tekočinam, in da se nit toliko prej ukrivi, kolikor redilnejša je snov, ki jo položimo na njeno žlezo.

Rosika nam ni le lep zgled za rastline, ki vonjajo in okušajo, ampak daje nam priliko, da si na njej ogledamo še nekaj drugega. Na rosikinem listu

opazamo, da proti zunanjim vplivom ne reaguje le prizadeta žleza, ampak da se jim odzivljejo zaporedoma tudi druge žleze, da se torej vzdraženje širi na vse strani radialno od protoplasta do protoplasta, — podobno, le bolj počasi kakor v živcih živali.

Rosiki sorodna žužkojeda rastlina je muholovka (*Dionaea muscipula*), ki raste v vzhodnih pokrajinah severne Amerike. Tudi ta rastlina ima listno rožico sestojčo iz približno 10 listov. Listi imajo lopatičast pecelj, ki se pred listno ploskvijo naenkrat močno izoži, ter okroglasto listno ploskev, katero razdeljuje srednja žila v dva enaka dela. Oba dela sta kakor dva lista napol odprte knjige eden proti drugemu nagnjena za 60° — 90° . Robova teh polovic nosita po 10—20 dolgih, ostrih zob. Blizu srednje žile so vsajeni simetriško na vsaki strani trije kratki trni; trni stoje poševno z manjšim kotom proti robu lista in imajo prav pri listu kolence, da se lahko še bolj upognejo. Po celi zgornji strani lista so posejane žlezice, podobne onim na listu mastnice; žlezice so škrlatno-rdeče barve, izločajo lepljiv sok ter sestojijo iz 28 stanic.

Ako položimo malo telesce na listno ploskev, toda tako, da se ta ne dotika nobenega izmed onih šest trnov, prične se list počasi zapirati ter se polagoma popolnoma zapre. — Ako pa dregnemo v kak trn, zaloputne se takorekoč list skupaj, kajti vse zapiranje trpi v tem slučaj le 10—30 sekund. Obrobni trni ene strani padejo med trne druge strani in narobe, kakor prsti, če sklopimo roke. Ob enem se notranja stran lista poglobi, tako da nastane v zaprtem listu prostor, ki po obliki in velikosti odgovarja fiziološkemu zrnu.

Ako smo položili na list kamenček ali kako drugo snov, ki je prosta dušca, se list kmalu zopet odpre. Če pa je ujet predmet kaka žuželka, ali kaka druga duščeva spojina, sploščita se polagoma obe polovici, tako da prazen prostor med njima skoro popolnoma zgine. Če je ujeta žuželka mehka, jo popolnoma zmečkata. Takoj prično delovati tudi žleze in sicer vse. Izločijo toliko kislega soka, da je žužek popolnoma oblit. Ko so se mesnati deli njegovi raztopili v tekočini, posrka list raztopino, se zopet odpre in čaka na plen. Od veličine plena je odvisno, koliko časa ostane list zaklopljen; navadno trpi razkrojba in povžitje 8—14 dni.

Dasi je muholovka zelo podobna v svojem delovanju rosiki, se vendar loči od nje posebno v tem, da ima za vsako delo posebne organe. Zunanji trni in listna ploskev so past, tistih šest trnov so peresa, ki past sprožijo in žleze so želodee, ki v past ujeto hrano razkroji in posrka. Tudi na muholovki opazamo, da odgovarjajo notranji deli lista živalskim živcem. Pri muholovki so opazovali celo električne toke v listu, ki nam dokazujejo, kako sorodne so živalske mišice gotovim delom rastlin.

Muholovki v listih močno podobna je aldrovandija (*Aldrovandia vesiculosa*), ki se nahaja semtertje po stoječih vodah v naših krajih. Njeni listi love na isti način kot muholovkini; tudi razkrajanje, posrkavanje in drugo je popolnoma enako.

Tipanje opazamo najboljše pri rastlinah, katerih deblo si pomaga kvišku z ročicami ali viticami in pri onih, katerih deblo se ovija. H m e l j (*Humulus*

Lupulus) naj je zgled za ovijajoče se deblo, vinska trta (*Vitis vinifera*) pa za oprijemajoče se deblo.

Hmeljev vršiček, ki išče opore, kroži s svojim koncem v krogu po zraku, dokler se ne zadene ob kako vejo ali palico, po kateri se začne ovijati. Ta opora pa ne sme biti debelejša kot 10 cm; sicer jo hmelj zopet popusti in si poišče drugo tanjšo. Prosti vršiček se povspne od neugajajoče mu podpore proč ter zopet prične krožiti po zraku, dokler ne utiplje ugodnejše opore. Da opiše vršiček cel krog, pretečeta 2 uri in 8 minut.

Ročica vinske trte, ki je razcepljena v dve vitici, se raztegne kolikor mogoče na dolgo. Oba konca pričneta krožiti po zraku in iskati opore. Če jo utipljeta, ovijeta se takoj okrog nje v špirali in potegneta na ta način deblo za seboj. Sedaj že lahko naslednja ročica isto oporo doseže in se ovije okrog nje; prva pa se odvije in išče krožeč po zraku višje opore. Tako pleza deblo vedno višje. Če zgornje ročice ne dobe nobene opore več, raste deblo še do gotove višine, ker ga dovolj trdno drže spodnje ročice, da ne omahne. Ako pa daljša vrsta ročic ne najde opore, omahne deblo v loku proti tlam in navadno se v tem slučaju zadene ena ali druga ročica ob kako oporo, katere se hitro oklene. Da se ročica vinske trte enkrat ovije okoli opore, rabi 67 minut.

Za trditvev, da rastline razločujejo svetlobo in temo, imamo toliko vzgledov, ki so v obče znani, da zadostuje, ako opozarjamo skupno na one rastline, katerih listi izpremenijo svojo lego po noči, katere se obračajo proti solncu i. t. d.

Oglejmo si še zadnjo teorijo, po kateri je živčevje predpogoj psihiških funkcij.

Da se višji vretenčarji zavedajo, o tem ni dvojiti. Tudi trditve, da so možgani sedež zavedanja in vseh psihiških funkcij, ne moremo ovreči. Če opazujemo živali po njih razvoju zaporedno od najbolj razvite navzdol, vidimo, da so njih psihiške funkcije tem slabše, kolikor enostavnejše postaja njih živčevje. Pridemo do živali, katerih živci nimajo več skupnega središča: možgan, ampak vsak posebej in zase delujoč organ ima svoje možgane, svoje središče, ki je imenujemo ganglij. Kmalu pa izginejo i ta, in živčevje se razteza kot mreža v koži živali; nitke mreže pa stoje v zvezi z vzdražljivimi stanicami. Pri še manj organizovanih živalih izgine živčevje popolnoma — gibanja pa, ki so popolnoma slična gibanjem živali z živci, v mnogih slučajih še opazujemo. Če smo trdili, da so gibanja onih živali z živci psihiška, smemo-li slična gibanja teh smatrati mehaniškim? Ali si smemo pomagati s tem, da si predstavljamo, da je živčevje še takorekoč raztopljeno v protoplazmu, da se iz njega še ni odločilo, da pa že deluje? Če bi tako postopali, morali bi iritabiliteto, heliotropizem, geotropizem itd. prištevati psihiškim funkcijam ter te pripisovati tudi rastlinam, ker tudi pri njih opazamo ome-

njene lastnosti. Tako pa bi soglašali s panantropologi in meja, ki bi jo postavili psihiškemu življenju, bi obdajala vso organsko prirodo.

Nastane vprašanje, če smemo to storiti?

Claus pravi. »Tam, kjer se živčevje iz skupnega skrčljivega protoplazma ali iz enakomernega staničja, ki sestavlja telo, ni izločilo, pač ne smemo resno o občutku govoriti, kajti občutkov predpogoj je psihiška subjektiviteta, katere vendar ne moremo nižjim živalim pripisovati.«

Z vso gotovostjo smemo kretnje živali, ki imajo živčevje, prištevati psihiškim, in najbolj verjetno je, da brez živčevja ni psihiških funkcij. Isto trdi J o d l v svoji Psihologiji, kjer piše: »Razvoj psihiških pojavov kakega organizma je v ozki zvezi z razvojem živčevja. Živčevje je navadno tudi znak za spoznavanje živalskih kretenj, jeli so psihiške ali ne.« Mnogo opazovanj, ki zagovarjajo to naziranje, nahajamo v izbornem spisa G. J o h n R o m a n e s - a Die geistige Entwicklung im Tierreiche i. t. d. Posebno zanimiv je njegov diagram, ki naj služi kot pregled cele vsebine. Del tega diagrama, ki ima za nas več pomena, si ogledjmo.

Refleksivno delovanje in volja občutenje	22			d.	
	21	d.		t.	
	20	t.		i.	10 tednov
	19	i.		Žužki, pajki	7 tednov
	18			Mekužci	3 tedni
	17	Spomin		Ličinke žužkov, kolobarniki	2 tedna
	16	Žalost, veselje		Iglokožci	1 teden
	15	Nervozna prilagodjenja		Mehovci	rojstvo
	14				
	13				
Nevriliteta	12	Delna nervozna prilagodjenja	Nepoznane živali; najbrže izumrli mehovci	Embrijo	
	11				
	10				
	9				
Razločevanje	8	Ne nervozna prilagodjenja	enostanične živali	}	
	7				
	6				
	5				
Vzdražljivost	4	Protoplazmatiška gibanja	Protoplazmatiška bitja	jajce, semenska stanica	
	3				
	2				
	1				

Mi vidimo, da se po tem črtežu zavedajo živali od mehovcev (Coelenterata) navzgor, torej od istega razreda, pri katerem opazujemo še živčevje, kajti pri nižje stoječih živalih ne najdemo več živcev.

Če ostanemo pri svoji trditvi, da so živeci pogoj psihiških funkcij, smo si gotovi svoje trditve vsaj v tem oziru, da ne pretiravamo. Živali z živci gotovo čutijo in se zavedajo, ker imajo ravno v ta namen živce, pri drugih živalih in pri rastlinah pa si moramo živce — kakor smo videli — predstavljati na ta ali na drug način.

Kam pa sedaj z onimi lastnostmi nižjih živali, posebno pa rastlin, o katerih smo poprej govorili in ki so popolnoma slične svojstvom višjih živali? Te lastnosti smatramo lahko kot prehod fizikalniško-kemiških gibanj v psiho-fiziška. Zavedanje je namreč poslednjica razvoja organizmovega telesa; ono ne stopi v gotovem času od zunaj v organizem, ampak se v organizmu samem razvije; zato pa moramo verjeti, da so potrebni pogoji za zavedanje že v najnižjih organizmih, da se zavedanje nahaja takorekoč v povojih v njih. S tem domnevkom si potem prav lahko razlagamo vsa poprej opisana gibanja rastlin in vse kretnje živali, ki nimajo živcev. Vsi organizmi so sposobni, če bi se naprej razvijali, priti do zavedanja. Reči moramo: živ plotoplazma ima v sebi potrebne pogoje za razvitek zavedanja. Kakor se s popolnejšo organizacijo povspne organizem v svojih drugih lastnostih do višje stopinje, tako se razvija tudi zavedanje. Kadar se izločijo iz protoplazma živci, takrat se je tudi embrijo zavedanja razvil v resnično zavedanje.

Živeci najnižjih živali sestojijo iz živčnih stanic, ki prepletajo kakor mrežica živalim ektoderm. Pri bolj razvitih živalih se zbera živčne stanice skupaj v več kupčkov, katere imenujemo ganglije, pri še višjih pa se vse skupaj nakopičijo v možgane. — Šele takrat, kadar nastane le eno središče, iz katerega izhajajo vsi impulzi, se je ustanovilo enotno psihiško življenje, o katerem pri onih živalih, ki imajo več istovrednih živčnih kupčkov, ne moremo govoriti. —

Na podlagi razmotrivanj v tem sestavku, odgovarjamo stavljenemu vprašanju, kje naj postavimo mejo psihiškemu življenju, tako-le: Psihiško življenje se prične v organski prirodi tam, kjer nastopijo živci; enotno psihiško življenje pa ondud kaj, kjer najdemo možgane.

Prilpravniki tečaj v Idriji.

Spisal prof. Makso Pirnat.

Doba Marije Terezije je bila kakor v drugih deželah avstrijskega cesarstva, tako tudi v naši kranjski kronovini zlata doba za šolstvo. Osnovalo se je tedaj na Kranjskem po kmetih lepo število trivijalk, manjša mesta pa so dobila svoje glavne šole. Taka glavna šola se je ustanovila tudi v Idriji, ki je posebno slovela med enakimi učnimi zavodi in imela takoj ob začetku 225 učencev.

Imenovane glavne šole, tako tudi idrijska, so obsegale tri razrede in so spočetka pač zadostovale potrebam tedanje dobe. Toda tekom časa se je spoznalo, da ti zavodi ne odgovarjajo več napredujočemu človeškemu duhu, da jih bo torej treba popolniti oziroma ustanoviti novih učilišč v ta namen, da prevzamejo to nalogo, katere niso mogle več vršiti nekdanje glavne šole.

Potreba take preosnove se je posebno živo čutila v Idriji. Zato so učitelji idrijske glavne šole, Karol Legat, Mihael Putre, Jožef Martinak, Jožef Eržen, Jožef Šerek, Anton Lesar in Andrej Kacin, pri svoji mesečni konfe-

Kot pisani viri so mi služili zapisniki nekdanjega pripravniškega tečaja v Idriji; hranijo se v arhivu c. kr. rudniške ljudske šole v Idriji; nekaj podatkov sem dobil tudi iz c. kr. rudniškega in iz župnega arhiva. Preskrbela sta mi jih gospoda Mihael Arko, dekan v Idriji in Filip Vidie, c. kr. pomožni uradnik pri rudniški direkciji v Idriji. S pismenimi, oziroma ustmenimi podatki, katere sem tuintam uporabil, so mi postregli gospodje: Leopold Božič, upokojeni nadučitelj v Žireh pri Idriji; Engelbert Gangl, učitelj v Ljubljani; Jožef Martinak, c. kr. sodni nadsvetnik v pokoju v Ljubljani, Frančišek Onušič, mestni kapelan v Idriji in Feliks Stegnar, c. kr. učitelj v moški kaznilnici v Mariboru. Vse te gospode, kakor tudi gosp. Alojzija Novaka, c. kr. ravnatelja rudniške ljudske šole v Idriji, ki mi je prepustil zapiske nekdanjega pripravniškega tečaja v uporabo, tem potom iskreno zahvaljujem.

Razen tega sem rabil tele tiskane vires:

Novice, letnik 1865. in 1866.

Učiteljski Tovariš, 1862-1872.

Laibacher Zeitung, letnike 1852, 1865 in 1866.

Letna poročila c. kr. rudniške šole v Idriji (več letnikov).

Zgodovina slovenskega slovstva. Dr. Karol Glaser.

Geschichte der k. k. Staats-Oberrealschule in Laibach 1902.

Imenik ljudskih učiteljev na Kranjskem v začetku leta 1870.

Imenik šolskih oblastev itd. Uredil Jakob Praedlika. 1885.

Ročni zapisnik z imenikom ljudskih šol itd. za šolsko leto 1902/3. IX. letnik. Sestavil

Štefan Primožič.

Vojvodina kranjska. Spisal Fr. Orožen. Ljubljana 1902. Izdala »Matica Slovenska«.

renci dne 26. marca l. 1850. opozorili tedanjo višjo šolsko oblast, namreč knezoškofijski konzistorij, da bi bilo jako umestno in potrebno, na idrijski glavni šoli ustanoviti še četrty razred poleg doslej obstoječih treh razredov. S tem da bi se dala otrokom rudarjev, ki se zaradi revščine ne morejo drugod izobraževati, lepa prilika, na domači šoli pridobiti si toliko znanja, da bi bili pozneje lahko sprejeti med nadzorniške osebe pri rudniku, ali da bi vsaj dosegli mesto paznika ter bi ne bili prisiljeni, opravljati le navadna rudniška, težaška dela. V Idriji da je mnogo nadarjenih otrok, ki bi se lahko naprej izobraževali. Za ustanovitev četrtega razreda v Idriji govori tudi ta okolnost, da ima cela Kranjska dežela samo en četrty razred, namreč na zgledni glavni šoli v Ljubljani.

Na to je knezoškofijski konzistorij po krajnem šolskem nadzorniku v Idriji odgovoril tedanjemu ravnatelju idrijske glavne šole, Karlu Legatu, in sicer v tem smislu, da naj se ravnateljstvo rajši izreče za ustanovitev nižje realke *) z dvema razredoma, kakoršna se je baš tedaj osnovala v Ljubljani; opusti pa naj se misel na četrty razred, ki se je tudi v Ljubljani odpravil in je na njega mesto stopila omenjena nižja realka. Ako bi ravnateljstvo idrijske glavne šole stavilo predlog, da se tudi ondi ustanovi dvo-razredna realka, bo konzistorij ta predlog z veseljem in po možnosti podpiral, posebno še zategadelj, ker je realka v Ljubljani prenapolnjena, in se ne more vanjo sprejeti noben učenec več.

Krajni šolski nadzornik v Idriji se je na ta migljaj od strani ordinarijata obrnil dne 18. aprila l. 1850. na ravnatelja Legata s pismeno prošnjo, naj mu ta v posebnem poročilu razloži svoje mnenje o nastopnih dveh točkah :

a) kateri so razlogi, ki govorijo za ustanovitev omenjene dvorazredne nižje realke v smislu knezoškofijskega ordinarijata, in sicer z ozirom na krajevne idrijske razmere, z ozirom na duševno nadarjenost in na obisk šolo pohajajočih otrok;

b) zaznamujejo naj se predmeti, ki bi se poučevali v teh dveh letnikih s posebnim ozirom na rudarstvo; koristno bi bilo pozvedeti, kateri predmeti se poučujejo na ljubljanski nižji realki.

Sicer pa naj blagovoli ravnatelj sploh vse navesti, na kar bi se moralo v tej šolski zadevi (namreč pri ustanovitvi nižje realke) ozirati. Za svet je krajni nadzornik v tej stvari tudi vprašal učitelja Mihaela Putreta.

Na omenjeni dve vprašanji je ravnatelj Karol Legat v daljšem poročilu odgovoril dne 10. julija istega leta. To poročilo je sestavljeno jako skrbno; Legat v njem iskreno zagovarja ustanovitev nižje realke v Idriji in podaja jake praktičen načrt, kako naj se uredi ta realka, da bo odgovarjala krajevnim

*) Leta 1815., ko je prišla Kranjska zopet v avstrijsko upravo, se je kakor na drugih tako tudi na ljubljanski normalki osnoval v IV. razredu še en letnik; imel je torej IV. razred dva letnika, in tako je ostalo do leta 1849. Meseca novembra l. 1849. sta se na podlagi ministrskega odloka (l. oktobra št. 6907), sklicuje se na najvišjo odločbo z dne 16. septembra imenovanega leta (št. 19.439) ta dva letnika ločila od normalke in postala poseben učni zavod z imenom »nižja realka z dvema razredoma«. Taka realka se je hotela ustanoviti tudi v Idriji; ker pa te realke niso zadostovale, se je že meseca marca l. 1851. dovolilo, da se smejo po večjih mestih ustanoviti realke v današnjem pomenu besede.

idrijskim razmeram. Legatova izvajanja so tako temeljita, da bi ne bila mogla nižja realka niti po petdesetih letih dobiti bolj spretnega in bolj unetega zagovornika. Zaraditega navajam Legatovo poročilo doslovno.

Glasi se :

-K točki prvi. Kar se tiče razlogov, ki dokazujejo potrebo, da se ustanovi nižja realka na glavni šoli v Idriji, hoče podpisavec navesti nastopne misli, na katere bi se bilo treba ozirati, in katere podpirajo omenjeni predlog :

V celi kronovini kranjski je samo ena nižja realka, namreč v Ljubljani, ki pa je prenapolnjena in v katero se ne more sprejeti noben učenec več ; ta okolnost jasno govori za ustanovitev še druge podobne šole, do katere nima lahko kak kraj na Kranjskem več pravic, kakor baš Idrija ; kajti :

1. Ni noben kraj na Kranjskem razen Ljubljane tako obljuden, kakor imenovano rudniško mesto, kjer znaša število duš nad 4500. Pač je nekaj župnij z enako velikim številom duš, toda prebivalci so raztreseni daleč okrog po ravnem in po hribovju ; zaraditega število šolskih otrok, ki bi se mogli prideliti sredi župnije nahajajoči se šoli, niti od daleč ne dosega tolikega števila kakor v Idriji, kjer je prebivalstvo koncentrirano v okrožju dobre četrt ure.

2. Pri obstoječih razmerah je malo upanja, da bi si mogli otroci rudarjev na drug način služiti svoj kruh kakor njih starši, namreč z rudarstvom, pri čemur bi pa bila otrokom jako koristna višja izobrazba, da bi bili s časom sprejeti med nadzorniško, rudniško osebje, ali da bi vsaj dosegli pazniško mesto, si tako ustanovili boljše življenje in bi ne bili primorani, opravljati izključno opravila navadnih rudarjev.

3. Poleg tega bi bilo v resnici škoda, ako bi se ne ponudila prilika nadaljnje izobrazbe baš idrijski mladini, med katero je razmeroma mnogo odličnih talentov, kar dokazuje lepo število vrednih mašnikov med višjim in nižjim duhovništvom, ki so izšli iz srede tega prebivalstva. Ker idrijski mladini vsled revščine ni mogoče, drugod si prisvojiti višje izobrazbe, tedaj bi ji bilo pač jako ustrezno, ako bi se ji omogočilo, da bi v domačem kraju pohajala izobraževalen zavod, na katerem bi si mogla razširiti svoje duševno obzorje. Ako je bila želja po takem zavodu že doslej uvaževanja vredna in posebno primerna, je sedaj še tembolj, ker se je opustila dosedanja manipulacija pri čiščenju rude, kjer je dobilo posla vedno precejšnje število dečkov, ki ga pa odslej ne bodo več dobili. Vsled tega pa bodo imeli sedaj priliko, brez gotovega dela leno postopati in se udati zgodaj različnim strastem, ki izvirajo iz lenobe. Nekateri dečki, ki še v prejšnjem času niso mogli biti takoj sprejeti zaradi prevelikega števila, so tri, tudi štiri leta pohajali tretji razred, toda naposled z majhnim pridom, ker so se misleč, da jim je že vse znano, premalo trudili in ker so se dolgočasili pri ponavljanju enih in istih predmetov. Predmeti, ki bi se učili na nižji realki, bi vsled mika novosti provzročili mnogostransko zanimanje, ukaželjnost bi se vzbudila in mladina navajala k marljivosti, od katere bi potem žela blagodejne sadove.

4. Če je res, kar se ne da tajiti, da višja stopinja izobrazbe ublaži нрав, prežene surovost in razuzdanost, in se vsled tega družabne vezi tesneje spo-

jijo, je tudi s tega stališča gotovo jako primerno, da se otrokom omogoči kar najvišja izobrazba.

K drugi točki. Glede predmetov, ki bi se učili v obeh letnikih nižje realke, misli podpisaneec, da bi se bilo ozirati na leta 1849. izešli »Entwurf der Organisation der Gymnasial- und Realschulen in Österreich«; po tem načrtu je sedaj urejen prejšnji četrti razred na normalni šoli v Ljubljani, po tem načrtu so se razdelile ure; na podlagi tega načrta bi se tudi učili v obeh letnikih spodaj imenovani predmeti po tej-le razdelitvi ur:

I. letnik.

Ure:	Predmet:
2	veronauk
2	zemljepis in zgodovina
2	lepopis
3	pouk v materinščini
3	pouk v kakem drugem živem jeziku (nemškem)
4	priradpis in naravoslovje
6	matematika
6	risanje

28 tedenskih ur.

II. letnik.

Ure:	Predmet:
2	veronauk
2	zemljepis in zgodovina
2	lepopis
3	pouk v materinščini
3	pouk v kakem drugem živem jeziku (nemškem)
2	uporaba matematike; zraven spada tudi knjigovodstvo, nauk o menjicah, o carinstvu in o državnem monopolskem redu,
4	priradpis in naravoslovje (v I. teč. — v II. teč. le dve uri)
5	tehnologija
6	risanje (v II. teč. — v I. teč. le 4 ure)

28 tedenskih ur.

Ker pa točka 4. omenjenega načrta nikakor ne meri na to, da bi se moral praktični, to je II. letnik povsod po istem načinu uravnati, temveč je naloga tega letnika, da se predmeti prilagodijo krajevnim potrebam, bi bilo pač primerno, da bi se v tem kraju, kjer se poglavitno, da skoro izključno goji rudarstvo, oziralo na dotične predmete, kakor: na rudnistvo, kemijo, tehnologijo; zaradi tukajšnjih prostranih gozdov naj bi se poučevalo tudi v gozdarstvu; tem, naposled imenovanim predmetom bi se moralo po potrebi odmeriti več ur, ki bi se dale pridobiti pri drugih, manj važnih predmetih.

Ustanovitev in vzdrževanje take nižje realke bi pač tirjala nenavadnih denarnih žrtev, kojih pokritje bi težko zmogel tukajšnji c. kr. gospodarski

oziroma šolski zaklad pri svojih dosedanjih navadnih dohodkih. Ako se pa na drugi strani uvažuje korist, ki bi jo donášal tak zavod, bi se morda smelo z zaupanjem pričakovati, da bo visoko c. kr. ministrstvo dovolilo, da bi se v ta namen potrebni stroški pokrili iz c. kr. rudniške blagajne, ali da se bodo našla druga, zadostna sredstva.«

Krajni šolski nadzornik je že 11. jul. leta 1850. poročal konzistoriju v Ljubljano glede ustanovitve nižje realke v Idriji. Konzistorij je odgovoril šele 17. januarja 1851. leta, da se je sicer že začelo obravnavati v tej zadevi, da pa to obravnavanje še ni dospelo do konca; konzistorij poroča tudi, da se je naročilo c. kr. glavarstvu v Vipavi (najbrže so nameravali tudi v Vipavi osnovati nižjo realko), naj pospeši svoja preiskavanja zaradi ustanovitve nižje realke.

Iz ohranjenih zapiskov in listin ni razvidno, kako se je izrazilo o realki vipavsko glavarstvo; sploh se ustanovitev nižje realke v listinah več ne omenja. Ustanovitev nižje realke v Idriji se je torej leta 1850 izjalovila. Čudno naključje! Baš po preteku petdeset let pa, ob slavnostnem praznovanju cesarjeve sedemdesetletnice se je misel ob ustanovitvi realke v Idriji zopet izprožila. In to pot ne zastoj. Idrija je dobila svojo mestno nižjo realko.

Pa tudi pred petdesetimi leti se je dalo Idriji nekako nadomestilo, ker se ni bila ondi osnovala nameravana nižja realka. Otvoril se je namreč v Idriji enoletni pripravniški tečaj z začetkom šolskega leta 1852/53. Knezoškofijski ordinarijat je namreč večkrat izprožil misel, katero je odobrala tudi višja deželna šolska oblast, da se na idrijski glavni šoli, s katero je obenem spojena tudi pevska in glasbena šola, ustanovi pripravniški tečaj. Ta namera je našla odobrenje tudi na Dunaju in tako je c. kr. naučno ministrstvo dovolilo z odlokom z dne 31. maja 1852. leta št. 4985 otvoritev pripravniškega tečaja. Obenem je naročilo ministrstvo ljudskošolskemu nadzorniku, da se ima posvetovati s krajnim šolskim nadzornikom v Idriji in z učitelji ondotne glavne šole in sporazumno ž njimi sestaviti učni načrt za pripravniški tečaj, katerega kratko zgodovino podaja nastopni sestavek. V tem sestavku prinaša pisatelj majhen prispevek k tako zanimivi idrijski kulturni zgodovini.

Učiteljski zbor.

a) Ravnatelj.

Karol Legat se je narodil dne 28. oktobra leta 1813. v Ljubljani, kjer je najbrže pohajal ljudsko šolo, izvršil gimnazijo in bogoslovje ter bil dne 12. avgusta leta 1838. posvečen v mašnika. Potem je kapelanoval v Škofji Loki, kjer je bil obenem veroučitelj in ravnatelj na ondotni glavni šoli. Dne 10. avgusta leta 1847. je prevzel ravnateljsko mesto na glavni šoli v Idriji. Kot tak se je, kakor smo videli, lela 1850. spretno potegoval za nižjo realko v Idriji. In ko se je namesto realke ustanovil leta 1852. pripravniški tečaj v Idriji, je postal Legat ravnatelj istega. Poučeval je v tem tečaju veronauk in metodiko. Ker so mu z vodstvom in s poučevanjem na pripravniškem tečaju narasli posli, mu je odslej v veroučiteljstvu na ljudski šoli in menda tudi

v pripravniškem tečaju pomagal tedanji Lichtenthurnov beneficijat v Idriji, Primož Ribnikar. Legat je bil mož mirnega in resnega značaja; odlikoval se je zlasti kot dober pedagog. Pa tudi kot ravnatelj pripravniškega tečaja je bil popolnoma na svojem mestu. Njegova vsakoletna, točno sestavljena poročila o pripravniškem tečaju nam pričajo, kako je bil unet za ta učni zavod. Učiteljem je bil dobrohoten in pravičen predstojnik. Naj se je ta ali oni učitelj obrnil nanj s kako prošnjo, vselej je našel v Legatu iskrenega zgovornika; in Legatova beseda je vselej tudi nekaj izdala. Skrbel je posebno za to, da so bili pripravniški učitelji za svoj ne mali trud, ki so ga imeli s tečajem, tudi gmotno odškodovani; vsako leto jih je toplo priporočil višji šolski oblasti, da se jim je nakazala nagrada. V Idriji je ostal Legat do jeseni leta 1858.; tedaj je odšel v Ljubljano kot ravnatelj na ondotno normalko, s katero je bila tedaj zvezana dveletna pripravnica. Prevzel je to mesto za Schlakerjem. Za Legatom je začasno opravljal ravnateljske posle na idrijski glavni šoli in na pripravniškem tečaju že omenjeni beneficijat Primož Ribnikar. Leta 1870. je bil Legat imenovan za kanonika v Novem mestu. Kot tak je umrl dne 5. marca leta 1878 v Novem mestu.

Francišek Lesjak je bil rojen 24. maja leta 1828. v Šent Vidu pri Zatičini. Tudi on se je najbrže šolal v Ljubljani in vstopil v bogoslovje. Kapelanoval je v Vipavi; bil je veroučitelj in ravnatelj na tamkajšnji glavni šoli. Dne 11. marca leta 1859. je dobil ravnateljsko mesto na glavni šoli v Idriji. Nastopil je to službo dne 25. marca rečenega leta in prevzel obenem tudi vodstvo pripravniškega tečaja. Kakor Legat je tudi Lesjak poučeval v tečaju verouk in metodiko. Bil je vzoren duhovnik in dober učitelj. Posebno je gledal pri dijakih na snago in red, pri podrejenih mu učiteljih pa na točno poslovanje in na vzajemno postopanje. Jako je skrbel za šolsko knjižnico, ki se je bila ustanovila na idrijski glavni šoli leta 1852. po tedanjem šolskem nadzorniku dr. Francišku Močniku, kateri ji je sam daroval tretjino knjig. Jeseni leta 1867. je prišel Lesjak kot prvi glavni učitelj na ljubljansko c. kr. normalko. Leta 1869. je bil imenovan za okrajnega šolskega nadzornika v litijem in krškem okraju. Lesjak je v Ljubljani učil tudi bogoslovce elementarno metodiko. Umrl je dne 4. maja leta 1873 v Ljubljani.

b) Učitelji.

Jožef Eržen se je rodil dne 16. marca leta 1803. v Idriji, kjer je dovršil tri razrede ondotne glavne šole in zasebno dva gimnazijska razreda. Star šestnajst let je prišel 2. septembra leta 1819. kot šolski praktikant na glavno šolo v Idrijo; 20. marca leta 1820. je postal stalni pomožni učitelj; kot tak je služboval do 1. marca leta 1837, ko je bil imenovan za učitelja I. razreda; dne 18. oktobra leta 1853. pa je postal učitelj II. oziroma III. razreda. Leta 1869. je bil na lastno prošnjo upokojen z odlokom finančnega ministrstva z dne 17. julija 1869. št. 26.660. Ob tej priliki je dobil za svoje skoraj petdesetletno službovanje zlati zaslužni križec vsled najvišjega odloka z dne 8. avgusta leta 1869. Križec mu je pripel na zaslužne prsi 22. avgusta istega leta ob navzočnosti neštetihi častilcev v kazinskih prostorih tedanji

c. kr. rudniški nadsvetnik in predstojnik rudnika Markus Vincenc Lipold. Pokoj je v šolski službi osiveli starček užival le 3 leta in 5 mesecev; umrl je namreč dne 28. januarja leta 1873. in bil dne 30. januarja pokopan ob spremstvu učiteljstva, šolske mladine in velike množice ljudstva iz Idrije. Eržen je poučeval na pripravniškem tečaju računstvo ves čas, kar je ta obstajal. Bil je dobrohoten, resen učitelj; pri pouku računstva je gledal zlasti na to, da so znali pripravniki dobro poštovati.

Jožef Gnezda se je narodil dne 6. marca leta 1838. v Idriji. Ljudsko šolo in pripravniški tečaj je pohajal v Idriji. Služboval je nekaj časa kot učitelj na Planini pri Rakeku, deloval kot glasbeni učitelj v Gradcu, vrnil se v Idrijo in postal ondi dne 2. novembra 1862. učitelj glasbe na glavni šoli; kot tak je poučeval glasbo in orgljanje na pripravniškem tečaju. Umrl je dne 3. februarja leta 1875. Njegov natančnejši životopis in ocena njegovega glasbenega delovanja se nahaja v lanskem izvestju mestne nižje realke v Idriji na strani 30—34.

Anton Krašner, rojen dne 28. junija leta 1808. v Idriji. Bil je dne 24. aprila leta 1832. nastavljen kot pisar pri rudniški blagajni; ker je pa kazal posebno spretnost v glasbi, so ga imenovali dne 9. julija 1836. za organista in učitelja glasbe na glavni šoli idrijski. Ko se je ustanovil pripravniški tečaj, je Krašner poučeval tudi na njem glasbo in orgljanje do svoje smrti dne 14. marca leta 1861. Za njim je bila začasna učiteljica glasbe in orgljanja na pripravniškem tečaju pokojnikova sestra, učiteljica Marija Krašner (rojena dne 25. junija leta 1817. v Idriji, umrla ondi kot c. kr. učiteljica dne 16. julija 1891.) Opravljala je vestno in spretno to službo, dokler se ni umaknila stalnemu učitelju glasbe, Jožefu Gnezdju. Anton Krašner je bil tih, miren mož ter odličen glasbenik.

Jožef Martinak se je rodil dne 6. marca leta 1801. v Gradu pri Cerkljah na Gorenjskem. Šolal se je v Ljubljani, kjer je dovršil sedem gimnazijskih razredov. Vstopil je v službo pri c. kr. carinskem uradu v Ljubljani. Potem pa je dal slovo dosedanji svoji službi in se posvetil učiteljskemu poklicu. Služboval je najprej kot pomožni učitelj v Ospu na Primorskem, potem kot učitelj na otoku Krku, dokler ni bil dne 21. junija leta 1838. na lastno prošnjo premeščen v Idrijo kot c. kr. učitelj; tam je umrl dne 30. januarja leta 1864. Na pripravniškem tečaju je poučeval nemščino; bil je jako izkušen mož in spreten, vnet učitelj, v kar so ga usposabljale njegove predštudije. Ko je bil že na smrt bolan, je še vedno upal, da bo okreval in da se bo zopet mogel lotiti priljubljenega mu učiteljskega poklica.

Mihael Putre se je rodil 27. septembra leta 1808. v Reintalu pri Kočevju. Izobraževal se je na bivši pripravnici v Celju. Po končanih študijah je deloval v Ljubljani kot zasebni učitelj. Za učitelja na idrijski glavni šoli je bil imenovan dne 1. decembra leta 1842. Začetkom leta 1852. je prosil za službo učitelja na glavni šoli v Ljubljani. Ravnatelj Legat pravi v svojem priporočilu te prošnje, da Putreta ne more boljše priporočiti, kakor če izjavi, da bi rad vse mogoče storil, pregovoriti ga, da ne bi prosil proč. Če bo pa drugam prestavljen, bo iskreno obžaloval, da mora tako zmožnega

učitelja odpustiti iz svojega učiteljskega zbora. Ravnatelj hvali njegovo spret-
nost, njegovo lahko razumljivo predavanje, njegovo metodo, odgovarjajočo
načelom didaktike in metodike in njegovo prijazno, a obenem ljubezen in
spoštovanje vzbujajoče ravnanje z mladino. Nadalje omenja, kako priljubljen
je bil Putre kot privatni učitelj, in da so mu dali najlepše izpričevalo starši
onih otrok, katere je zasebno poučeval. Storil da je več, nego je bil dolžan
storiti. Celih deset let je poučeval nedeljske učence, navadne učence in rudarje,
v risanju in jim sam iz svojega kupoval za risanje potrebne stvari. Za tako
požrtvovalno delovanje ga je rudniško ravnateljstvo tudi pohvalilo in mu
enkrat nakazalo tudi nagrado. Putretova prošnja za službo v Ljubljani je
bila kmalu ugodno rešena, in moral bi bil takoj nastopiti svoje mesto. A
ravnatelj Legat je prosil, da naj ga puste do konca šolskega leta 1852/53 na
idrijski glavni šoli, kar se je tudi zgodilo. Zato je odšel šele pozneje v Ljub-
ljano in nastopil službo na ondodni normalki dne 26. septembra leta 1853.
Leta 1867. je postal tretji glavni učitelj na c. kr. normalki v Ljubljani, kjer
je deloval do svojega upokojenja dne 28. avgusta leta 1872. Umril je pri
svojih sorodnikih v Celju; leta njegove smrti nisem mogel dognati. Na pri-
pravniskem tečaju v Idriji je Putre z velikim vspehom poučeval risanje in
lepopisje. Žal, da samo eno leto. Za Putretom je izostal tako potrební pouk
v risanju za pripravnike v Idriji popolnoma, dokler ga ni v zadnji dobi
pripravniskega tečaja zopet oživil učitelj Feliks Stegnar.

Feliks Stegnar se je rodil leta 1842. na Brdu pri Podpečí na Gorenj-
skem. Izobraževal se je na ljubljanski pripravnici od leta 1861.—63. Leta 1863.
jeseni pa je prišel kot izprašan učiteljski kandidat na idrijsko glavno šolo, da je
nekaj časa nadomeščal bolnega učitelja Jožefa Martinaka in po smrti istega
stalno stopil na njegovo mesto. Z dekretom c. kr. državnega nadpravníštva v
Gradcu, z dne 10. oktoba leta 1872. št. 1868. je bil imenovan za učitelja v moški
kaznilnici v Ljubljani. Ko so pa po potresu leta 1895. premestili večino ljub-
ljanskih kaznjencev v Maribor, se je preselil tja tudi Stegnar, kjer še sedaj
deluje kot učitelj na dvorazredni ljudski šoli v moški kaznilnici. Stegnar je
tako v prvih letih svojega učiteljevanja razvil živahno delavnost. Kot učitelj
v Idriji se je posebno zanimal za lepopisje in za zemljepisje. Poskusil se je
v teh predmetih tudi kot pisatelj. Tako je spisal za izvestje c. kr. rudniške
ljudske šole v Idriji za leto 1868. jako praktičen članek: »Lepopisje v ljudski
šoli« (str. 1—9.). — Štiri leta pozneje je izdal: »Popis majhnega telurija«,
priprava za pojasnenje zemljinega sukanja z luno okoli solnea ter drugih
prikazni na teh nebnihi truplih in kratek navod, kako je rabiti to učno sred-
stvo pri nauku. Fel. Stegnar. Idrija. 1872. 8°. 15 (Z eno tablo.) — V Ljubljani
se je zlasti posvetil gojenju petja in dal na svetlo: »Šopek mičnih pesmij za
šolo in dom«. Nabral in uredil F. Stegnar, c. kr. učitelj. V Ljubljani. Tiskal
in založil Rud. Milie. 1878. 32°. Sestavljal je tudi učila, tako »Čitalni stroj«. —
Pridno je dopisoval v »Novice«, v »Učiteljskega Tovariša« ter v razne slo-
venske dnevnik. — Kako se je bil v kratkem času svojega bivanju v Idriji
prikupil tamošnjim meščanom, nam priča to, da so mu isti parkrat poverili
zastopstvo njihovega mesta v deželnem zboru kranjskem, kjer je vedno vneto

zagovarjal koristi svojih volilcev. — Stegnar je na pripravniškem tečaju poučeval nemščino in risanje z vso vnemo in požrtvovalnostjo mladega, navdušenega učitelja, hoteč prinesiti v šolo novo življenje.

Jožef Šerek se je narodil dne 12. marca leta 1812. v Jurčičevem rojstnem kraju — na Muljavi na Dolenjskem. Kje in kako se je šolal, kakor tudi, kje je služboval, preden je prišel v Idrijo, mi ni bilo mogoče dognati. Na idrijski glavni šoli je bil za učitelja imenovan dne 22. septembra leta 1837. in je na tem zavodu kot učitelj deloval celih 30 let do svoje smrti dne 13. oktobra leta 1867. — Na pripravniškem tečaju je poučeval pripravnike v slovenščini in lepomisju, nekaj let tudi v sadjereji. Bil je sicer nagel, a vnet in izkušen učitelj.

Učni načrt

za pripravniški tečaj v Idriji, potrjen od visokega ministrstva za uk in bogočastje z odlokom z dne 1. septembra leta 1852. št. 8609.

A. Splošne določbe.

§ 1. Pripravniški tečaj v Idriji je namenjen za izobraževanje ljudsko-šolskih učiteljev na kmetih.

§ 2. V tem tečaju se imajo pripravniki v prvi vrsti popolnoma izvežbati v predmetih, predpisanih za ljudske šole, seznaniti se z dobrim metodiškim postopanjem po pouku, zgledu in vaji; uriti se pridno v orgljanju in petju in privaditi se versko-nravnemu vedenju.

§ 3. Pripravniški tečaj traja do tistega časa, dokler se njegova doba ne podaljša, eno celo šolsko leto.

§ 4. Oni pripravniki, ki dokažejo pri sklepni izkušnji učiteljsko usposobljenost, dobijo izpričevalo kot podučitelji in se lahko nastavijo kot pomožni učitelji na ljudskih šolah.

Kdor hoče dobiti učno izpričevalo, se mora podvreči izkušnji, ki je predpisana v §§ 119. in naslednjih politiških šolskih postav, potem ko je z zadovoljivim uspehom odslužil določen služben čas na kaki javni šoli. Kdor se pa posebno odlikuje v praktičnem šolskem delovanju in želi doseči izpričevalo za glavne šole s tremi razredi, temu se sme izjemoma dovoliti, da napravi dotično izkušnjo na normalni glavni šoli, ako mu izpregleda višja deželna šolska oblast popolni, dve leti trajajoči pripravniški tečaj; razen tega se mora ta kandidat izkazati z izpričevali o dveh letnikih nižje realne šole, katera tečaja je izvršil bodisi javno bodisi zasebno.

§ 5. V pripravniški tečaj se smejo izjemoma sprejeti tudi tisti kandidati, ki se izkažejo bodisi z izpričevalom bodisi z izpitom, da so si vrlo prisvojili predmete tretjega razreda na glavni šoli.

§ 6. Učni jezik je, kakor zahteva predmet, menjevaje slovenski in nemški.

B. Učni predmeti in njih obravnavanje.

§ 7. Predmeti pripravniškega tečaja so ti-le:

- a) splošna didaktika in splošno vzgojeslovje po 2 uri na teden,
- b) verouk

» 2 » » »

c) slovenščina	po 2 uri na teden
d) nemščina	» 2 » » »
e) računstvo	» 2 » » »
f) lepopisje	» 1 uro » »
g) risanje	» 2 uri » »
h) petje in orgljanje	» 6 ur » »

§ 8. Pri splošni didaktiki in splošnem vzgojeslovju naj se obravnavajo splošna načela metodike in pojasnjujejo s primernimi zgledi; pripravniki naj se zlasti zadostno pouče o uravnavi enorazrednih ljudskih šol, v katerih se ob istem času poučujejo vsi oddelki učencev. Natančno naj se jim razloži vse, kar imajo storiti kot vzgojitelji, kako naj uspešno vzdržujejo šolsko disciplino in kako naj se sploh ravna v različnih razmerah, v katere pridejo kot učitelji.

§ 9. Pri verouku naj se s pripravniki v prvi vrsti ponavljajo najvažnejši verski in npravni nauki katoliške cerkve, in sicer po dotičnih navodih knezoškofijskega ordinarijata. Pokaže naj se jim, kako imajo postopati pri ponavljanju verouka in kako naj sploh podpirajo veroučitelja pri njegovem prizadevanju. Posebno naj se pri pripravnikih pazi na versko-npravno izobrazbo; udeleževati se imajo vseh verskih vaj, ki so predpisane za učence glavne šole. Z verskim poukom je spojiti tudi razlago bogoslužnih obredov naše cerkve.

§ 10. Jezikovni pouk v slovenščini in nemščini naj se vrši na podlagi novega abecednika in nove slovnice ter berila. Ko so se pripravniki poučili o bistvu glaskovanja (Lautier-) in črkovanja (Buchstabiermethode) in o prednostih vsakega, naj se jim na podlagi imenovanih knjig pokaže, kako imajo korak za korakom postopati pri pouku čitanja in kako naj s tem poukom prikladno združijo pravopisje, slovnico in spisovne vaje. Slovniška pravila naj se o priliki ponovijo s pripravniki, tudi naj se ti navajajo k pogostim vajam v spisju. Razlože naj se jim tudi na umestnih krajih one stvari iz zemljepisa, naravoslovja in prirodopisa, ki so potrebne za razumevanje beril.

§ 11. Pouk v računstvu obsega računanje na pamet in računanje s številkami; večja važnost se pripisuje računanju na pamet, ker je isto imenitnejše za kmečke šole. Kandidatje naj si pridobe spretnost in točnost v obeh načinih računanja, obenem pa naj se tudi seznanijo z učno metodo tega predmeta.

§ 12. Smoter lepopisnega pouka je prisvojitve lepe in dovršene, slovenske in nemške pisave; pripravniki naj se tudi seznanijo s postopanjem, po katerem imajo ta predmet obravnavati v ljudski šoli, ter se zadostno pouče o bistvu pisanja po taktu in metode »čitanja-pisanja« (Schreiblesemethode.)

§ 13. Pri risanju naj se pripravniki vadijo v spoznavanju oblik in ponavljanju istih; poleg geometriškega risanja črt, površin, teles in poleg razlaganja narisanih predmetov naj se pripravniki navajajo k lažjim vajam v prostoročnem risanju.

§ 14. Pri pouku v glasbi se nudi kandidatom prilika, da si prisvoje toliko znanja v orgljanju in petju, kolikor ga bodo potrebovali kot bodoči

orgljavec na kmetih; posebno natančno naj se poučujejo v navadnih cerkvenih napevih kakor tudi v nekaterih predigrah na orgljah (preludijih, prehodih.)

§ 15. Razen tega imajo pripravniki v prvem tečaju vsak dan po dve uri prisostvovati pouku v posameznih razredih glavne šole, v drugem tečaju pa naj se praktično vežbajo pod vodstvom učiteljev v poučevanju (nastopi.)

Učne knjige.

Katekizem, spisal Anton Lesar. 1861.

Katechismus für die III. Klasse.

Leitfaden von Leonhard.

Schönheit der katholischen Kirche von Rippel, herausgegeben von Himioben in Mainz.

Der Geist des katholischen Kultus von Terklau.

Biblische Geschichte von Dr. Schuster.

Methodenbuch oder Anleitung zur zweckmässigen Führung des Lehr- amtes für Lehrer in Trivial- und Hauptschulen. — Kostet ungebunden 30 Kr. Conv. M. geb. in ledernen Rücken 38 Kr. Conv. M. Wien, im Verlage der k. k. Schulbücher-Verschleiss-Administration bey St. Anna in der Johannis-Gasse. — 1845.*)

Abecednik.**)

Berilo.***)

Vodnikova mala slovnica.

Das erste Sprach- und Lesebuch mit dem den Gebrauch desselben an- weisenden Hilfsbuche von Vernaleken.

Deutsche Sprachlehre für die III. Klasse.

Deutsche Sprachlehre für die IV. Klasse.

Sprachlehre von Wurst (für die Lehre vom zusammengesetzten und zusammengezogenen Satze).

Die Unterklasse. Eine Anleitung zur Behandlung des ersten Unterrichtes auf Grundlage der Fibel. Von Franz Herrmann. Gebunden in Leinwand- rücken 19 Kr.

Anleitung zu schriftlichen Aufsätzen.

Praktična slovensko-nemška gramatika.

Methodik des Kopfrechnens.

Methodik des Zifferrechnens in angemessener Verbindung mit dem Kopfrechnen. Für Lehrer und Lehramtskandidaten. — Kostet gebunden in Leiwandrücken 37 Neukreuzer. Wien. Im k. k. Schulbücher-Verlag. 1859.

Übungsbuch beim Rechnungsunterrichte für die III. und IV. Klasse der Volksschulen.

Navod iz glave počtevati.****)

*) Poleg te knjige se je rabilo več pomožnih knjig, n. pr. »Das Heft von Rudmasch«.

**) Najbrže Močnik-Praprotnikov.

***) Morda »Malo berilo za prvošolec«, prirejeno po Slomškovem berilu.

****) Ta knjiga se je začela rabiti v šolskem letu 1855/56.

K zaznamku teh knjig, ki so se rabile na pripravniškem tečaju, se mora pripomniti, da mnogim manjka natančnejših naslovov. Ti naslovi se niso dodali zategadelj, ker jih pisatelj tega članka ni mogel dobiti, dasi je pregledal ne malo zbirko starih šolskih knjig, ki se hranijo v knjižnici c. k. rudniške ljudske šole.

Kronika.

1852/53.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1852.

Da se je pa sploh mogel otvoriti pripravniški tečaj, je bilo treba že preje najeti primerno sobo za učilnico ter nabaviti najpotrebnejšo opremo in učila. Ministrstvo za uk in bogočastje je torej že z odlokom z dne 25. julija leta 1852. št. 6892 za opremo in za nabavo učil dovolilo enkrat za vselej znesek 264 gl. 30 kr.*); za poravnane tekočih stroškov pa je določilo letni znesek 100 gl., in sicer: za nagrado učitelju godbe 50 gl., za najemščino učilnice 30 gl. in za kurjavo iste 20 gl. Zadnje imenovanih 100 gl. se je plačevalo iz normalno-šolskega zaklada. V istem odloku, s katerim so se nakazale pravkar omenjene svote za pripravniški tečaj v Idriji, opozarja ministrstvo na najvišjo odredbo iz leta 1851., katera ukazuje, da se mora kar najbolj varčno postopati z državnim in javnim denarjem; gledati se mora torej na to, da se nakazana letna dotacija ne bo prekoračila; učiteljem glavne šole pa se ima naznaniti, da so dolžni, na osnovanem tečaju brezplačno poučevati.

V naglici se je nakupila oprema, preskrbela so se najpotrebnejša učila in za učilnico pripravniškega tečaja se je najela soba v prvem nadstropju nove, pred par leti sezidane hiše, ležeče blizu cerkve in šole. V pritličju se je nahajala prodajalnica, sicer pa v hiši ni nihče stanoval, torej se tudi pouk ni prav nič motil. Soba je bila dovolj visoka, prostorna in svetla; odgovarjala je popolnoma svojemu namenu. Lastnik se je tudi zavezal, da bo za zgoraj označeno najemščino sobo čistil in jo dal vsako leto prebeliti. Ta hiša, v kateri je imel pripravniški tečaj svojo učilnico, je danes last g. okrožnega zdravnika Ivana Šuntarja.

Verskih vaj so se pripravniki udeleževali obenem z učenci glavne šole, kakor je to določeval učni načrt.

V tem šolskem letu ni imel noben pripravnik ustanove. Pač pa je ravnatelj Karol Legat v svojem letnem poročilu o šolskem letu 1852/53 višji šolski oblasti toplo položil na srce, naj bi se ustanovilo nekaj štipendij za pripravnike v Idriji; ravnatelj pravi na dotičnem mestu, da je v Idriji mnogo nadarjenih in za učiteljski stan kakor ustvarjenih mladeničev, kateri sedaj delajo pri rudniku za dnevno plačo 8—12 kr., kateri bi pa takoj vstopili v pripravniški tečaj, ako bi se jim naklonile ustanove. Kakor bomo pozneje videli, ni bilo to Legatovo priporočilo brezuspešno.

*) Za ta znesek se je nakupila tale oprema in se preskrbela tale učila: 1 miza za 3 gl., 3 stoli za gl. 4.30, 4 klopi za gl. 20, 2 deski za gl. 7, 1 glasovir za gl. 180, 1 majhne orglje (Positiv) za gl. 30, muzikalije gl. 20. Skupaj 264 gl. 30 kr.

Šolsko leto se je končalo dne 21. julija 1853. Pri sklepni izkušnji je predsedoval tedanji šolski nadzornik dr. Frančišek Močnik, kakor tudi naslednja leta. Nadzornik Močnik je imel navado, da je vsako leto koncem izkušnje prav iskreno nagovoril pripravnike. Polagal jim je na srce važnost in svetost njih poklica kot učiteljev in ljudskih izobraževalcev; vzpodbujal jih je k neumorni delavnosti, k resnično krepostnemu življenju, in izrekel upanje, da bodo iz zavoda izšli prav dobri učitelji. To upanje se je tudi v polni meri izpolnilo, kakor nam priča pridejani imenik precejšnjega števila učiteljev, ki so se izobraževali na nekdanji idrijski pripravnici.

Člani učiteljskega zbora so bili to leto: Karol Legat, ravnatelj, obenem tudi vodja in veroučitelj na glavni šoli; Jožef Martinak; Jožef Eržen; Jožef Šerek; Mihael Putre, vsi učitelji na glavni šoli, in Anton Krašner, učitelj godbe.

1853/54.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1853.

Za idrijske pripravnike sta bili dovoljeni dve štipendiji po 50 gl., podeljeni sta bili pripravnikoma: Antonu Sedej-u in Ivanu Seljak-u.

Ravnatelj je nasvetoval, naj bi se rajši ustanovilo več ustanov, a v manjših zneskih.

To leto so se prvič nakazale nagrade za učitelje pripravniškega tečaja, in sicer je dobil ravnatelj 100 gl., ostali trije učitelji pa skupaj 100 gl. Rečene nagrade so dobivali ravnatelj in učitelji potem vsako leto.

Šolsko leto se je končalo 26. julija leta 1854. Izkušnje so se vršile 25. in 26. julija. Red pri izkušnjah je bil to leto kakor tudi naslednja nastopen: prvi dan dopoldne se je vršila pismena izkušnja, popoldne so se izpraševali pripravniki iz petja in orgljanja; drugi dan so prišli na vrsto drugi predmeti.

Iz učiteljskega zbora se je ločil Mihael Putre, ki je bil prestavljen kot učitelj III. razreda na zgljedno glavno šolo v Ljubljano; drugi učitelji so ostali na svojih mestih.

1854/55.

Šolsko leto se je začelo 19. oktobra leta 1854.

Za idrijske pripravnike je bilo dovoljenih pet ustanov po 30 gl.; dobili so jih pripravniki: Frančišek Čerin, Jožef Gnezda, Leopold Krapš, Anton Ozimek in Frančišek Sedej.

Šolsko leto se je končalo 2. avgusta leta 1855; izkušnje so se vršile 1. in 2. avgusta.

Učiteljsko osobje je ostalo neizpremenjeno.

1855/56.

Šolsko leto se je začelo 22. oktobra leta 1855.

Za idrijske pripravnike je bilo dovoljenih šest ustanov, in sicer dve po 40 gl., ostale štiri pa po 30 gl. Ustanovi po 40 gl. sta dobila: Frančišek Kenda in Frančišek Mazek; ustanove po 30 gl. pa so dobili Frančišek Čuk, Frančišek Muhič, Anton Slivnik in Ivan Treven.

Šolsko leto se je končalo 6. avgusta leta 1856; izpiti so se vršili dne 5 in 6. avgusta.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1856/57.

Šolsko leto se je začelo 24. oktobra leta 1856.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene štiri ustanove po 30 gl.; dobili so jih: Frančišek Govekar, Jernej Hribar, Ivan Podgornik in Ivan Uršič.

Šolsko leto se je končalo 5. avgusta leta 1857; izpiti so se vršili dne 4. in 5. avgusta; nadzornik Močnik je pripravnikom nasvetoval nekatere knjige, katere naj zasebno proučavajo.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1857/58.

Šolsko leto se je začelo 23. oktobra leta 1857.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene štiri ustanove po 30 gl.; dobili so jih: Frančišek Kogej, Ivan Lomšek, Martin Potočnik in Frančišek Sever.

Ravnatelj je prosil, da se mu dovoli stalna nagrada 100 gl., a bila mu je odbita.

Šolsko leto se je končalo 4. avgusta leta 1858.; izpiti so se vršili 3. in 4. avgusta.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1958/59.

Šolsko leto se je začelo 3. oktobra leta 1858.

Za idrijske pripravnike so bile zopet dovoljene štiri ustanove po 30 gl.; dobili so jih: Peter Fleišman, Ivan Jelovšek, Ivan Poženel in Andrej Velikajne.

Višja šolska oblast naznanja, da so stalno in začasno nastavljeni učitelji prosti vojaščine.

Šolsko leto se je končalo 4. avgusta leta 1859., izpiti so se vršili 3. in 4. avgusta; bili so jako strogi, ker se je zmanjšalo pomanjkanje učiteljev.

Iz učiteljskega zbora se je ločil ravnatelj Karol Legat, ki je še pred začetkom šolskega leta 1858/59. odšel v Ljubljano kot ravnatelj tamkajšnje glavne šole. Ravnateljske posle je vodil torej od početka šolskega leta pa do 25. marca leta 1859. Primož Ribnikar, Lichtenthurnov beneficijant v Idriji; ta je tudi namesto Legata poučeval na pripravniškem tečaju didaktiko, metodiko in verouk. Dne 25. marca leta 1859. pa je prevzel ravnateljstvo novoimenovani ravnatelj in veroučitelj Frančišek Lesjak, ki je bil preje veroučitelj in ravnatelj glavne šole v Vipavi. Drugih izprememb ni bilo v učiteljskem zboru.

1859/60.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1859.

Ker je ministerstvo ukazalo, da se mora pri sprejemu v pripravniški tečaj strogo postopati, se je to šolsko leto sprejelo v tečaj le 9 pripravnikov.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene to leto samo tri ustanove po 30 gl.; dobili so jih: Ivan Per, Ivan Škrbine in Frančišek Uršič.

Šolsko leto se je končalo 2. avgusta leta 1860.; pri izkušnjah, ki so se vršile 1. in 2. avgusta, je zadnjikrat predsedoval dr. Frančišek Močnik.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1860/61.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1860.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene štiri ustanove, in sicer ena po 25 gl., tri pa po 20 gl.; prvo ustanovo je dobil Frančišek Klinar, ostale tri pa: Ivan Barle, Ivan Gantar in Frančišek Štepic.

Šolsko leto se je končalo 6. avgusta leta 1861.; pri izkušnjah, ki so se vršile dne 5. in 6. avgusta, je predsedoval prvič novi šolski nadzornik, prošt dr. Anton Jarc; razen njega se je izkušenj udeležil tudi višji škofijski šolski nadzornik, kanonik Jurij Zavašnik. Prošt Jarc je odslej predsedoval izkušnjam, dokler je obstajal pripravniški tečaj v Idriji.

Kar se tiče izprememb v učiteljskem zboru, je omeniti, da je 14. marca leta 1861. umrl učitelj petja in glasbe, Anton Krašnar; za njim je prevzela pouk v petju in glasbi njegova sestra Marija Krašnar.

1861/62.

Šolsko leto se je začelo dne 20. oktobra leta 1861.

Za idrijske pripravnike so bile zopet dovoljene štiri ustanove, in sicer ena po 25 gl., druge tri po 20 gl.; prvo ustanovo je dobil Gašper Gašperin, ostale tri pa: Frančišek Koler, Frančišek Papler in Ivan Vouk.

Šolsko leto se je končalo dne 9. avgusta leta 1862.; izpiti so se pa vršili dne 8. in 9. avgusta.

Iz učiteljskega zbora se je ločila Marija Krašnar, ki je začasno poučevala petje in glasbo do meseca novembra leta 1861.; dne 2. novembra istega leta pa je deželna vlada imenovala za stalnega učitelja glasbe in petja na glavni šoli idrijski in obenem na pripravniškem tečaju Jožefa Gnezda, ki je bil preje samo organist pri župni cerkvi sv. Barbare v Idriji. — Koncem meseca marca leta 1862. je obolel učitelj Jožef Martinak; nadomeščal ga je do konca šolskega leta ravnatelj Frančišek Lesjak. Ker se je vsled tega preveč pomnožilo delo ravnatelju, sta mu pri poučevanju verouka pomagala tedanja idrijska kapelana, Mihael Gogala in Martin Šlibar. — Razen teh izprememb je ostalo v učiteljskem zboru vse pri starem.

1862/63.

Šolsko leto se je kakor navadno pričelo dne 20. oktobra leta 1862.

Za idrijske pripravnike so bile kakor prejšnja leta dovoljene štiri ustanove, ena po 25 gl., tri pa po 20 gl.; prvo je dobil Matija Petrič, ostale tri pa: Anton Fajgelj, Frančišek Kavčič in Ivan Zakrajšek.

Šolsko leto se je končalo dne 8. avgusta leta 1863.; izpiti so se vršili dne 7. in 8. avgusta.

Učitelj Jožef Martinak je zopet ozdravel in prevzel poučevanje na pripravniškem tečaju; sicer je ostalo učiteljsko osebje neizpremenjeno.

1863/64.

Šolsko leto se je začelo zopet 20. oktobra leta 1863.

Za idrijske pripravnike so bile kakor po navadi dovoljene štiri ustanove, ena po 25 gl., druge tri po 20 gl.; prvo je dobil Simon Hiti, ostale tri pa: Matija Kette, Frančišek Lunder in Avgust Praprotnik.

Koncem tega šolskega leta se je že mislilo o tem, da bi se opustil pripravniški tečaj v Idriji. To nam priča odlok naučnega ministrstva z dne 23. avgusta leta 1864. št. 2969, s katerim se sicer dovoljuje, da se tečaj začasno še nadaljuje, a obenem se že naroča, da se ravnateljstvo tekom šolskega leta 1865/66. izjavi, ali naj se opusti tečaj, ali naj isti ostane. Kako se je v tej zadevi izrazilo ravnateljstvo tečaja, tega nisem našel zabeleženega v ohranjenih zapiskih.

Šolsko leto se je končalo dne 4. avgusta leta 1864.; izkušnje so se vršile dne 3. in 4. avgusta.

V šolskem letu 1863/64. je izgubil učiteljski zbor svojega člana Jožefa Martinaka, ki je umrl dne 30. januarja leta 1864. Ker Jožef Martinak vsled bolezni že takoj začetkom šolskega leta ni mogel več prevzeti pouka, je stopil na njegovo mesto izprašani učiteljski kandidat Feliks Stegnar. Drugega se ni nič izpremenilo v učiteljskem zboru.

1864/65.

Šolsko leto se je začelo dne 20. oktobra leta 1864.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene štiri ustanove, ena po 25 gl., tri po 20 gl.; prvo je dobil Anton Kratochwill, druge tri pa: Frančišek Duchner, Mihael Kalan in Anton Požar.

Šolsko leto se je končalo dne 10. avgusta 1865.; isti dan so se vršili tudi izpiti.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1865/66.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1865.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene kakor prejšnje leto štiri ustanove, ena v znesku 25 gl., druge tri po 20 gl.; prvo je dobil Alojzij Medija; ostale tri pa: Valentin Bernot, Ivan Gregorič in Leopold Zupin.

Šolsko leto se je končalo dne 2. avgusta leta 1866.; izpiti so se vršili dne 31. julija in dne 1. in 2. avgusta.

S tem šolskim letom je prenehal pripravniški tečaj. Zakaj je prenehal in kaj je nagnilo višjo šolsko oblast, da je sklenila opustitev tega tečaja,

tega ni v ohranjenih zapiskih zabeleženega; tam stoji vpisan le odlok deželne vlade kranjske z dne 5. oktobra leta 1864. št. 11240, s katerim se ukazuje, da ima jenjati idrijski pripravniški tečaj ob zvršetku šolskega leta 1865/66.

Zakaj se je torej opustil pripravniški tečaj v Idriji? Veliko pomanjkanje učiteljev je bilo vzrok, da se je leta 1852. poleg dvoletne pripravnice v Ljubljani, katera ni mogla cele dežele zadostno zalagati z učiteljstvom, ustanovil še v Idriji podoben učni zavod, namreč enoletni pripravniški tečaj. Ta tečaj je vsaj iz početka in za prvo silo zadostoval svojemu namenu. Za tedanje razmere se je smel imenovati celo dober. Poučevali so na njem spretni učitelji, katere je višja šolska oblast večkrat pohvalila in se jako priznalno izrazila o njihovem delovanju. Storili so po svoji moči vse, kar se je pač dalo storiti v kratkem času enega samega šolskega leta. Vzgojili so ti možje lepo vrsto izvrstnih učiteljev, katerih še sedaj nekaj uspešno deluje na šolskem polju, večina pa že počiva od napornega učiteljskega dela v hladnem grobu. Dodani imenik pripravnikov v vseh letih, kar je obstajal ta tečaj, nam priča, da so skoro vsi dosegli svoj namen in postali učitelji. Glavna napaka pri idrijskem pripravniškem tečaju je bila pač ta, da je trajal samo eno leto. V enem letu še tako izvrsten učitelj ne more iz učenca napraviti dobrega učitelja, posebno še iz učenca, ki ima le nezadostne predstudije. Razumevno je torej samo ob sebi, da tak enoletni tečaj ni mogel več zadostovati svoji nalogi, da ni več odgovarjal napredujočemu duhu v razvoju šolstva, in da se je moral radi tega opustiti. Ohranil bi se bil pač lahko, ako bi se bil izpopolnil vsaj v dvoletno pripravnico. Na to pa tedaj ni mislila višja šolska oblast. Prvič zato ne, ker je postalo pomanjkanje učiteljev manj občutljivo, in drugič se je itak mislila preosnovati ljubljanska pripravnica in razširiti v štirirazreden zavod; da so bili proti nadaljnjemu obstoju pripravniškega tečaja v Idriji, oziroma proti preosnovi istega tudi finančijelni pomisleki, se razume samo ob sebi. Posledica vseh teh ozirov in razmer je bila ta, da je prenehal pripravniški tečaj v Idriji.

Preden se sklene kronika, še nekaj besedi o idrijskih pripravnikih. Gojenci idrijskega tečaja so bili večinoma sinovi rudarjev in pa revnih kmečkih staršev. Nekatere družino so imele izvenidrijske pripravnike leto za letom na stanovanju. Navadno so plačevali po 9—10 gl. na mesec za vse. Imovitejši kmetje so dajali gospodarjem, pri katerih so stanovali njih sinovi-pripravniki, navadno namesto denarja živila, le za stanovanje, perilo, svečavo i. t. d. so dokladali par goldinarjev. Bolj siromašni pripravniki so imeli pri dobrih ljudeh enkrat ali po večkrat brezplačno hrano, bodisi da so zato poučevali otroke v dotični družini, bodisi da so podpornikom kaj pisarili i. dr. Tu intam je tudi pripravnik, večš glasovirja, za hrano poučeval otroka v glasbi. V veliko pomoč in v veliko gnotno olajšanje so bile za pripravnike tudi ustanove, katere je leto za letom uživalo nekaj pripravnikov; vse ustanove, kar jih je bilo podejenih idrijskim pripravnikom, so znesle, kakor nam kaže statistika, kaj lepo svoto.

Statistika.

1. Število.	Šolsko leto.											Skupaj			
	1852/53	1853/54	1854/55	1855/56	1856/57	1857/58	1858/59	1859/60	1860/61	1861/62	1862/63		1863/64	1864/65	1865/66
začetkom	14	20	19	17	22	17	16	9	16	18	14	8	5	13	208
izostali	—	—	1	2	—	—	2	2	4	—	1	2	—	1	15
koncem	14	20	18	15	22	17	14	7	12	18	13	6	5	12	193
2. Rojstni kraj.															
Mesto Idrija	8	11	12	11	9	3	2	2	1	2	2	—	—	1	64
Kranjsko	6	9	7	6	12	13	13	7	13	9	12	6	4	11	128
Štajersko	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2	—	—	4
Primorsko	—	—	—	—	—	1	1	—	2	5	—	—	—	1	10
Koroško	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Ogrsko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Skupaj	14	20	19	17	22	17	16	9	16	18	14	8	5	13	208
3. Vera.	Rimsko-katoliške vere											208			
4. Materinščina.	Vsi Slovenci											208			
5. Starost.															
15 let	5	—	1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	10
16 »	2	7	5	6	4	2	3	1	—	—	—	1	1	—	32
17 »	—	3	5	4	6	4	3	2	3	7	2	—	1	3	43
18 »	2	3	1	3	1	6	2	1	3	—	4	1	3	4	34
19 »	—	—	1	—	1	—	3	3	3	3	1	3	—	2	20
20 »	1	1	3	1	4	1	1	1	5	1	4	—	—	1	24
21 »	—	—	—	—	1	1	—	1	—	2	—	2	—	2	9
22 »	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	2	1	—	—	7
23 »	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2
24 »	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
25 »	—	1	1	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	1	7
26 »	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	4
27 »	—	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	4
30 »	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
31 »	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
34 »	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
35 »	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
36 »	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
37 »	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
40 »	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Skupaj	14	20	18	15	22	17	16	9	16	18	14	8	5	13	208
6. Predstudije.															
III. r. glavne šole	14	19	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49
IV. r. glavne šole	—	—	—	12	16	13	14	6	7	10	7	2	—	4	91
I. r. realke	—	—	2	3	2	1	1	—	1	1	—	1	1	—	13
II. r. realke	—	—	—	—	1	—	—	1	1	2	1	1	—	3	11
I. r. gimnazije	—	1	—	2	3	3	—	2	4	1	3	—	—	2	21
II. r. gimnazije	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	3	3	3	3	16
III. r. gimnazije	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	1	1	5
IV. r. gimnazije	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2
Skupaj	14	20	19	17	22	17	16	9	16	18	14	8	5	13	208

		Šolsko leto.												Skupaj		
		1852/53	1853/54	1854/55	1855/56	1856/57	1857/58	1858/59	1859/60	1860/61	1861/62	1862/63	1863/64		1864/65	1865/66
7. Ustanove.																
Število	—		2 po 50 gl.	5 po 30 gl.	6: 2 po 40 gl. 4 " 30 "	4 po 30 gl.	4 po 30 gl.	4 po 30 gl.	3 po 30 gl.	4: 1 po 25 gl. 3 " 20 "	4: 1 po 25 gl. 3 " 20 "	4: 1 po 25 gl. 3 " 20 "	4: 1 po 25 gl. 3 " 20 "	4: 1 po 25 gl. 3 " 20 "	4: 1 po 25 gl. 3 " 20 "	
Znesek	—	100 gl.	150 gl.	200 gl.	120 gl.	120 gl.	120 gl.	90 gl.	85 gl.	85 gl.	85 gl.	85 gl.	85 gl.	85 gl.	85 gl.	1410 gl.

Imenik pripravnikov.

1852/53.

- Božič Leopold, Idrija, živi kot upokojeni nadučitelj v Žireh nad Idrijo.
 Čerin Jožef, Idrija, živi kot upokojeni nadučitelj v Toplicah pri Zagorju.
 Gnezda Jožef, Idrija, umrl kot učitelj glasbe v Idriji leta 1875.
 Jerše Jožef, Toplice, umrl kot učitelj v Zalogu na Gorenjskem.
 Kaliger Florijan, Stopiče, umrl kot učitelj.
 Kaliger Ivan, Stopiče, učiteljeval v Boštanju, umrl ?
 Kavčič Ignacij, Idrija, umrl kot učitelj v Sežani.
 Kavšek Jožef, Št. Vid pri Zatičini, umrl kot učitelj.
 Mazek Anton, Idrija, učiteljeval v Šmarji, umrl kot učitelj.
 Ozimek Anton, Idrija, umrl kot učitelj v Sorici.
 Pivk Francišek, Idrija, umrl kot učitelj na Primorskem.
 Saje Ivan, Prečna, živi kot upokojeni nadučitelj v Šent Jerneju.
 Seljak Ivan, Idrija, umrl kot učitelj-voditelj v Trnovem pri Ilirski Bistrici.
 Šerak Jakob, Horjul, učiteljeval v Čemšeniku, umrl kot učitelj na

Kranjskem ?

1853/54.

- Borštnik Ivan, Cerklje, umrl kot upokojeni učitelj v Ljubljani.
 Božič Leopold (glej spredaj).
 Čerin Franc, Idrija, umrl kot učitelj ?
 Čerin Jožef (glej spredaj).
 Gnezda Jožef (glej spredaj).
 Kavčič Ignacij (glej spredaj).
 Krapš Leopold, Idrija, umrl kot nadučitelj v Ospu na Primorskem.
 Krištof Karol, Novo mesto, umrl kot nadučitelj v Mirni peči na Dolenjskem.

- Mencinger Ivan, Begunje, umrl kot učitelj ?
Mrak Matej, Radolica, učiteljeval na Dovjem, umrl kot učitelj ?
Ozimek Anton (glej spredaj).
Pivk Frančišek (glej spredaj).
Sedej Anton, Idrija, umrl kot učitelj ?
Seljak Ivan (glej spredaj).
Strugl Ferdinand, Idrija, umrl kot učitelj v Trebnem.
Šerak Jakob (glej spredaj).
Veber Lovro, Zalilog, umrl kot učitelj ?
Zajc Frančišek, Št. Vid pri Zatičini, učiteljeval v Planini pri Črnomlju,
umrl kot učitelj ?
Zupan Jakob, Zasp, učiteljeval v Starem logu, umrl kot učitelj ?
Zupanc Ivan, Kamnik, učiteljeval v Šent Rupertu, živi kot upokojen
učitelj ?

1854/55.

- Čerin Frančišek (glej spredaj).
Čuk Frančišek, Idrija, umrl kot učitelj ?
Gnezda Jožef (glej spredaj).
Kavčič Ignacij (glej spredaj).
Kenda Frančišek, Idrija, živi kot nadučitelj v Suhorju pri Metliki.
Koler Ignacij, Idrija ?
Krapš Leopold (glej spredaj).
Krek Martin, Selec, umrl kot učitelj v Smedniku.
Lavrič Jožef, Ljubljana, učiteljeval v Loškem potoku, umrl kot učitelj ?
Mazek Frančišek, Idrija, bil učitelj v Osilnici na Primorskem, prestopil
k gozdarstvu, živi kot upokojeni c. kr. gozdar v Gorici.
Ozimek Anton (glej spredaj).
Pivk Frančišek (glej spredaj).
Pugel Melhijor, Strug pri Ribnici, umrl kot učitelj na Štajerskem.
Sedej Frančišek, Idrija, umrl kot učitelj v Istri.
Traven Jožef, Klanec pri Kranju, živi kot upokojeni učitelj v Naklem.
Treven Ivan, Idrija, umrl kot nadučitelj na Blokah.
Vrtnik Anton, Šmartno pri Litiji, živi kot upokojeni učitelj in c. kr.
poštar v Osilnici.
Veber Lovro (glej spredaj).
Zajc Frančišek (glej spredaj).

1855/56.

- Božič Ignacij, Idrija, umrl kot c. kr. učitelj v Idriji leta 1879.
Čerin Frančišek (glej spredaj).
Čuk Frančišek (glej spredaj).
Fajgelj Danilo, Idrija, živi kot upokojeni učitelj v Gorici.
Govekar Frančišek, Idrija, umrl kot nadučitelj v Šiški.
Hudovernik Matija, Zasp, živi kot upokojeni nadučitelj v Dobrepoljah.

Kenda Francišek (glej spredaj).

Lavrič Kristijan, učiteljeval v Trebelnem, umrl kot učitelj ?

Lavrič Jožef (glej spredaj).

Mazek Francišek (glej spredaj).

Muhič Francišek, Ribnica, živi kot upokojeni učitelj v Šent Jerneju na Dolenjskem.

Podgornik Ivan, Idrija, umrl kot učitelj ?

Sedaj Francišek (glej spredaj).

Slivnik Anton, Gorje, umrl kot nadučitelj na Brezovici pri Ljubljani.

Traven Jožef (glej spredaj).

Treven Ivan (glej spredaj).

Uršič Ivan, Idrija, učiteljeval v Zgornjem Tuhinju, umrl kot učitelj na Kranjskem.

1856/57.

Abram Leopold, Idrija, živi kot upokojeni nadučitelj v Gorici.

Božič Ignacij (glej spredaj).

Fajgelj Danilo (glej spredaj).

Govekar Francišek (glej spredaj).

Hribar Jernej, Zgornji Tuhinj, umrl kot učitelj ?

Jarm Ivan, Št. Lovrence na Temenici, živi ondi kot upokojeni nadučitelj.

Kos Jernej, Idrija umrl koj učitelj ?

Lavrič Kristijan (glej spredaj).

Levičnik Jožef, Železniki, živi ondi kot nadučitelj, odlikovan s srebrnim zaslužnim križcem.

Mavser Anton, Leskovec, umrl kot učitelj ?

Mlakar Francišek, Idrija, umrl kot učitelj ?

Pettauer Tomaž, Brdo pri Podpeči, umrl kot učitelj ?

Plasser Ignacij, Trbovlje, umrl kot učitelj.

Podgornik Ivan (glej spredaj).

Potočnik Martin, Sv. Lenart, učitelj-voditelj v Sori pri Medvodah.

Sedaj Francišek (glej spredaj).

Sever Francišek, Logatec, umrl kot učitelj na Fari pri Kostelu,

Stanonik Miklavž, Stara Loka, živi kot nadučitelj v Selcih pri Železnikih.

Teršelič Ivan, Cerklje na Dolenjskem, umrl kot učitelj na Kranjskem.

Tilban Valentin, Stara Loka, umrl kot učitelj na Brezovici pri Ljubljani.

Uršič Ivan (glej spredaj).

Zore Francišek, Šmartin v Tuhinjski dolini, živi ondi kot učitelj-voditelj.

1857/58.

Abram Leopold (glej spredaj).

Grčar Martin, Brdo pri Podpeči, umrl kot učitelj.

Gross Peter, Tržič, živi kot upokojeni nadučitelj v Zagorju.

Kogej Ivan, Idrija, umrl kot upokojeni učitelj v Idriji.

Krek Valentin, Selce, umrl kot učitelj.

Kavčič Anton, Gorje, umrl kot učitelj.

Lavrič Kristijan (glej spredaj).

Legat Andrej, Leše, umrl kot učitelj v Budanjah nad Vipavo.

Lobisser Frančišek, Srednja vas na Kočevskem, umrl kot učitelj.

Lomšek Simon, Tuhinj, učiteljeval v Krški vasi, umrl kot učitelj.

Mlakar Frančišek, (glej spredaj).

Nežič Anton, Rozzo ?

Petrovčič Anton, Vrhnika, umrl kot učitelj na Dolgem.

Potočnik Martin (glej spredaj).

Požnel Ivan, Črni vrh, umrl kot nadučitelj na Uncu.

Sever Frančišek (glej spredaj).

Zarnik Martin, Homec, živi kot upokojeni nadučitelj v Trnovem pri Ilirski Bistrici.

1858/59.

Bernik Matej, Škofja Loka, umrl kot učitelj v Št. Vidu pri Ljubljani.

Flajšman Peter, Dol, učiteljeval v Beli cerkvi, umrl ?

Jelovšek Ivan, Logatec ?

Kovšca Marko, Col pri Vipavi, umrl kot nadučitelj v Kropi.

Kunšič Anton (glej spredaj).

Lobisser Frančišek (glej spredaj).

Požnel Ivan (glej spredaj).

Praprotnik, Frančišek, Brezovica, živi kot nadučitelj v Mozirju (Štajersko).

Pušar Andrej, Idrija ?

Ravnikar Martin, Selce ?

Repulus Ivan, Idrija, umrl kot učitelj glasbe v Idriji.

Škrbinec Ivan, Stranje, živi kot nadučitelj v Višnji gori.

Štepic Frančišek, Kamnik ?

Velikanje Andrej, Spodnja Idrija, umrl kot učitelj.

Vole Simon, Podkoren, umrl kot učitelj v Lučah na Štajerskem.

Wacenignig Anton, Rifenberk, umrl kot učitelj na Goriškem.

1859/60.

Brus Ferdinand, Spodnja Idrija, umrl kot učitelj.

Duler Jožef, Vavta vas, učiteljeval v Črmošnjicah, umrl ?

Klinar Frančišek, Jesenice, živi kot upokojeni učitelj-voditelj na Hrušici pod Ljubljano.

Lavrič Jožef (glej spredaj).

Per Iv., Ljubljana, učiteljeval v Stari cerkvi in Srednji vasi na Kočevskem.

Repulus Ivan (glej spredaj).

Škrbinec Ivan (glej spredaj).

Štepic Frančišek (glej spredaj).

Uršič Frančišek, Idrija, živi kot nadučitelj v Voloski; sedaj je kot okrajni šolski nadzornik na dopustu.

1860/61.

Barle Ivan, Smlednik, živi kot nadučitelj v Šmihelu pri Novem mestu.
Benko Ivan, Staro selo, živi kot učitelj-voditelj v Sovodnji na Goriškem.
Cvek Frančišek, Vrhnika, umrl kot učitelj v Preddvoru.

Duler Jožef (glej spredaj).

Fabjančič Frančišek, Bučka, živi ondi kot nadučitelj.

Gantar Ivan, Žiri nad Idrijo, živi kot nadučitelj na Čatežu pri Brežicah.

Klinar Frančišek (glej zgoraj).

Kosič Martin, Vodice v Istri, umrl kot učitelj.

Koželj Gregor, Tunjice, umrl kot učitelj-voditelj v Šent Gotardu pri Trojanah.

Leskovic Mihael, Hotedersica, umrl kot učitelj.

Papler Frančišek, Ovsiše, živi kot nadučitelj v Borovnici.

Pleško Frančišek, Dobrova?

Rant Martin, Martinji vrh, živi kot nadučitelj na Dobrovi pri Ljubljani.

Repulus Ivan (glej spredaj).

Štepič Frančišek (glej spredaj).

Vovk Jožef, Suhor, živi kot upokojeni učitelj v Zgoniku (pri Proseku).

1861/62.

Čuk Ivan, Črni Vrh, umrl kot učitelj.

Gasparin Gašper, Kropa, živi kot upokojeni nadučitelj v Starem trgu pri Ložu.

Grosman Gustav, Sežana, živi kot upokojeni učitelj-voditelj na Ubeljskem pri Razdrtem.

Koler Frančišek, Idrija, umrl kot učitelj.

Kosič Martin (glej spredaj).

Koželj Gregor (glej spredaj).

Kregar Sebastijan, živi kot učitelj pri Sv. Emi na Štajerskem.

Leskovič Mihael (glej spredaj).

Majnik Jožef, Idrija, umrl kot učitelj v Istri.

Papler Frančišek (glej spredaj).

Rade Ivan, Kastva v Istri?

Reje Anton, Podkraj, učiteljeval v Loškem potoku, umrl?

Serajnik Lovro, Rožek na Koroškem, živi kot nadučitelj v Prihovi na Štajerskem.

Stres Anton, Kobarid, živi kot učitelj-voditelj v Breginju pri Tolminu.

Vovk Jožef (glej spredaj).

Wajšel Frančišek, Črni Vrh nad Idrijo, živi kot nadučitelj v Hrušici pri Podgradu.

Wacenič Anton (glej spredaj).

1862/63.

Benigar Anton, Trnovo pri Ilirski Bistrici, živi kot nadučitelj v Tomaju pri Sežani.

Borštnik Pavel, Cerklje, živi kot učitelj-voditelj v Hinjah.

Dolinar Jožef, Primskovo pri Kranju, umrl kot učitelj-voditelj v Krašnji.

Fajgel Anton, Idrija, umrl kot učitelj na Primorskem.

Jurman Frančišek, Zagorje, živi kot upokojeni učitelj v Ljubljani.

Kavčič Frančišek, Ledine, živi kot nadučitelj pri Devici Mariji v Polji.

Lunder Frančišek, Velike Lašče, živi kot nadučitelj na Raki na Dolenjskem.

Likar Gašper, Otalež, živi kot upokojeni učitelj v Gorici.

Majnik Jožef (glej spredaj).

Marn Jakob, Rateča vas, živi kot nadučitelj na Viču pri Ljubljani.

Petrič Matija, Dvorska vas, živi kot upokojeni učitelj-voditelj v Strugah pri Dobropolju.

Pfajfar Frančišek, Šmartno pri Kranju, živi kot nadučitelj v Domžalah.

Rodič Ivan, Šmarjeta, živi kot učitelj-voditelj v Stopičah pri Novem mestu.

Zakrajšek Ivan, Bloke, umrl kot učitelj v Rodiku pri Proseku.

1863/64.

Hiti Simon, Sodražica, umrl kot učitelj v Suhorju.

Krušič Ivan, Št. Vid pri Vipavi, umrl kot učitelj.

Kette Matija, Vrhnika, umrl kot učitelj ?

Lunder Frančišek (glej spredaj).

Pec Hugo, Stari trg pri Ložu ?

Praprotnik Avgust, Št. Jur pri Kranju, živi kot upokojeni nadučitelj in trgovec v Lokvah na Primorskem.

Šuster Valentin, Kalobje na Štajerskem ?

Vrečar Gašper, Teharji, učiteljeval na Štajerskem ?

1864/65.

Duchner Frančišek, Ljubljana, učiteljeval na Črnučah, umrl kot učitelj.

Kalan Mihael, Šmartno pri Kranju, živi kot nadučitelj v Št. Petru na Krasu.

Kratochwill Anton, Futes na Ogrskem, učiteljeval v Sodražici, umrl kot učitelj.

Medija Alojzij, Breznica, učiteljeval v Starem trgu pri Ložu, na Igu, v Cerkljah, umrl ?

Požar Anton, Košana, živi kot nadučitelj v Mirni peči.

1865/66.

Bajt Jurij, Poljane, učiteljeval v Ribnici, umrl ?

Benedek Jožef, Mavčiče, živi kot nadučitelj na Planini pri Rakeku.

Bernot Valentin, Stranje pri Kamniku, umrl kot učitelj.

Furlani Leopold, Prvačina, nadučitelj v Št. Andrežu na Goriškem.

Gregorič Ivan, Idrija, umrl kot učitelj ?

Hrovat Gašper, Kropa, živi kot učitelj v Šoštanju na Štajerskem.

Jerše Ivan, Nevlje, umrl kot učitelj.

Kavčič Martin, Zavrca ?

Medija Alojzij (glej spredaj).

Poč Peter, Št. Lovrenc, umrl kot učitelj.

Pokorn Ivan, Stara Loka, živi kot nadučitelj v Horjulu.

Strehovec Ivan, Tunjice, živi kot učitelj-voditelj v Adlešičih pri Črnomlju.

Zupin Leopold, Logatec, živi kot učitelj-voditelj v Brusnicah pri Novem mestu.

Kratek popis novega realčnega poslopja.

Spisal ravnatelj.

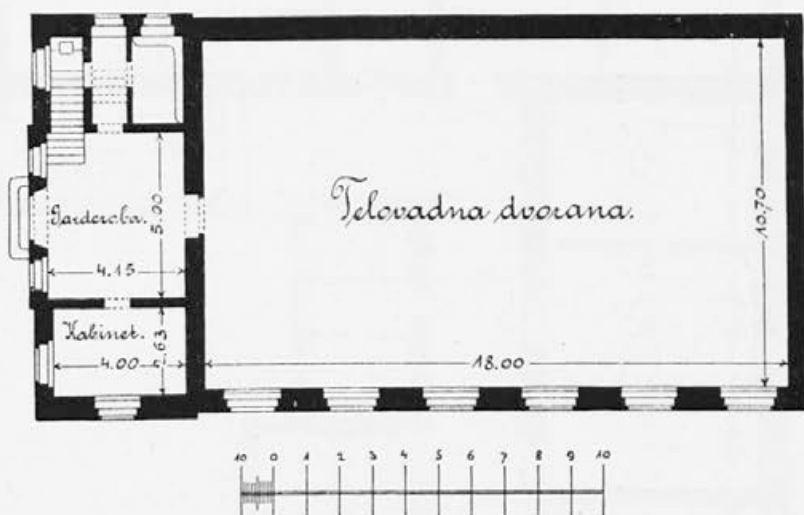
Zavod, ustanovljen šolskega leta 1901/2, se preseli začetkom prihodnjega šolskega leta 1903/4 v svoj lastni dom, ki bo do takrat v vseh delih gotov, prostor okoli pa primerno urejen.

Stavbišče, poprej travnik, leži na severozapadni strani Idrije, malo višje kakor bližnji rudniški grad. Razprostira se na severu ob cesti za gradom v svetlem in najbolj zračnem kraju mesta ter meri 4383 m². Mestna uprava ga je dobila v zameno od rudniškega erarja za enaki obseg hišnih in vrtnih parcel v mestu v skupni vrednosti 54000 K. Ta prostor je ločilo deloma posestvo g. A. Pirca od ceste, kar bi bilo oviralo dostojno ureditev prostora okoli realke in sosebnost onemogočilo direktni dohod iz ceste do glavnega vhoda. Zato se je dokupila že po pričetem delu hiša in vrt omejenega posestnika v obsegu 273 m² za 6000 K. Ves stavbeni prostor je narastel tako na 5656 m².

Z delom se je pričelo dne 5. maja 1902 po načrtih ljubljanskega arhitekta g. Karola Holinskega. Stavbo je prevzela ljubljanska stavbna tvrdka W. Treo, centralno kurjavo, vodovodne naprave in kar je s temi v zvezi graška tvrdka W. Brückner & Comp., stavbno vodstvo je pa prevzel c. kr. rudniški stavbeni inženir gospod Jaroslav Šotola.

Stavba je izpeljana v enostavnem renesančnem slogu in obsega 43·95 m dolgi glavni del in dva simetriška stranska dela, ki merita po 24·20 m; 11 m za njima stoji na zadnji terasi simetriško in vzporedno z glavnim pročeljem telovadnica, od katere je pritličje 3 m nad pritličjem realčnega poslopja. Glavno pročelje ima skoraj južno lego in se nagiblje le za kakih 8·5° proti zapadu. Realka je dvonastropna in pokriva 872·3 m², pritlična telovadnica pa, ki zavzema 279·3 m², ima samo nad stranskimi prostori galerijo. Ostalih 4504·4 m² se je porabilo za razširjenje ceste za gradom, potem za vožno cesto, ki pelje ob zapadu predvrta in glavnega poslopja skozi vse stavbišče, za predvrt, za teraso, na kateri stoji telovadnica, za dvorišče, za dva vrta in za škarpe. Slednje obdajajo različne terase, ki so bile potrebne, ker se dviguje svet od juga proti severu na 75 m približno za 7·9 m.

Telovadnica.

S ceste za gradom, ki je bila razširjena približno za 5 m, peljejo nasproti glavnega vhoda 4 m široke stopnice iz betona na predvrt, ki je 38 m nad cesto in se razteza povprečno 22 m na široko ob glavnem pročelju. Predvrt, ki bo dobil primerno ograjo iz žice, meri 968 m². Skoz glavni vhod, nad katerim je doprtni kip slovečega matematika Jurija barona Vege, v nadnaravni velikosti, se vstopi po dveh stopnicah v 30 cm višji vestibul s kasetiranim stropom, odtod zopet v 1·1 m višje pritličje, ki je 361·4 m nad morsko gladino. Nasproti vestibula je svetlo tridelno glavno stopnišče na stebrih, ki pelje v drugo nadstropje. Stopnice iz vestibula v pritličje in stopnice glavnega stopnišča so iz istrskega, stebri pa iz nabrežinskega kamena. V podstrešje vodi v severozapadnem kotu drugega nadstropja stransko stopnišče iz betona. Prav take stopnice peljejo pod glavnim stopniščem v kletne prostore, ki se nahajajo pod kemiškim laboratorijem, vestibulom, prirodopisno zbirko in sosednjo učilnico.

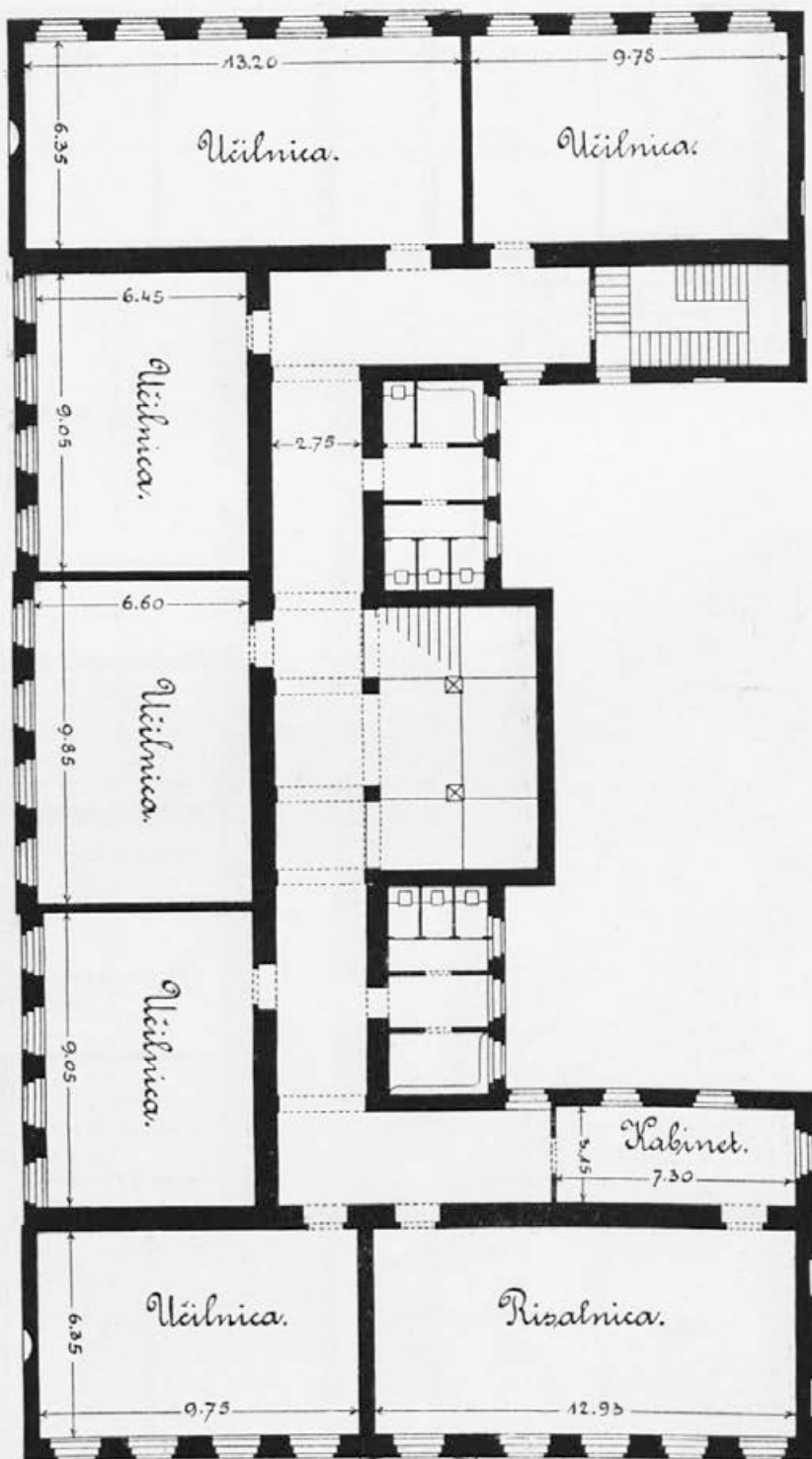
Dvorišče je 45 cm nižje kakor pritličje in leži med realčnim poslopjem in zadnjo teraso, ki je od stranskih delov poslopja 6·25 m oddaljena. Ta terasa je 3·15 m nad dvoriščem in meri še 534·5 m², ako se odšteje od telovadnice pokriti del. Iz dvorišča pelje dvoje 2·5 m širokih stopnic iz betona k telovadnici. Dohod na dvorišče je izpod stopnišča ali pa po poprej omenjeni 5·25 m široki vožni cesti, ki loči popisani prostor popolnoma od zapadnega onkraj ceste. Ta se razteza od te ceste proti zapadu za 19·5 m in od severne preme meje proti jugu za 38 m in obsega dve vrtni terasi. Zgorenja je podaljšek omenjene zadnje terase in meri 351 m², 2·7 m globokeje leži spodnji vrt, ki obsega 390 m² in je v istej višini kakor pritličje realkino.

Šolskije.

1. nadstropje.

2. nadstropje.

V posloplju je 8 učilnic, 1 učilnica za fiziko in kemijo, 2 risalnici, vsaka s svojim kabinetom, kemiški laboratorij s 3 prostori, za prirodopisno zbirko 2 prostora, za fizikalno zbirko 1 dvorana, po 1 soba za učiteljsko in dijaško knjižnico in za zemljepisna in zgodovinska učila. Iz načrtov je razvideti kolikost in dotično uporabo prostorov.

Razen šolskih prostorov je še v vzhodnem delu 1. nadstropja ravnateljstvo stanovanje, v vzhodnem kotu pritličja pa stanovanje sluga, popolnoma ločeno od šolskih prostorov.

Pritličje in obe nadstropji imajo 4·50 m, sobe 4·05 m in telovadna dvorana 6·8 m višine.

Stavbeni svet je ilovnat, zaradi tega je stavljen temelj iz cementnega zidu na 0·5 m močno plast iz betona.

Kletni prostori so obokani z opeko, vestibul, hodniki in stranišča imajo strop in betona, sobe pa brez izjeme lesene stropne na travverzah. Obe posloplji sta kriti z zarezano opeko.

Tla v šolskih sobah so iz mehkega lesa, v ravnateljstvu pisarni in posvetovalnici iz hrastovih deščic, ki imajo v telovadnici še podlogo iz betona. Vestibul, stranišča in hodniki imajo »terrazzo«.

Šolski prostori imajo v vseh delih centralno kurjavo, in sicer s parom nizke napetosti. Dotične naprave so v kletnih prostorih pod prirodopisno zbirko. Pod sosednjo učilnico so pršne kopeli, ki imajo prostora za 20 učencev, s potrebno garderobo in klozetom. Gorka voda za kopel in za kurjavo kopalnih prostorov dohaja iz manjšega kotla sosednje kurilne naprave. Telovadnica s stranskimi prostori se bo kurila s pečmi.

Za ventilacijo služijo kanali v zidu, ki dovajajo čisti zrak v šolske sobe iz dveh v to svrhu prirejenih prostorov v kleti. Čisti zrak vstopa pri kurilnih telesih, da se segreje pred vstopom; uporabljeni zrak se pretaka potem skozi odprtine blizu stropa v kanale, po katerih se izgublja v podstrešju po dveh ventilatorjih v ozračje.

Mestni vodovod iz Izvirnice z izvrstno pitno vodo je pristopen v posloplju učencem na 8 krajih in je tudi vpeljan v 20 prosto stoječih klozetov. Iz higijeničnih ozirov je v pisoarjih 21 patentiranih oljnih urinoarjev. Po vseh prostorih bo nastavljenih po več higijeničnih pljuvavnikov na stojalih.

Vodne kakor vse druge odpadke vodi je cevi iz betona v požiralnik, ki se nahaja na jugozahodnem oglu posloplja; odtod se izgublja po skalnatih razpoklinah v zemljo.

Šolski prostori bodo po potrebi električno razsvitljeni od tvrdke J. Kogovšek v Idriji.

Risalne mize in šolske klopi so iz masivno upognenega lesa od tvrdke D. G. Fischel Söhne v Niemess-u na Češkem. Risalne mize so za enega ali za dva učence, šolske klopi imajo pa vse po dva zaklopna sedeža.

Telovadnico opravi tvrdka J. Vindyš v Smichovu pri Pragi. Drugo šolsko in pisarniško opravilo izdelal je in bo tukajšnji mizar M. Tratnik.

Šolska poročila.

I.

Učiteljski zbor.

a) Izpremembe.

Pred začetkom šolskega leta leta 1902/3 sta izstopila iz učiteljskega zbora :
dr. Vladimír Herle, prvi realčni učitelj, imenovan z odlokom c. kr. naučnega ministerstva z dné 20. junija 1902, št. 13997, pravim gimnazijskim učiteljem na cesarja Franciška Jožefa državni gimnaziji v Kranju ; **Alojzij Novak**, c. kr. ravnatelj rudniške ljudske šole, ki je odklonil nadaljno poučevanje petja.

Vstopili pa so v učiteljski zbor :

dr. Stanislav Beuk, namestni učitelj na cesarja Franciška Jožefa državni gimnaziji v Kranju, imenovan v seji mestnega zastopa idrijskega dné 29. julija 1902 pravim realčnim učiteljem ; **Vinko Levičnik**, akademiški kipar in učiteljski pripravnik, imenovan v isti seji namestnim realčnim učiteljem ; **Avgustin Šabec**, c. kr. učitelj na rudniški ljudski šoli, imenovan dne 27. septembra postranskim učiteljem za petje. Ta imenovanja je potrdil oziroma odobril c. kr. deželni šolski svet z odloki z dne 14. oktobra 1902, št. 3620, z dne 27. avgusta 1902, št. 2576, in z dné 6. oktobra 1902, št. 3150.

b) Imenovanja v učiteljskem zboru.

Makso Pirnata, namestnega realčnega učitelja, je imenoval mestni zastop v seji dne 20. decembra 1903 pravim realčnim učiteljem s 1. novembrom, **Karola Pirca**, začasnega ravnatelja, pa v seji dne 28. februarja stalnim ravnateljem. Prvo imenovanje je potrdil c. kr. deželni šolski svet z odlokom z dne 8. januarja 1903, št. 4828 iz leta 1902, drugo z odlokom z dne 7. aprila 1903, št. 925.

c) Člani učiteljskega zbora koncem šolskega leta 1902/3.

A. Za obvezne predmete.

Ravnatelj.

1. **Karol Pirc**, varih učiteljske knjižnice in knjižnice podpornega društva, je poučeval aritmetiko v I. in II. in geometrijo v I. razredu, 7 ur na teden.

Profesorji in učitelji.

2. **Dr. Stanislav Beuk**, pravi realčni učitelj, razrednik I. razreda, varih prirodopisnih in prirodoslovnih učil, je poučeval slovenščino v I., zemljepis v I., zemljepis in zgodovino v II., prirodopis v I. in II. razredu, 14 ur na teden.

3. **Makso Pirnat**, pravi realčni učitelj, razrednik II. razreda, varih dijaške knjižnice, je poučeval slovenščino v II., nemščino v I. in II. razredu, 13 ur na teden.

Namestni učitelji.

4. **Mihael Arko**, mestni župnik in dekan, deželni poslanec mesta Idrije, je poučeval verouk v I. in II. razredu in opravljal službo božjo za realčno mladež, 6 ur na teden.

5. **Ivan Bajželj**, c. kr. učitelj na rudniški ljudski šoli, voditelj šolskih iger, je poučeval telovadbo v I. in II. razredu, 4 ure na teden.

6. **Vinko Levičnik**, akademiški kipar, varih geometriških, lepopsnih in risalnih učil, je poučeval geometrijo in geometriško risanje v II., prostoročno risanje in lepopsije v I. in II. razredu (prostoročno risanje v I. razredu v dveh oddelkih), 16 ur na teden.

B. Za neobvezne predmete.

7. **Avgustin Šabec**, c. kr. učitelj na rudniški ljudski šoli, je poučeval petje v dveh tečajih in vodil petje pri šolski maši, 4 ure na teden.

Pomožni sluga: **Valentin Albrecht**.

II.

Učni načrt.

Podlaga pouku v obveznih predmetih je normalni učni načrt za realke (objavljen z razpisom c. kr. ministerstva za uk in bogočastje z dné 28. aprila 1898, št. 10.331), v kolikor ne nasprotuje posebnemu učenemu načrtu za mestno nižjo realko v Idriji, ki je odobren z odlokom c. kr. ministerstva za uk in bogočastje z dné 7. junija 1901, št. 13.152.

Po tem načrtu je učni jezik slovenski, deloma nemški. V naslednjem pregledu predmetov, razvrščenih po posameznih razredih in tedenskih urah, kažejo sklepi pri številkah, da naj se poučuje dotični predmet v dotičnem razredu v nemškem učenem jeziku. Terminologijo je podati v vseh predmetih v obeh jezikih. Neobvezni predmet petje se poučuje v slovenskem učenem jeziku.

P r e d m e t	I.	II.	III.	IV.	Skupaj
	r a z r e d				
Veronauk	2	2	2	2	8
Slovenščina	3	3	3	3	12
Nemščina	(5)	(5)	(4)	(4)	18
Odnos	10	10	9	9	38

P r e d m e t	I.	II.	III.	IV.	Skupaj
	r a z r e d				
Prenos	10	10	9	9	38
Francoščina	—	—	(5)	(4)	9
Zemljepis	3	(2)	(2)	(2)	9
Zgodovina	—	2	2	2	6
Aritmetika	(3)	(3)	(3)	(3)	12
Prirodopis	2	2	—	—	4
Fizika	—	—	3	2	5
Kemija in mineralogija	—	—	—	3	3
Geometrija in geometriško risanje	(1)	(2)	(2)	(3)	8
Prostorčno risanje	4	4	4	4	16
Lepopisje	1	1	—	—	2
Telovadba	2	2	2	2	8
Skupaj	26	28	32	34	120

Slovenščina se poučuje po učnem načrtu, veljavnem za državno višjo realko v Ljubljani vsled odobrenja c. kr. ministerstva za uk in bogočastje z dné 9. septembra 1880, št. 13.377. Naloge in njih število v smislu poznejših naredb kakor na imenovanem zavodu.

A. OBVEZNI PREDMETI.

I. razred.

1. **Verouk.** Katoliški katekizem. O veri, zapovedih, svetstvih in blažilih.

2. **Slovenščina.** Glasoslovje, besedni razpoli, sklanjatev in spregatev; goli in razširjeni stavek razložen na priprostitih zgledih; čitanje in razlaganje primernih beril, ponavljanje istih; pravopisne vaje. — Vsake štiri tedne ena domača in ena šolska naloga, in sicer obnovitev prosto povedanih ali prečitanih manjših povesti, priprostitih po svoji skladnji; obnovitev na izust naučenih krajših beril, lahko umljive vsebine.

3. **Nemščina.** Slovnica: besedni razpoli, pravilno oblikoslovje, skladnja prostega stavka, osnutki zloženega stavka. Praktične pravopisne vaje in prilično glavna pravopisna pravila. — Čitanje: pravilno čitanje po glasu in vsebini, razlaganje berila, razgovor o berilu in prosto obnavljanje berila. Predavanje na izust naučenih beril v vezani in nevezani besedi. Na govorjenje je pokladati posebno važnost. — Naloge: v I. polletju do Božiča le pravopisne vaje, vršeče se vsak teden po 15 do 20 minut, večinoma v pravopisne namene, potem do konca leta vsake štiri tedne dve narekovanji, ena šolska in ena domača naloga. Obnovitev prosto povedanih ali prečitanih manjših povesti, priprostitih po svoji skladnji.

4. **Zemljepis.** Nazorno dovajanje do osnovnih zemljepisnih pojmov, v kolikor so potrebni za razumevanje zemljevidov. Dnevne solnčne poti gledé

na šolsko poslopje in dom o raznih letnih časih, po tem opoznavanje v pravi okolici, na zemljevidu in na zemeljskem oblu. Popisovanje in razlaganje svetlobnih in toplotnih razmer, pojavljajočih se v domovini tekom enega leta, kolikor so neposredno zavisne od dnevne dolgosti in solnčnega viška. Glavni liki trdine in tekočine, njih razdeljnost po zemlji, kakor tudi leža najznamenitejših delov na pregleden način, poleg vednega vežbanja in udovrševanja v čitanju z zemljevidov. Poskušnje v risanju najenostavnejših zemljepisnih predmetov.

5. **Aritmetika.** Dekadični številni sistem. Rimske številke. Četvero osnovnih računov neimenovanih in enoimenskih celih in decimalnih števil. Meterski merni in utežni sistem. Predvaje v enostavnem sklepnem računu. O deljivosti števil; razstavljanje števila na njegove prafaktorje; največja skupna mera in najmanjši skupni mnogokratnik. Četvero osnovnih računov z navadnimi ulomki. Pretvarjanje decimalnega ulomka na navadni ulomek in obratno. Računanje z mnogoimenskimi števili. — **Naloge:** v vsakem polletju štiri šolske naloge; poleg tega od ure do ure majhne domače pismene vaje, ki pa morajo izostati, ako pade prihodnja ura na drugi dan.

6. **Prirodopis.** Prvih šest mesecev šolskega leta: **Živalstvo**, in sicer sesavci in tiči. Zadnje štiri mesece šolskega leta: **Rastlinstvo**, in sicer nekaj takih semenjskih rastlin, katerih sestava je najbolj primerna, da razumeva učenec osnutke zunanje členovitosti kake rastline.

7. **Geometrija.** Geometriško oblikoslovje: geometriški osnovni tvori in nazorno opisovanje najenostavnejših teles: kocka, prizma, piramida, valjar, stožec in krogla. Nazorno izvajanje svojstev ploskih geometriških likov.

8. **Prosto risanje.** Risanje ploskih geometriških okraskov kot predvaja za proste okraske. Enostavni prosti okraski; stilizirani cvetni liki; enostavni liki posod v geometriškem načrtu. Vsi zriski se izvajajo s svinčnikom in tudi s čopičem v dveh do treh bojah.

9. **Lepopisje.** Latinska in nemška pisava.

10. **Telovadba.** Redovne vaje; proste vaje; dolga kolebna vrv; razovne lestve; navpične lestve; plezalni drogovi; bradlja; igre.

II. razred.

1. **Verouk** (liturgika). Duh katoliškega bogočastja, cerkvene osebe, redovi oprava, opravila, časi.

2. **Slovenščina.** Temeljito ponavljanje proučene učne tvarine 1. razreda; dopolnjevanje pouka o golem in razširjenem stavku; priredje in podredje. — Vsake štiri tedne ena domača in ena šolska naloga, in sicer bolj obsežne obnovitve; pretvarjanje enostavnih beril po danem navodilu; okrajšane obnovitve daljših povesti.

3. **Nemščina.** Slovnica: ponavljanje slovniške učne tvarine 1. razreda; dopolnjevanje oblikoslovja; razširjevanje pouka o prostem stavku; zloženi stavek sploh, priredje temeljito. — Čitanje kakor v 1. razredu. Predavanje na izust. — **Pismene naloge:** vsake štiri tedne eno narekovanje kot vaja za pravopisje in ločila, ena šolska in ena domača naloga. Bolj obsežne obnovitve; pretvarjanje enostavnih beril po danem navodilu; okrajšane obnovitve daljših povesti.

4. **Zemljepis.** Pregledno ponavljanje osnovnih pojmov matematiškega zemljepisja. Dozdevno tekanje solnea v različnih širinah; iz tega izvirajoče

svetlobne in toplotne razmere kot osnovna podlaga različnega podnebja. Azija in Afrika po leži in obrisu v goropisnem, vodopisnem in krajepisnem pogledu z ozirom na podnebne razmere, kolikor se dajo pojasniti iz dozdevnega tekanja solca. Zveznost podnebja z vegetacijo, deželnimi prirodninami in opravi narodov je razložiti le na posameznih, iz obliža vzetih in prav jasnih zgledih. Evropa: pregled po leži in obrisu, vzpetosti in vodovju. Dežele južne Evrope in britskega otoškega kraljestva z motrišča označenega pri Aziji in Afriki. Pričetek vaj v črtanju enostavnih zemljevidnih obriskov.

5. **Zgodovina.** Stari vek. Podrobnejše obravnavanje bajk. Najvažnejše osebe in dogodki, zlasti iz grške in rimske zgodovine.

6. **Aritmetika.** Ponavljanje računov z navadnimi ulomki. Računi z nepopolnimi števili. Okrajšano množenje in deljenje. Uporaba sklepnega računa pri enostavnih in sestavljenih regeldetrijskih nalogah. Vsporedno s tem najvažnejše o meri in teži, o denarju in novcih. Pravila o razmerjih in sorazmerjih in njih uporaba pri razreševanju enostavnih in sestavljenih regeldetrijskih nalog. Procentni, enostavni obrestni in diskontni račun. — Naloge kakor v I. razredu.

7. **Prirodopis.** Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: ostale vretenčarje, potem brezvretenčarje s posebnim ozirom na žuželke. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo: Pouk I. razreda se nadaljuje, kažó se nekatere trosocvetke in take semenske rastline, katere je teže spoznavati, ter napeljuje do razumevanja osnovne razdelitve in poznavanja najvažnejših skupin rastlinstva.

8. **Geometrija in geometriško risanje.** a) Geometrija: Osnutki planimetrije do vštete skladbe. b) Geometriško risanje: Vaje v rabi risalnega orodja. Konstruktivno risanje na podlagi proučene učne tvarine in risanje enostavnih geometrijskih okraskov po predlogah.

9. **Prostorčno risanje.** Nazorni pouk prostega risanja geometrijskih modelov, posameznih in v skupinah. Nadaljevanje risanja prostih barvenih okraskov. Vsi zriski se izvajajo s svinčnikom (odnosno s peresom) in barvo. — Razlaganje: Nazoren pouk o osnovnih pravilih perspektivnega risanja. O razvitku in namenu okraskov.

10. **Lepopisje.** Nadaljevanje vaj I. razreda in vaja v francoski okrogli pisavi.

11. **Telovadba.** Redovne vaje; proste vaje; dolga kolebna vrv; prosto skakanje; razovne, poševne in navpične lestve; plezalni drogovi in plezalne vrvi; drog; krogi; bradlja; igre.

B. PRIPRAVLJAVNI RAZRED.

Mestni zastop je sklenil dné 17. marca 1903 na predlog ravnateljstva ustanoviti »Pripravljavni razred« na mestni nižji realki, ki naj se otvori začetkom šolskega leta 1903/4, in sprejel predloženi »Osnovni načrt«. C. kr. deželni šolski svet je dovolil otvoritev imenovanega razreda začetkom šolskega leta 1903/4 ter odobril dotični osnovni načrt z odlokom z dné 28. marca 1903, št. 1226.

Osnovni načrt pripravljavnega razreda.

§ 1. Namen.

Pripravljavni razred ima namen pripravljati dečke za I. razred srednjih šol v toliko, da se omogoči srednji šoli doseči brez ovir smoter predpisan po učnem načrtu.

§ 2. Učni načrt.

A. **Smoter.** Toliko znanja kolikor ga je treba dokazati pri sprejemnih izpitih v I. razred srednjih šol z ozirom na ministersko naredbo z dné 17. maja 1884, št. 8019, to je tako spretnost v govoru, čitanju in pisanju obeh učnih jezikov, da more slediti učenec z razumom pouku v I. razredu srednjih šol.

B. **Pouk.** Pouka bo 26 ur na teden, in sicer verouk, slovenščina, nemščina, računstvo, lepopisje, risanje in telovadba.

a) **Verouk** po srednjem katekizmu in svetopisemske zgodbe stare in nove zaveze — kakor v 4. razredu ljudskih šol 2 uri na teden.

b) **Slovenščina.** Pravilno čitanje; osnovni nauk o besednih razpolih in oblikoslovju; analiza prostega razširjenega stavka; osnutki zloženega stavka; poznavanje pravopisnih pravil in ločil; memoriranje izbranih beril (pesmi). — Pismene naloge: 2 šolski nalogi na mesec, za podlago naj jim služijo prečitana kratka berila. Od ure do ure kratke domače vaje slovnične vsebine. 4 ure na teden.

c) **Nemščina.** Pravilno čitanje; osnovni nauk o besednih razpolih in oblikoslovju; analiza prostega razširjenega stavka; osnutki zloženega stavka; poznavanje pravopisnih pravil in ločil; memoriranje izbranih beril; obnovevitev prečitanih beril na podlagi vprašanj in tudi prosto. Na govor je pokladati posebno važnost. — Pismene naloge: v 1. poletju vsak mesec štiri narekovanja kot šolska naloga, v drugem poletju na mesec 2 narekovanja in dve šolski nalogi, katerim naj služijo za podlago prečitana kratka berila. O dné do dné kratke domače vaje, največkrat slovnične (besedna in stavkova analiza) in tudi pravopisne vsebine. 12 ur na teden.

d) **Računstvo.** Pisanje in čitanje mnogomestnih števil; četvero osnovnih računov neimenskih in enoimenskih celih in decimalnih števil s posebnim ozirom na izusten račun; najvažnejše o meri in teži. Terminologijo je podati v obeh učnih jezikih. — Pismene naloge: na mesec 2 šolski nalogi; od ure do ure kratke domače vaje. 4 ure na teden.

e) **Lepopisje.** Vaje v latinski in nemški pisavi. 1 uro na teden.

f) **Risanje.** Geometriški liki in okraski na podlagi prem, kotov, trikotnikov, četverkotnikov in krogov z ozirom na učni načrt veljaven za 1. razred realke. 2 uri na teden.

g) **Telovadba.** Vaje redovne, proste in na orodju; igre. Kakor v 4. razredu ljudskih šol oziroma v I. razredu realke. 1 uro na teden. Za oproščenje veljajo iste določbe kakor na realki.

Učni jezik je slovenski, le pri nemščini nemški s slovenskim posredovalnim jezikom.

§ 3. Sprejem učencev.

V pripravljavni razred vstopivši učenci morajo izpolniti 9. leto že pri vstopu ali vsaj do prihodnjega novega leta. Čitati in pisati morajo znati

slovenski in nemški. O končnem sprejemu odločuje ravnatelj. Učenci, pri katerih se razvidi v prvih šestih tednih, da ne bodo dosegli smotra, se morajo zopet vrniti v ljudsko šolo.*)

§ 4.

Vsi učenci dobijo posebna polletna izpričevala.

§ 5.

Učenci, ki dovršijo II. polletje najmanj s I. redom, morejo vstopiti brez sprejemnega izpita v I. razred mestne nižje realke v Idriji; učenci z II. redom pa ne morejo delati na tem zavodu sprejemnega izpita. Na kako drugo srednjo šolo morejo pa vstopiti učenci pripravljavnega razreda le na podlagi sprejemnega izpita dotičnega zavoda.

§ 6.

Učenci pripravljavnega razreda ne plačujejo do preklica kakor realci nobenih pristojbin in tudi ne šolnine.

C. NEOBVEZNI PREDMETI.

Petje.

V tem predmetu se je poučevalo v dveh tečajih po dve uri na teden, in sicer na podlagi Foersterjeve »Pevske šole«. V I. tečaju so se gojile poleg seznave not posebno vaje v intervalih. Predelala se je vsa snov do basovskih not. V II. tečaju se je najprej temeljito ponovila vsa snov prvega tečaja ter se je s seznanitvijo gojencev v vseh »dur« in »mol« škalah skončala snov »Foersterjeve šole«.

Poleg tega priučilo se je gojence obeh tečajev več cerkvenih, umetnih in narodnih pesmi.

Udeležba I. tečaja: v I. polletju 29, v II. polletju 27 učencev;

II. tečaja: v I. polletju 33, v II. polletju 33 učencev.

III.

Učne knjige,

ki bodo služile v šolskem letu 1903/4. V pripravljavnem razredu z dovoljenjem c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 30. aprila 1903, št. 1720, v realčnih razredih pa z dné 28. marca 1903, št. 1289.

Za pripravljavni razred.

Srednji katekizem ali krščanski nauk 1897. K —64.

Lesar-Schuster, Zgodbe svetega pisma stare in nove zaveze, K 1—

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 2—

Josin-Gangl, Tretje berilo za štirirazredne in večrazredne občne ljudske šole. 1902. K —90.

*) V smislu ministrske naredbe z dné 28. maja 1876, št. 6330.

Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. natis. 1902. K 240.

Schreiner-Bezjak, Druga nemška vadnica za slovenske občne ljudske šole. K 160. Regeln und Wörterverzeichnis für die deutsche Rechtschreibung. K —20.

Močnik, Računica za občne ljudske šole. Izdaja v treh stopinjah. Druga stopinja. K —40.

Za I. razred.

Veliki katekizem ali krščanski nauk. 1894. K —80.

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 260.

Šket, Slovenska čitanka za I. razred srednjih šol. 2. natis. 1896. K 2—.

Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. natis. 1902. K 240.

Štritof, Deutsches Lesebuch für die I. und II. Klasse slovenisch-utraquistischer Mittelschulen. 1897. K 270.

Vrhovec, Zemljepis za I. gimnazijski razred. 1897. K 120.

Richter, Schulatlas. 1898. K 6—.

Močnik-Neumann, Lehr- und Übungsbuch für die unteren Klassen der Realschulen. I. Heft. 22. natis. 1900. K 160.

Pokorny-Erjavec, Prirodopis živalstva s podobami. 3. natis. 1881. K 232.

Paulin, Prirodopis rastlinstva za nižje razrede srednjih šol. 1898. K 320.

Menger, Geometrische Formenlehre für die I. Klasse der Realschulen. 4. natis. 1900. K 104.

Za II. razred.

Lesar, Liturgika, ali sveti obredi pri vnanji službi božji. 4. natis. 1896. K 230.

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 2—

Šket, Čitanka za II. razred srednjih šol. 2. natis. 1901. K 2—

Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. natis. 1902. K 240.

Štritof, Deutsches Lesebuch für die I. und II. Klasse slovenisch-utraquistischer Mittelschulen. 1897. K 270.

Richter, Lehrbuch der Geographie für die I., II. und III. Klasse der Mittelschulen. 4. natis. 1901. K 3—.

Richter, Schulatlas. 1898. K 6—.

Mayer-Kaspret, Zgodovina starega veka. 1894. K 230.

Putzger, Historischer Schulatlas zur alten, mittleren und neueren Geschichte. 24. natis. 1902. K 360.

Močnik-Neumann, Lehr- und Übungsbuch für die unteren Klassen der Realschulen. II. Heft. 21. natis. 1899. K 150.

Pokorny-Erjavec, Prirodopis živalstva s podobami. 3. natis. 1881. K 232.

Paulin, Prirodopis rastlinstva za nižje razrede srednjih šol. 1898. K 320.

Menger, Grundlehren der Geometrie. 6. natis. 1900. K 180.

Za III. razred.

Karlin, Zgodovina razodetja božjega v stari zavezi za nižje razrede srednjih šol. 1896. K 2—.

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 260.

- Šket*, Slovenska čitanka za tretji razred srednjih šol. 1892. K 1-60.
Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 8. in 9. natis. 1899 in 1902. K 2-40.
Štritof, Deutsches Lesebuch für die III. Klasse slovenisch-utraquistischer Mittelschulen. 1901. K 2-20.
Weitzenböck, Lehrbuch der Französischen Sprache. I. Teil. 1902. K 2-20.
Richter, Lehrbuch der Geographie für die I., II. und III. Klasse der Mittelschulen. 4. natis. 1901. K 3-—.
Pichter, Schulatlas 1898. K 6-—.
Mayer-Kaspret, Zgodovina srednjega veka. 1897. K 2-—.
Putzger, Historischer Schulatlas zur alten, mittleren und neueren Geschichte. 24. natis. 1902. K 3-60.
Močnik-Neumann, Lehr- und Übungsbuch für die unteren Klassen der Realschulen. III. Heft. 20. natis. 1900. K 1-20.
Sennekovič, Fizika za nižje gimnazijske razrede. 2. natis. 1902. K 4-—.
Menger, Grundlehren der Geometrie. 6. natis. 1900. K 1-80.

IV.

Učila.

I. Realčna knjižnica.

1. Učiteljska knjižnica (varih Karol Pire) se je pomnožila v šolskem letu 1902/3 za 148 del v 304 zvezkih in 194 sešitkih in pa za 163 šolskih izvestij.

Prirastek učiteljske knjižnice

razvrščen v smislu naredbe c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dné 30. decembra 1896, št. 26362. (Prva številka v imeniku je zaporedna, druga inventarna).

I. Enciklopedija.

(Dela splošne in različne vsebine, občna zgodovina znanosti, dela akademij, splošna bibliografija, knjištvo in spisi o knjižnicah, katalogi itd.)

128	142	<i>Besednik</i> . Zv. III.-VI. Celovec 1871—1774.
1	71	<i>Dom in Svet</i> . Ljubljana 1888, 1890 in 1902.
129	269	<i>Erdbebauwarte</i> , Die. Zv. I-II. v 1 zv. Laibach 1902-1903.
130	141	<i>Glasnik</i> , Slovenski. Zv. II., III., VIII.-XIV. Celovec 1858—1868.
131	268	<i>Horzetzky u. Chudoba</i> , Die Feingehaltscontrolle der Staaten Europas. Wien. *)
132	270	<i>Izvestja</i> muzejskega društva za Kranjsko. Zv. XI-XII. v 1 zv. Ljubljana 1901-1902.
3	60	<i>Jahrbuch</i> des höheren Unterrichtswesens in Österreich. Wien 1903.
133	144	<i>Kres</i> . Zv. I-VI. Celovec 1881—1886.

*) Letnice ni pri onih knjigah, ki so brez nje.

4	85	<i>Letopis</i> Matice Slovenske. 21 zv. Ljubljana 1872-1881, 1884—1888 in 1890—1896.
134	271	<i>Mitteilungen</i> des Musealvereines für Krain. Zv. XIV-XV. v 1 zv. Laibach 1901—1902.
135	273	<i>Pedagoški Letnik</i> . Zv. I-II. Ljubljana 1902—1903.
136	145	<i>Slovan</i> . Zv. II-IV. Ljubljana 1885—1887.
137	178	<i>Šmiddek</i> , Alphabetisches Normalienregister der Jahrgänge 1869—1900 des Verordnungsblattes für den Dienstbereich des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht. Brünn 1901.
7	59	<i>Verordnungsblatt</i> für den Dienstbereich des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht. Wien 1902. (2 izvoda).
138	214	<i>Zeitschrift</i> für das Realschulwesen. Wien 1902.
139	131	> > Mathematik und Physik. Zv. XLVII. Leipzig 1902.
140	140	> > Schulgeographie. Zv. XXIII. Wien 1902.
141	138	<i>Zvon</i> , Dunajski. Zv. I-VI. Dunaj 1870 in 1876—1880.
10	72	> , Ljubljanski. 2 zv. Ljubljana 1894 in 1902.

II. Filozofija, estetika, politika.

142	130	<i>Gietman</i> , Grundriss der Stilistik, Poetik und Aesthetik. Freiberg 1890.
143	219	<i>Lampe</i> . Dušeslovje. Ljubljana 1890.

III. Pedagogika.

(Tudi šolske spretnosti, šolska statistika, razprave o spisih za mladino).

144	203	<i>Baumcister</i> , Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre. Zv. I-IV. v 6 zv. München 1895—1898.
145	262	<i>Bezenšek</i> , Slovenska stenografija. Ljubljana 1893.
146	146	<i>Binder</i> , Geschichte der k. k. Staats-Oberrealschule in Laibach. Laibach 1902. (2 izvoda).
147	253	<i>Claus A.</i> , Methodik der Farbenlehre für den Zeichenunterricht. Berlin 1893
148	274	<i>Itešič</i> , O pouku slovenskega jezika. Ljubljana 1902.
149	147	<i>Kos</i> , Vzgojeslovje. Ljubljana 1900.
150	148	<i>Lindner</i> , Allgemeine Unterrichtslehre. Wien 1885.
151	223	<i>Lion</i> , Leitfaden für Ordnungs- und Freiübungen. Bremen 1888.
152	221	<i>Maul</i> , Anleitung für den Turnunterricht in den Knabenschulen. Zv. I-III. Karlsruhe 1893, 1895, 1897.
153	224	<i>Maul</i> , Barrenübungen. Karlsruhe 1902.
154	225	> Reckübungen. Karlsruhe 1902.

155	143	<i>Muth</i> , Diktirbuch. Wien 1902.
156	241	<i>Rudež</i> , Gluhonemi. Gorica 1902.
157	246	<i>Schröer</i> , die Stabübungen. Wien.
158	149	<i>Tupetz</i> , Allgemeine Unterrichtslehre. Wien 1899.
159	222	<i>Zettler</i> , Methodik des Turnunterrichtes. Berlin 1902.
160	177	<i>Ziller</i> , Allgemeine Paedagogik. Leipzig 1892.

IV. Veroznanstva

(in cerkvena zgodovina).

161	272	<i>Cvetje iz vrtov sv. Frančiška</i> . Letniki I-XIX., (194 sešitkov). Gorica. 1880—1901.
-----	-----	---

V. Klasična filologija

(vštevsli pisatelje), arheologija in epigrafika.

162	156	<i>Aeschylus</i> . Ausgewählte Dramen. Deutsch von Leopold Graf zu Stollberg. Weltlit.-Ausg. Stuttgart.
163	154	<i>Homers Werke</i> . Deutsch von J. H. Voss. Weltlit.-Ausg. Stuttgart.
164	164	<i>Horaz</i> sämtliche Werke. Deutsch von E. Günther und Ch. M. Wieland. Weltlit.-Ausg. Stuttgart.
165	179	<i>Mähly</i> , Geschichte der antiken Literatur. Leipzig.
166	169	<i>Sophokles</i> sämtliche Werke. Deutsch vom L. Türkheim. Weltlit.-Ausg. Zv. I-II v 1 zv. Stuttgart.

VI. Moderna filologija

(vštevsli pisatelje).

167	205	<i>Bečić</i> , Kletev nezvestobe. Poslovenil A. Svetlopišec. Gorica.
168	157	<i>Bürgers</i> ausgewählte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-II v 1 zv. Stuttgart.
169	152	<i>Byrons</i> poetische Werke. In älteren Übertragungen. Weltlit.-Ausg. Zv. I-VIII v 4 zv. Stuttgart.
170	151	<i>Calderons</i> ausgewählte Werke. Deutsch von A. W. Schlegel und I. D. Gries. Weltlit.-Ausg. Zv. I-III v I zv. Stuttgart.
171	133	<i>Cankar</i> . Erotika. Ljubljana 1902.
172	251	— Jakob Ruda. Ljubljana 1900.
173	129	— Kralj na Betajnovi. Ljubljana 1902.
174	201	— Vinjete. Ljubljana 1899.
175	199	— Za narodni blagor. Ljubljana 1901.
176	258	<i>Celestin</i> , France Preširen. Zagreb 1882.

177	158	<i>Cervantes</i> ausgewählte Werke. Deutsch von H. Müller. Weltlit.-Ausg. Zv. I-VI. Stuttgart.
178	159	<i>Chamisso</i> s gesammelte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-IV v 2 zv. Stuttgart.
179	235	<i>Čech</i> , <i>Jestřab</i> contra <i>Hrdlička</i> . Poslovenil <i>Zormanov</i> . Gorica 1899.
180	198	<i>Čehov</i> , <i>Moment</i> i. Poslovenil <i>J. Prijatelj</i> . Ljubljana 1901.
181	252	<i>Dostojewsky</i> , <i>Bele noči</i> . Poslovenil <i>J. J. Kogej</i> — Gorica 1895.
182	239	<i>Gangl E.</i> , <i>Sad greha</i> . Gorica 1901.
183	230	— <i>Sin</i> . Gorica 1899.
184	256	<i>Govekar</i> , <i>Deseti brat</i> . Gorica.
185	160	<i>Grillparzers</i> sämtliche Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-XX v 10 zv. Stuttgart.
186	161	<i>Heines</i> sämtliche Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-XII v 6 zv. Stuttgart.
187	162	<i>Herders</i> ausgewählte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-VI v 3 zv. Stuttgart.
188	163	<i>Hoffmanns</i> , <i>E. Th. A.</i> , ausgewählte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-IV v 2 zv. Stuttgart.
189	231	<i>Hostnik</i> , <i>Ročni rusko-slovenski slovar in slovnica</i> . Gorica 1897.
46	52	<i>Ibsens</i> sämtliche Werke in deutscher Sprache. Zv. I. Berlin 1903.
190	254	<i>Ilešič</i> . <i>Prešeren</i> in <i>Slovanstvo</i> . Ljubljana 1900.
191	204	<i>Jean Pauls</i> ausgewählte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-VIII v 4 zv. Stuttgart.
192	233	<i>Jemeršič</i> , <i>Materino delo za Boga in domovino</i> . Poslovenil <i>S. Gregorčič ml.</i> Gorica 1896.
193	263	<i>Jelovšek</i> , <i>Sinfonije II. Pêle mêle</i> . Praga 1900.
51	48	<i>Kersnik</i> , <i>Zbrani spisi</i> . Zv. II. Ljubljana 1902.
194	200	<i>Kette</i> , <i>Poezije</i> . Ljubljana 1900.
195	238	<i>Klecanda</i> , <i>Na bojišču</i> . Poslovenil <i>J. Remec</i> . Gorica 1898.
196	171	<i>Kleist</i> , <i>H. v.</i> , sämtliche Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-IV v 2 zv. Stuttgart.
197	165	<i>Klopstocks</i> gesammelte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-IV v 2 zv. Stuttgart.
198	277	<i>Knjižnica</i> , <i>Slovenska</i> . Sešitki 2, 4, 15, 17, 26, 28, 30—32, 42, 43, 47, 62—64, 73, 74, 77, 84 in 85 v 7 zv. Gorica 1893—1899.
199	246	<i>Koebek</i> , <i>Pregovori, prilike in reki</i> . Ljubljana 1887.
200	166	<i>Körners</i> sämtliche Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-IV v 2 zv. Stuttgart.
201	260	<i>Kos</i> , <i>Spomenica tisočletnice Metodove smrti</i> . Ljubljana 1885.
202	244	<i>Koseski</i> , <i>Raznim delom pesniškim in igrokaznim Iovana Vesela-Koseskiga</i> dodatek. Ljubljana 1879.
203	249	<i>Krek G.</i> , <i>Anton Aškerc</i> , <i>Studie mit Übersetzungsproben</i> . Laibach 1899.
204	250	<i>Križman</i> , <i>Slovnica italijanskega jezika</i> . Ljubljana 1889.

205	240	<i>Krmičič</i> , Preko morja. Poslov. A. Z. Lovanski. Gorica 1896.
206	167	<i>Lenaus</i> sämtliche Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-IV v 2 zv. Stuttgart.
207	243	<i>Mara</i> , Kopitarjeva spomenica. Ljubljana 1880.
208	153	<i>Molieres</i> ausgewählte Werke. Deutsch von F. S. Bierling. Zv. I-III v 1 zv. Stuttgart.
209	128	<i>Murnik</i> , Navihanci. Ljubljana 1902.
210	236	<i>Pavlina Pajkova</i> . Slučaji usode. Gorica 1897.
211	168	<i>Platens</i> sämtliche Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-IV. v 2 zv. Stuttgart.
212	264	<i>Praprotnik</i> , Dr. Lovro Toman. Ljubljana 1876.
213	234	<i>Preissova</i> , Mladost. Poslovenil A. Dermota. Gorica 1899.
214	134	<i>Prešernove</i> poezije. Uredil A. Aškerc. Ljubljana 1902.
215	232	<i>Puškin</i> , Kapitanova hči. Poslov. S. Semenovič. Gorica 1896.
216	132	<i>Pupin — Spasović</i> , Geschichte der slavischen Literaturen. Zv. I-II v 3 zv. Leipzig 1880, 1883, 1884.
217	170	<i>Racines</i> sämtliche dramatische Werke. Deutsch von H. Weltli. Weltlit.-Ausg. I-IV. Stuttgart.
218	172	<i>Rousseaus</i> ausgewählte Werke. Deutsch von I. H. G. Heusinger. Weltlit.-Ausg. Zv. I-VI. Stuttgart.
219	150	<i>Rückerts</i> Werke. Weltlit.-Ausg. I-VI v 3 zv. Stuttgart.
220	237	<i>Slovenski osmošolci</i> , Na razstanku. Gorica 1898.
221	139	<i>Spominek</i> na slavnost Koseskega. Celje 1898.
222	181	<i>Suchier u. Birch-Hirschfeld</i> , Geschichte der französischen Literatur. Leipzig. 1900.
223	275	<i>Šorli</i> , Človek in pol. Ljubljana.
224	217	<i>Šuman</i> , Slovenska slovnica. Ljubljana. 1881.
78	24	<i>Tavčar</i> , Povesti. Zv. V. Ljubljana 1902.
225	173	<i>Tegners</i> ausgewählte Werke. Deutsch von I. Minding. Weltlit.-Ausg. Zv. I-II. Stuttgart.
226	147	<i>Tiecks</i> ausgewählte Werke. Weltlit.-Ausg. v Zv. I-VIII v 4 zv. Stuttgart.
227	218	<i>Turgenjev</i> , Lovčevi zapiski. Poslovenil Remec. Zv. I-II v 1 zv. Ljubljana 1882—1884.
228	175	<i>Uhlands</i> gesammelte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-VI v 3 zv. Stuttgart.
229	265	<i>Urbas</i> , Dr. E. H. Costa. Ljubljana 1877.
230	229	<i>Veneč</i> slovenskih povestij. Zv. I-VI. Gorica 1900—1902.
231	255	<i>Vodnikove pesmi</i> . Uredil Fr. Levstek. Ljubljana 1869.
232	180	<i>Vogt u. Koch</i> , Geschichte d. deutsch. Literatur. Leipzig 1897.
233	176	<i>Wielands</i> gesammelte Werke. Weltlit.-Ausg. Zv. I-VI. v 3 zv. Stuttgart.
234	182	<i>Wiese u. Percopo</i> , Geschichte der italienischen Literatur. Leipzig 1899.
235	183	<i>Wülker</i> , Geschichte der Englischen Literatur. Leipzig 1896.
236	228	<i>Zofka Kvedrova</i> , Odsevi I. Gorica 1902.
237	155	<i>Zschokkés</i> Novellen. Originalausgabe. Zv. I-X v 5 zv. Aarau.
238	202	<i>Zupančič</i> . Čaša opojnosti. Ljubljana 1899.

VII. Splošno jezikoslovje. (o)

VIII. Popis zemlje, dežel in narodov

s prehistorijo, etnografijo in statistiko.

239	215	<i>Jesenko</i> , Prirodoznanski zemljepis. Ljubljana 1874.
93	127	<i>Monarchie</i> , Die österreichisch-ungarische, in Wort und Bild. Zv. VIII-XXIV. Wien.
249	184	<i>Ranke</i> , Der Mensch. Zv. I-II. Leipzig 1894—1900.
241	185	<i>Ratzel</i> , Die Erde und das Leben. Zv. I-II. Leipzig 1901—1902.
242	186	— Völkerkunde. Zv. I-II. Leipzig 1894—1895.
243	187	<i>Sievers</i> , Amerika. Leipzig 1897.
244	188	— Asien. Leipzig 1895.
245	189	— Europa. Leipzig 1897.
246	190	<i>Sievers u. Hahn</i> , Afrika. Leipzig 1901.
247	191	<i>Sievers u. Kükenthal</i> , Australien, Ozeanien und Polarländer. Leipzig 1902.

IX. Zgodovina

(izvzemši avstrijsko-ogrsko) s pomožnimi znanostmi (n. pr. paleografijo, heraldiko, numizmatiko, kronologijo itd.)

248	248	<i>J. V. Grmanstvo</i> in njegov upliv na Slovanstvo v srednjem veku. Ljubljana 1879.
249	192	<i>Schurtz</i> , Urgeschichte der Kultur. Leipzig 1900.
250	213	<i>Slovanstvo</i> . Zv. I. Ljubljana.

X. Zgodovina avstrijsko-ogrske monarhije in posameznih kronovin.

251	257	<i>Kersnik</i> , Zgodovina avstrijsko-ogrske monarhije. Ljubljana 1877.
252	216	<i>Kos</i> , Doneski k zgodovini Škofjeloke in njenega okraja. Ljubljana 1894.
253	267	<i>Rostock</i> , Erinnerungsblätter an weiland Ihre Majestät Kaiserin und Königin Elisabeth. Prag 1903.
254	242	<i>Rutar</i> , Zgodovinske črtice iz poknežene grofije goriške in gradiške. Gorica 1895.
255	220	<i>Spomenik</i> o šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slovenskem. Ljubljana 1883.

XI. Matematika.

256	210	<i>Dochlmann</i> , Projektive Geometrie in synthetischer Behandlung. Leipzig 1898.
-----	-----	--

257	247	<i>Frisehauf</i> , Einleitung in die analytische Geometrie. Graz 1889.
258	207	<i>Hessenberg</i> , Ebene und sphärische Trigonometrie. Leipzig 1899.
259	206	<i>Schubert</i> , Arithmetik und Algebra. Leipzig 1898.
260	208	<i>Simon</i> , Analytische Geometrie der Ebene. Leipzig 1897.
261	209	— Analytische Geometrie des Raumes. Leipzig 1898.
262	136	<i>Sohncke</i> , Sammlung von Aufgaben aus der Differential und Integralrechnung. Halle 1875.
263	211	<i>Sporer</i> , Niedere Analysis. Leipzig 1896.

XII. Prirodopis.

113	7	<i>Bölsche</i> , Liebesleben in der Natur. III. Folge. Leipzig 1903.
264	266	<i>Claus C.</i> , Lehrbuch der Zoologie. Marburg 1897.
265	193	<i>Haacke</i> , Die Schöpfung der Tierwelt. Leipzig 1893.
266	194	<i>Kerner von Marilaun</i> , Pflanzenleben. Zv. I-II. Leipzig 1866—1898.
267	195	<i>Neumayr u. Uhlig</i> , Erdgeschichte. Z. I-II. Leipzig 1898, 1895.
268	261	<i>Samec</i> , Vpliv vpijančljivih pijač. Ljubljana 1880.
269	212	<i>Tošek</i> , Štirje letni časi. Ljubljana 1867.
270	245	<i>Žnidaršič</i> , Oko in vid. Ljubljana 1880.

XII. Fizika (z astronomijo in metereologijo), kemija.

271	196	<i>Meyer</i> , Das Weltgebäude. Leipzig 1898.
272	134	<i>Rose</i> , Handbuch der analytischen Chemie. Zv. I-II. Berlin. 1838.
273	197	<i>Rosenberg</i> , Experimentierbuch für den Elementarunterricht in der Naturlehre. I-III v 1 zv. Wien 1898, 1899, 1900.

XIV. Lepe umetnosti (z risanjem in deskriptivno geometrijo).

274	137	<i>Hönig</i> , Anleitung zum Studium der darstellenden Geometrie. Mit 26 Tafeln. Wien 1845.
-----	-----	---

XV. Stavbarstvo. (o).

XVI. Gospodarstvo in poljedelstvo. (o).

XVII. Trgovina, kupčija, obrti, različno.

275	259	<i>Pečnik</i> , Slovenci in mednarodni promet. Gorica 1898.
-----	-----	---

Od teh knjig so darovali:

C. kr. ministrstvo za uk in bogočastje: št. 131, 1 zv.

C. kr. državna realka v Ljubljani: št. 146, v 2 izvodih.

G. dr. Vladimir Herle, c. kr. pravi gimnazijski učitelj v Kranju: št. 256—261 in 263, skupaj 7 zv.

Matica Slovenska: št. 4 (18 zv.), 143, 176, 201, 202, 207, 212, 214, 227, 229, 231, 239, 250, 251, 252, 268—270, skupaj 35 zv.

G. Jaroslav Marek, mag. pharm.: št. 271, 2 zv.

G. Karol Pirce, realčni ravnatelj: št. 135 (2 zv.), 148, skupaj 3 zv.

G. Makso Pirnat, pravi realčni učitelj: št. 121, 1 zv.

G. Aleksander Seidl, c. kr. rudniški blagajnik v p.: št. 273 (2 zv.), 262, skupaj 3 zv.

Potom zamene:

163 izvestij avstrijskih srednjih šol in drugih učilnih zavodov.

Učiteljska knjižnica šteje koncem šolskega leta 1902/3: 275 del v 658 zvezkih in 194 sešitkih in 163 izvestij.

2. **Dijaška knjižnica** (varih Makso Pirnat) se je pomnožila za 7 del oziroma 33 zvezkov, in sicer:

a) Po nakupu:

Dom in Svet. Letniki 1888—1902. 15 zv.

Jurčič, Zbrani spisi. Zv. I. Ljubljana 1902.

Knjižnica za mladino. L. 1896: št. 13—14, 15, 17—18, 19, 20, 22—23, 24; l. 1902: št. 25 in 26.

Koledar družbe sv. Mohorja za navadno leto 1903.

Lavrenčič, Kranjsko v slikah in spisih. Ljubljana.

Slovenske večernice, 54. zv. Celovec 1902.

Stritar, Zimski večeri. Celovec 1902.

May, Reiseerzählungen. Zv. XXVIII. Freiburg im Br.

b) Po darilih:

G. Mihael Arko, mestni župnik in dekan:

Medved, Anton Martin Slomšek. Celovec 1900.

Slovenske večernice. zv. 51. Celovec 1898.

Slovenska Mačica:

Verne-Hostnik, Potovanje okoli sveta v 80 dneh. Ljubljana 1878.

Dijaška knjižnica šteje koncem šolskega leta 1902/3 83 del v 386 zvezkih.

Iz knjižnice, ki je bila le pridnim učencem na razpolaganje, izposodilo se je učencem I. razreda 290 knjig, učencem II. razreda 378 knjig, skupaj 668 knjig.

II. Zemljepisna in zgodovinska učila.

Varih dr. Stanislav Beuk.

Zbirka se je pomnožila po nakupu za

Scobel, Geographisches Handbuch zu Andrees Handatlas. Bielefeld und Leipzig 1902.

Nadalje se je nabavilo 35 okvirjev (2 v dvojni dolgosti) za Hölzove zemljepisne podobe in 71 okvirjev (1 v dvojni dolgosti) za Langlove zgodovinske podobe.

Zbirka šteje koncem šolskega leta 1902/3: 42 zemljevidov, 2 atlanta (v 3 izvodih), 5 podob in tabel, 3 zbirke stenskih podob (s 112 podobami), 1 telurij, 2 zemeljski obli, 3 knjige in 106 velikih okvirjev s steklom.

III. Fizični kabinet.

Varih dr. Stanislav Beuk.

1. Aparati.

Pnevmatično užigalo. — Model potaplavskega zvona. — Svinčnica. — Grebljica. — Livela. — Modeli za določevanje težišča. — Vstani-možek. — Letalca po stopnjicah. — Balancier. — Jednakoramen vzvod z luknjami na stojalu s pripadajočimi utežmi. — Mohsova hidrostatska tehtnica. — Rimska tehtnica iz kovine na kovinskem stojalu. — Nepremičen škripec. — Stiskalnica za živo srebro. — Adhezijski plošči. — Tehtnica na pero v steklenem valju. — Model hidravlične stiskalnice. — Aparat za enakomerno razvijanje pritiska v tekočinah. — Aparat za pritisk na dno. — Aparat za pritisk na stene. — Model turbine. — Aparat za vzgon. — Občujoče posode. — Lasaste cevi na stojalu. — Gostomer z lestvico. — Balon iz stekla z vrezanim vijakom. — Zračna sesalka z dvema škornjicama, poskušnim barometrom, krožnikom iz kavčuka, montirana na posebno stojalo. — Poveznik, valj z mehurjem, dež živega srebra, budilo. — Devinski polukrogli. — Navadni barometer. — Aneroid. — Manometer. — Toricelijeva cev z jekleno pipo. — Model navadne sesalke, tlakovne sesalke in vozne brizgalnice. — Natega. — Toplomer. — Žepni toplomer. — Grebeljev zračni toplomer. — Krogla z obročem. — Papinov digestor na stojalu s toplomerom. — Magnet v obliki podkve. — Magnetna baterija. — Dva magnetna v obliki palice s kotvicama. — Magnetično pero na stojalu. — 2 magnetni igli na stojalih. — Naklonska in odklonska igla. — Astatska igla. — Busola s solčno uro. — Steklена palica z amalgamiranim usnjem. — Palica iz ebonita. — Baloni iz papirja na stojalu. — 2 elektroskopa z zlatima listkoma. — Toepler-Vossov električni influenčni kolovrat. — Izpraznovalec. — Riessov influenčni aparat. — Izoliran valj z dvojnimi nihali. — Aparat za vžiganje etra. — Šop iz papirja. — Električno kolesce na stojalu. — Elektrofor iz ebonita, lisičji rep. — Lejdenska steklenica. — Franklinova plošča z odmakljivimi obložki. — Voltov galvanski člen. Smee-jev člen, 2 Grenetova člena, Leclanchejev člen, Daniellov člen, Bunsenov člen, 2 Gassnerjeva člena; Grenetova baterija z vijakom, 8 členov. — Žarnica na stojalu. — Jordanova obločnica. — Aparat za razkranje vode. — Elektromagnet z vzvodom. — Električni

zvonec. — Morsejev telegrafski aparat z relejem in ključem. — Navodilo z Neefevim kladvecem. — Galvanoskop. — Bellov telefon z žico. — Hughesov mikrof. — Termoelektričen člen na stojalu. — Model parnega krmila. — Razložljiva kocka (1 dm³).

G. dr. J. Štverak, c. kr. rudniški nadzdravnik, je podaril zbirki motor na segreti zrak.

Vseh aparatov 97.

2. Priprave in orodja.

2 graduirana valja. — 3 pnevmatične kadičke. — Steklen val z obrušenim robom. — Obrušene steklene plošče. — Pet steklenic za kuhanje. — 3 liji v raznih velikostih. — Zamaški iz kavčuka in plutovine. — Priprava za vrtnanje zamaškov. — Vteži v škrinjici. — 2 menzuri. — Uteži iz železa. — Bunsenovo univerzalno stojalo. — Železni opilki. — Kroglice iz bezgovega stržena. — Štanjol — Različni vijaki. — Bakrena žica v raznih debelinah. — Mizarska miza. — Strugalnica. — Pila na nogo. — 4 dleta, 4 pile, 2 obliča. — 1 železno in 3 lesena stiskala. — Ključ za vijake. — Priprava za rezanje vijakov (10 razl. debelosti.) — Pečica za klej. — Kladivo. — Klešče. — Svedri. —

Vseh priprav 52.

IV. Prirodopisni kabinet.

Varih dr. Stanislav Beuk.

A. Zoologija.

1. Sesavci.

Prirastek:

Nasua socialis (nosati medved), *Herpestes* sp. (faraonska podgana), oba nabasana, daroval V. Frič v Pragi. — *Meles Taxus* (jazbec), daroval c. kr. poročnik B. Perko.*)

Prirastek 3.

Število vseh sesavcev 14.

2. Ptice.

Picus viridis (zelena žolna), daroval c. kr. poročnik B. Perko. — *Columbus arcticus* (♀, severni potapnik), daroval g. Mijo Štravs. — *Perdix saxatilis* (♀, skalni jareb), daroval učenc 2. razreda Jož. Terpin.*)

Prirastek 3.

Število vseh ptic 87.

3. Plazivci.

Lacerta muralis (pozidna kuščarica), *Lacerta agilis* (siva kuščarica). *Lacerta viridis* (zelenec), *Vipera ammodytes* (2, modras), *Tropidonotus viperrina*, darovali učenci. — Vsi v alkoholu.

Prirastek 6.

Število vseh plazivcev 27.

*) Podarjeni sesavci in ptice so se dale nabasati na stroške zavoda pri gosp. Schulzu v Ljubljani.

4. Krkoni.

Rana temporaria (sekulja), Salamandra maculata (2, močerad), darovali učenci. — Oba v alkoholu.

Prirastek 3.

Število vseh krkonov 18.

5. Ribe.

Kupili: Barbus fluviatilis (mrena). — Lota vulgaris (menek). — Salmo fario (postrv). — Salmo thymallus (lipan). — Suho preparirane na stojalih.

Prirastek 4.

Število vseh rib 32.

6. Knjige in podobe.

Arnold, Die Vögel Europas. —

Prirastek 1.

Število vseh knjig in podob 82.

Poleg tega so nabrali učenci mnogo žuželk v več eksemplarih; hranijo se v posebni zbirki in porabljajo pri dotičnem poduku.

Pregled cele zoologiške zbirke.

Skupina	kosov	vrst	Skupina	kosov	vrst
1. Sesavci	14	14	Prenos	967	889
2. Ptice	87	86	15. Mehovci	28	27
3. Plazivci	26	17	16. Praživali	1	1
4. Krkoni	18	15	17. Lobanje	6	6
5. Ribe	32	28	18. Zobe in zobovja	9	7
6. Glavonožci	3	3	19. Kremplji, kože	7	7
7. Polži	20	17	20. Roge, rogovja	3	2
8. Školjke	13	13	21. Jajca	41	41
9. Žuželke	703	656	22. Vretence	1	1
10. Stonoge	5	3	23. Sipin mehur	1	1
11. Pajkovi	6	5	24. Biser	1	1
12. Raki	7	7	25. Bodice	3	1
13. Iglokožci	6	5	26. Podobe	80	2
14. Črvi	27	20	27. Knjige	2	2
Odnos	967	889	Skupaj	1150	989

Vseh zoologiških predmetov je torej sedaj 1150 kosov.

B. Botanika.

1. Modeli cvetov.

Prirastek:

Atropa Belladonna (norica). — Brassica Napus (navadna ogrščica). — Campanula rapunculoides (motovilčasta zvončica). — Colchicum autumnale

(jesenski podlesek). — *Conium maculatum* (pikasti mišjak). — *Dianthus Caryophyllus* (vrtni nagelj). — *Digitalis purpurea* (rdeči naprstec). — *Euphorbia Cyparissias* (cipresasti mleček). — *Galanthus nivalis* (mali zvonček). — *Pisum sativum* (grah). — *Ranunculus acer* (ripeča zlatca). — *Rosa canina* (navadni šipek). — *Salix alba* (bela vrba). — *Salvia officinalis* (koristna kadulja). — *Syringa vulgaris* (navadna lipovka). — *Urtica dioica* (velika kopriva). — *Vitis vinifera* (vinska trta). — *Zea Mays* (koruza).

Prirastek 18.

Število vseh modelov 21.

2. Modeli gliv.

Agaricus campester (pečenka). — *A. caesareus* (karželj). — *Agaricus deliciosus*. — *A. muscarius* (mušnica). — *Boletus edulis* (užitni goban). — *Cantarellus cibarius* (užitna lesičica). — *Clavaria flava* (rumena griva). — *Helvella esculenta* (užitni smrček). — *Hydnum imbricatum* (žlebnjakasta ježevka). — *Lycoperdon bovista* (navadna krvnica). — *Morchella esculenta* (užitni mavrah). — *Peziza geaster* (čšašasta gliva). — *Polyporus fomentarius* (kresilna goba). — *Rhizopogon albus*. — *Tuber melanosporum* (črna gomoljka). — *Claviceps purpurea* (škrlatno-rdeča glavnica).

Prirastek 17.

Število vseh gliv 17.

3. Podobe in knjige.

Goering-Schmidt, Ausländ. Kulturpflanzen. 7 podob v barvah in sicer: — *Coffea arabica* (pravi kavovec). — *Thea chinensis* (kitajski čajevce). — *Gossypium herbaceum* (zelnati bombaževce). — *Theobroma Cacao* (pravi kakavovec). — *Nicotiana tabacum* (navadni tobak). — *Piper nigrum* (črni poprovec) in *Ficus elastica* (gumovec). — *Saccharum officinarum* (sladorni trs).

Prirastek 7.

Število vseh knjig in podob 8.

Pregled cele botaniške zbirke.

Skupina	kosov	Skupina	kosov
1. Herbar srednjeevropskih rastlin	1000	Prenos	1584
2. Herbar trav in poltrav	100	7. Storži raznih dreves	3
3. Herbar za poljedelstvo	250	8. Anastatica Hierochuntica	1
4. Herbar za gozdarstvo	80	9. Cvetni modeli	21
5. Herbar kritosemk	120	10. Modeli gliv	17
6. Zbirka dešče različnih dreves	34	11. Podobe in knjige	8
Odnos	1584	Skupaj	1634

Vseh botaniških predmetov je torej 1634.

C. Mineralogija.

Na prošnjo zavoda so darovali nastopni rudniki sledeče mineralije, in sicer pod št. 1 in 3—10 vsled odloka c. kr. ministrstva za poljedelstvo z dne 28. novembra 1902, št. 31677/2364.

1. C. kr. rudniško oskrbništvo Brixlegg — Tirolsko.

Tetraedrit. — Calcit. — Baryt. — Baryt, listast. — Tetraedrit, kristaliziran. — Malachit. — Igloit. — Quarzit. — Dolomit. — Rdeči peščenec. — Lapora.

Skupaj 11 kosov.

2. Avstrijska alpinska montanska družba Erzberg — Štajersko.

Železni cvet. — Vapnenc, kristalast. — Siderit z ankeritom, vapnencem in cinobrom. — Sprimek, vapnenc, zlepljen z Werfnerjevim škrlom. — Siderit, gručav. — Siderit, zrnat. — Siderit, kristalizovan. — Luskavi železovec. — Limonit z jedrom od siderita. — Vapnenc, zrnat. — Werfnerjev škrl. — Limonit. — Ankerit. — Siderit z drčami. — Sprimek rud (Kletzenbrod). — Siderit z manganovcem (Wad). — Ankerit s kremencem. — Siderit z lojvcem. — Grauwacke. — Siderit. — Aragonec.

Skupaj 21 kosov.

3. C. kr. rudniško oskrbništvo Häring-Kirchbichl — Tirolsko.

Lapor, drobnozrnat. — Lapor, romanski. — Lapor, portlandski. — Bitumin. lapor. — Smrdljivec (z ostanki rastlin). — Smrdljivec, trakast. — Premog, luskinast. — Premog, peskast. — Premog, protast, 2. — Premog, očesast. — Premog, smolast. — Premogovec (Höhlenstein). — Krottenstein, 2. — Premog, školjkast. — Premog, škrljav. — Partnach-Dolomit. — Peščenec. — Opoka, 2.

Skupaj 21 kosov.

4. C. kr. rudniško ravnateljstvo Idrija — Kranjsko.

Jeklenasti cinober (Stahlerz). — Opekasti cinober (Ziegelerz). — Jetrevec (Lebererz). — Koralovec (Korallenerz). — Dolomit s cinobrovimi kristali. — Idrialit. — Pyrit s samorodnim živim srebrom. — Labora s piritom in cinobrom. — Kos s samorodnim živim srebrom in cinobrom. — Dolomit s cinobrom, 3. — Epsomit, lasast.

Skupaj 13 kosov.

5. C. kr. rudniško oskrbništvo Joachimsthal — Češko.

Uranin (Nasturan), gručav. — Uranin, ledvičast. — Uranova okra. — Chloantit. — Dolomit, kristalizovan. — Dolomitov kristal.

Skupaj 6 kosov.

6. C. kr. rudniško skrbništvo Kitzbühl — Tirolsko.

Bakreni kršec in sicer: Derberz, 2; Pochgang, 2; Mittelierz, 2. — Škrl, siv, 2. — Škrl, zelen.

Skupaj 9 kosov.

7. C. kr. rudniško oskrbništvo Klausen — Tirolsko.

Sphalerit, 2. — Galenit z bakrenim krščem. — Breunerit. — Antimonit. — Chalkopyrit. — Pyrrhotin z granati. — Pyrrhotin, kristaliziran. — Granati. — Rogovačnik. — Kremenec. — Tremolit. — Anthophyllit. — Gorski les. — Škrilavi biotit z granati. — Apatit v škrilaven biotitu. — Magnesit. — Malachit. — Arsenopyrit. — Calcit, gručav. — Calcit, kristaliziran. — Schneebergit z bakrom, železnim krščem in cinkovo svetlico. — Sadra. — Galenit z železnim krščem. — Sphalerit. — Sphalerit z bakrenim krščem. — Sphalerit s svinčenim sijajnikom in železnim krščem. — Chalkopyrit, čist. — Chalkopyrit, srebrnat. — Chalkopyrit, srebrnat s svinčenim sijajnikom. — Chalkopyrit z železnim krščem. — Železni kršec.

Skupaj 34 kosov.

8. C. kr. rudniško ravnateljstvo Most (Brüx) — Češko.

Rjavi premog, 3. — Okamenelo oglje, 2. — Okameneli les v rjavem železovcu. — Bela brna (Letten). — Siva brna. — Črna brna, 2. — Premog, plenast. — Premog, prepojen z markazitom. — Markazit, kristaliziran, 5. — Markazit z drčami. — Markazit z nahuklimi šarotami, 2. — Ploščice markazita iz ozkih razpok, 3. — Pesek (Schwimmsand). — Duxit, 2.

Skupaj 26 kosov.

9. C. kr. rudniško ravnateljstvo Příbram — Češko.

Antimonit, 2. — Galenit. — Dürrerz 7. — Siderit. — Sphalerit. — Argentit. — Arsenopyrit. — Baryt, 2. — Berthierit. — Bournonit, 2. — Calcit, 2. — Cerussit, 2. — Cronstedtit. — Dolomit z vapnencem. — Galenit. — Samorodno srebro. — Göthit. — Heteromorphit, 2. — Chalkopyrit. — Nickelin. — Pirargyrit. — Pyrit. — Kremenec, 2. — Kremenec s pyritom. — Siderit s tetraedritom in bournonitom. — Wurtzit, 2. — Steinmanit, 2. — Sphalerit. — Tetraedrit.

Skupaj 41 kosov.

10. C. kr. rudniško oskrbništvo Raibl — Koroško.

Galenit, gručav s sivo in rjavo cinkovo svetlico. — Galenit, kristaliziran s čašasto cinkovo svetlico, 2. — Galenit, zrasten s kremenasto kalamino. — Sphalerit, siv in rujav. — Sphalerit, gručav z markazitom in bakrenim krščem. — Kremenasta kalamina. — Premogasta kalamina, rjava. — Premogasta kalamina, siva. — Hygrozinkit-kalamina, bela, grozdasta. — Moth (cinkovo-železna okra s kristali belega svinčenca). — Kalamina s kristali od Wulfenita, prevlečenimi s hidro-zinkitom.

Skupaj 11 kosov.

C. kr. rudniški svetnik J. Koršič je daroval zbirki 2 kosa cinobra iz Spizze — Dalmacija.

C. kr. rudniški oskrbnik J. Danihelka je daroval zbirki 5 kosov epsomita v različkih.

Vseh mineralov skupaj je 200 kosov in 1 knjiga: *Kobell*, Bestimmungstabellen für Mineralien.

D. Orodja in priprave.

Prirastek:

17 steklenic za reagencije z napisi. — 3 steklene posodice s pokrovi. — 4 steklene skledice. — Svetilka za ogrevanje z vinskim cvetom. — Steklen poveznik za mikroskop. — 4 steklene cevi z nastavki iz kavčuka. — Omelo iz ptičjih peres. — 12 okvirov za stenske podobe.

Prirastek 42.

Vseh priprav in orodij 149.

Vseh v prirodopisni kabinet spadajočih predmetov je 3134; in sicer:

zoologiških	1150,
botaniških	1634,
mineraloških	201 ter
prepar in orodij	149.

V. Učila za geometrijo in geometriško risanje.

Varih Vinko Levičnik.

Zbirka se je pomnožila po nakupu za 5 šestil, 10 trikotnikov, 1 risalno ravnilo, 5 črtal, 2 transporterja, 1 risalno ravnilo za vsporednice s transporterjem in za 1 pripravo, s katero se rišejo elipse.

Cela zbirka šteje koncem šolskega leta: 24 geometriških modelov za prvi pouk iz geometrije, 1 predložno zbirko in 25 komadov risalnega orodja.

VI. Učila za prostoročno risanje in lepopisje.

Varih Vinko Levičnik.

Zbirka se je pomnožila po nakupu:

a) Predložnih zbirk:

Anděl, Das geometrische Ornament. 94 listov z besedilom.

— Elemente des pflanzlichen Ornamentes. 75 listov z besedilom.

— Das polychrome Flachornament. 18 sešitkov s 110 listi in besedilom.

— Anleitung zum freien Zeichnen nach Modellen. 76 listov z besedilom.

Várdai, Wandtafeln zum Unterrichte im Freihandzeichnen. 72 stenskih podob.

Wolf-Lammel, Genetischer Lehrgang für den Schreibunterricht. Wien 1902.

b) Modelov: 8 modelov iz žice, 28 lesenih modelov I. in II. serije in 19 sadrenih modelov za prvi pouk.

c) Orodij in priprav: 1 šestilo za mehko podlago, 2 železna stojala za modele, 1 mizo za nastavljanje lesenih modelov in 40 okvirjev za predloge.

Vsa zbirka šteje koncem šolskega leta: 4 predložne zbirke za lepopisje, 16 predložnih zbirk za prostoročno risanje, 8 modelov iz žice, 1296 majhnih in 28 velikih lesenih modelov, 19 sadrenih modelov, 3 risalne priprave, 6 komadov risalnega orodja in 40 okvirjev s steklom.

VII. Pregledno stanje zbirk koncem šolskega leta 1902/3.

	Končno stanje 1901/2	Prirastek 1902/3	Končno stanje 1902/3
I. 1. Učiteljska knjižnica.			
Del	127	148	275
Zvezkov	354	304	658
Sešitkov	—	194	194
Izvestij	—	163	163
I. 2. Dijaška knjižnica.			
Del	76	7	83
Zvezkov	353	33	386
Sešitkov	—	—	—
II. Zemljepisna in zgodovinska učila.			
Stenskih zemljevidov	42	—	42
Zemeljskih obel	2	—	2
Stenskih podob in tabel	117	—	117
Atlantov	3	—	3
Instrumentov	1	—	1
Knjig	2	1	3
Okvirjev za stenske podobe	—	106	106
III. Fizikalni kabinet.			
Aparatov	—	97	97
Orodij in priprav	—	52	52
IV. Prirodopisni kabinet.			
A. Zoologija.			
Vretenčarji :			
Nabasanih	98	6	104
V alkoholu	45	9	54
Okostij	14	—	14
Suhih preparatov	50	4	54
Brezvretenčarji :			
Suhih preparatov	797	—	797
V alkoholu	41	—	41
Stenskih podob	80	—	80
Knjig s podobami	1	1	2
Orodij in priprav	92	35	127
B. Botanika.			
Herbarskih listov	1550	—	1550
Cvetnih modelov	3	18	21

	Končno stanje 1901/2	Prirastek 1902/3	Končno stanje 1902/3
Modelov gliv	—	17	17
Preparatov	42	—	42
Stenskih podob	—	7	7
Knjig s podobami	1	—	1
Orodij in priprav	15	7	22
C. Mineralogija.			
Mineralij	—	200	200
Knjig	—	1	1
V. Učila za geometrijo in geometriško risanje.			
Modelov	24	—	24
Predložnih del	1	—	1
Risalnega orodja	1	24	25
VI. Učila za prostoročno risanje in lepopisje.			
Modelov iz žice	—	8	8
Majhnih lesenih modelov	1296	—	1296
Velikih lesenih modelov	—	28	28
Sadrenih modelov	—	19	19
Predložnih del za risanje	11	5	16
Predložnih del za lepopisje	3	1	4
Risalnih priprav	—	3	3
Risalnega orodja	5	1	6
Okvirjev za predloge	—	40	40

V.

Statistika.

	Razred		Skupaj
	I.	II.	
1. Število.			
Koncem šolskega leta 1901/2	49	—	49
Začetkom šolskega leta 1902/3	54	38	92
Med šolskim letom vstopilo	—	—	—
Vseh skupaj torej sprejetih	54	38	92

	Razred		Skupaj
	I.	II.	
Med njimi:			
Na novo sprejetih, in sicer:			
Na podlagi sprejemnega izpita	48	—	48
Iz nižjih razredov premeščenih	—	—	—
Repetentov	—	—	—
Zopet sprejetih, in sicer:			
Iz nižjih razredov premeščenih	—	38	38
Repetentov	6	—	6
Med šolskim letom izostali	3	1	4
Število učencev koncem šolskega leta 1902/3	51	37	88
Med njimi:			
Javnih učencev	51	37	88
Privatistov	—	—	—
2. Po rojstnem kraju (domovini).			
Iz Idrije	35	25	60
> idrijskega okraja	1	5	6
> Kranjske sicer	7	4	11
> Goriškega	6	2	8
> Istrije	1	—	1
> Koroškega	1	1	2
Skupaj	51	37	88
3. Po materinščini.			
Slovenci	50	37	87
Nemci	1	—	1
Skupaj	51	37	88
4. Po veri.			
Katoličani (latinskega obreda) vsi	51	37	88
5. Po starosti.			
11 let starih	3	—	3
12 » »	11	2	13
13 » »	19	3	22
14 » »	11	11	22
15 » »	4	7	11
16 » »	1	9	10
17 » »	2	4	6
23 » »	—	1	1
Skupaj	51	37	88
6. Po bivališču starišev.			
Iz Idrije in najbližje okolice	40	27	67
Od drugod	11	10	21
Skupaj	51	37	88

	Razred		Skupaj
	I.	II.	
7. Razredba.			
<i>a) Koncem šolskega leta 1902/3 jih je dobilo:</i>			
Izpričevalo I. reda z odliko	3	2	5
> I. >	31	25	56
> II. >	10	7	17
> III. >	4	1	5
Ponavljavni izpit se je dovolil	3	2	5
Dodatni izpit se je dovolil	—	—	—
Skupaj	51	37	88
<i>b) Dodatek k šolskemu letu 1901/2.</i>			
Ponavljavnih izpitov je bilo dovoljenih	3	—	3
Izpit je prebilo :			
Povoljno	3	—	3
Nepovoljno (ali pa jih ni prišlo)	—	—	—
Dodatnih izpitov je bilo dovoljenih	—	—	—
Izpit je prebilo :			
Povoljno	—	—	—
Nepovoljno (ali pa jih ni prišlo)	—	—	—
Tedaj je končni posledek za šolsko leto 1901/2 :			
Dobilo jih je :			
Izpričevalo I. reda z odliko	4	—	4
> I. >	38	—	38
> II. >	6	—	6
> III. >	1	—	1
Skupaj	49	—	49
8. Denarni prispevki.			
Po sklepu mestnega zastopa z dné 2. julija 1901 ne plačujejo učenci do preklica nikakih pristojbin in tudi ne šolnine.			
9. Udeležba pri pouku neobveznih predmetov.			
Petje	27	33	60
10. Ustanove.			
Število štipendistov	—	1	1
Skupni znesek ustanov K	—	80—	80—

VI.

Podpora učencev.

1. Ustanove.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko je podelila z odlokom z dne 12. junija 1902, št. 12.518, učencu II. razreda M i k u š u Fr. ustanovo Blaža Korčeta, letnih 80 K.

2. Podporno društvo za dijake na realki v Idriji.

Društveni namen je: podpirati potrebne učence idrijske realke ter jim tako omogočiti študije. Ogromna večina starišev, ki pošiljajo svojo deco v realko, je delavskega — rudarskega stanu. Po krajevnih razmerah hranijo in pošiljajo svoje otroke z manjšimi ali večjimi težavami v šolo, popolnoma nemogoče bi jim pa bilo plačevati šolnino ali kupovati drage šolske knjige. Mestna občina se je odpovedala z ozirom na to dejstvo šolnini, in podporno društvo je prevzelo v prvi vrsti skrb za šolske knjige in druge šolske potrebnosti.

Z vsakim novim razredom bo treba novih šolskih knjig, izdatki v tem obziru bodo postali šele potem manjši, ko bo zavod izpopolnjen. Dotlej mora omejiti društvo svoje delovanje žal večinoma le na ta način podpiranja. Razširilo bi svoje delovanje na druge prepotrebne podpore le potem, ako si pridobi novih dobrotnikov, ki to omogočijo.

Pokrovitelj društva postane, kdor plača enkrat za vselej 100 K; društveniki plačujejo na enkrat ali v obrokih 10 K na leto; podpornik postane vsak, kdor društvu kaj daruje.

Prvi redni občni zbor, pri katerem so bili odobreni računi za 1. društveno leto, je bil 24. septembra 1902. Pri tej priliki je bila izrečena soglasno zahvala visokemu c. kr. poljedelskemu ministrstvu za izdatno podporo K 300— in slavnemu »Delavskemu bralnemu društvu« v Idriji za prireditve javne tombole v korist društva, katere čisti dohodek je pomnožil društveno ustanovno premoženje za K 1028.11. Računi so kazali K 3991.56 dohodkov in K 1099.36 izdatkov, od teh K 1076.36 za nakup učnih knjig. Ostaline K 2892.20 je pripadalo K 1328— na ustanovnino in K 1562.20 je bilo namenjenih za šolsko leto 1902/3.

V šolskem letu 1902/3 se je izdalo do sedaj večinoma za učne knjige in risalno orodje K 1050.92.

Društveno premoženje znaša pri zaključku tega poročila K 1428— ustanovnine in K 1232.38 gotovnine, ki je namenjena v prvi vrsti za podpore v šolskem letu 1903/4.

Knjižnica podpornega društva, katero oskrbljuje ravnatelj, je narasla v tem šolskem letu za 345 knjig in šteje zdaj 796 knjig.

Člani odbora za šolsko leto 1902/3 so: Predsednik: realčni ravnatelj Karol Pirc; predsednikov namestnik: c. kr. rudniški zdravnik dr. Francišek Karfik; odbornika: pravi realčni učitelj dr. Stanislav Beuk (tajnik) in trgovec in posestnik Valentin Lapajne (blagajnik); namestnika: c. kr. rudniški oskrbnik Karol Krátký in trgovec in posestnik Josip Šepetavec; računski preglednika: posestnik in trgovec na Jeličnem vrhu Jan Gruden in c. kr. ravnatelj rudniške ljudske šole Alojzij Novak.

Zaznamek prispevkov p. n. pokroviteljev, društvenikov in podpornikov kakor tudi vseh drugih dohodkov društva od zadnjega poročila lanskih izvestij:

Gospod	Arko Mihael, mestni župnik in dekan, deželni poslanec	K 10—
»	Bajt Ivan, občinski uradnik	» 4—
»	Bajželj Ivan, c. kr. rudniški učitelj	» 2—
»	dr. Beuk Stanislav, pravi realčni učitelj	» 3—
Slavno	Delavsko bralno društvo, čisti dohodek javne tombole dne 17. avgusta 1902.	» 1028—

Gospa	Dežela Josipina, posestnica, odškodnino za knjige . . . K	7·10
Gospod	Gabron Vinko, mesar »	10—
»	Gruden Jan, posestnik in trgovec na Jeličnem vrhu . . »	10—
»	Habe Karol in drugi »	6—
»	dr. Herle Vladimir, pravi gimnazijski učitelj v Kranju »	10—
»	dr. Horvat Frančišek, c. kr. notar »	10—
»	dr. Karfik Frančišek, c. kr. rudniški zdravnik . . . »	10—
»	Kavčič Frančišek »	2—
Gospodična	Kavčič Marija, c. kr. učiteljica »	10—
Gospod	Kolar Ivan, hišnik in rudar »	10—
Gospod	Kos Frančišek, kavarnar »	10—
Slavna	Kranjska hranilnica v Ljubljani »	50—
Gospod	Krátký Karol, c. kr. rudniški oskrbnik »	10—
»	Lapajne Dragotin, mestni župan »	10—
»	Lapajne Dragotin namesto venca umrlemu gosp. Fr. Didiču, bivšemu županu »	20—
»	Lapajne Dragotin, dobljena stava z g. Trčekom . . . »	10—
Gospa	Lapajne Fani, posestnica in trgovka »	5—
»	Lapajne Franja, trgovčeva soproga »	10—
»	Lapajne Marija, posestnica in trgovka »	10—
»	Lapajne Minka, županova soproga »	10—
Gospod	Lapajne Štefan, c. kr. vodja okrajnega glavarstva v Ljubljani »	10—
»	Lapajne Valentin »	100—
Gospa	Likar Marija, posestnica »	3—
Gospodična	Margreitner Apolonija, trgovka »	1—
Visoko c. kr. ministrstvo za poljedelstvo »	300—	
Neimenovani »	10—	
Neimenovani iz Črnega vrha »	100—	
Gospod	Novak Alojzij, c. kr. ravnatelj rudniške ljudske šole . . »	1·04
Slavna	Občina idrijska za 1902 »	420—
Gospod	Pečirer Štefan, c. kr. paznik »	2—
»	Perko Andrej, c. kr. deželni živinozdravnik v p. . . . »	10—
Gospa	Pirc Bertil, ravnateljeva soproga »	10—
Gospod	Pirc Danilo, c. kr. lekarnar »	10—
»	Pirc Karol, realčni ravnatelj »	10—
»	Pirnat Makso, pravi realčni učitelj »	32—
»	Rupnik Josip, posestnik in strojar »	10—
»	Sedej Andrej, mestni stražnik »	1—
»	Stepic Ivan, posestnik in gostilničar »	3—
»	Sturm Henrik, c. kr. sodnik »	10—
»	Svoboda Karol, c. kr. rudniški stavbni nadzornik . . . »	10—
»	Šebenik Ivan, c. kr. paznik »	6—
»	Šebenik Karol, c. kr. gozdar v Koševniku »	10—
»	Šepetavec Josip, trgovec in posestnik »	10—
»	dr. Štverak Ivan, c. kr. rudniški nadzdravnik »	10—
»	Šuntar Ivan, okrožni zdravnik »	10—
»	Terpin Jožef, c. kr. paznik »	2—
»	Tschernnigg Jopip, c. kr. rudniški oskrbnik »	10—

Gospod Turk Ivan, pek in posestnik	K	10—
Gospodična Uršič Anica	*	1—
Gospod Zupančič Josip, c. kr. sodnijski pristav	*	10—

Izpolnjujoč prijetno dolžnost zahvaljuje poročevalec v imenu društva in podpiranih učencev vse p. n. dobrotnike kar najtopleje ter si usoja priporočati društvo še nadaljni naklonjenosti vsem prijateljem mladine.

VII.

Najvažnejši odloki c. kr. šolskih oblastev.

1. Odlok c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dné 18. decembra 1902, št. 38997, s katerim je razstegnilo pravico javnosti s pripoznanjem reciproci-
tetnega razmerja v smislu § 15. postave z dné 19. septembra 1898 za I. razred
tudi na II. razred v šolskem letu 1902/3.

2. Odlok c. kr. deželnega šolskega sveta za Kranjsko z dné 28. marca 1903,
št. 12226, s katerim je bila dovoljena otvoritev pripravljavnega razreda za-
četkom šolskega leta 1903/4 in odobren predloženi osnovni načrt.

VIII.

Kronika.

V I. razred so se vpisovali učenci dné 13. julija in 14. septembra, spre-
jemni izpiti so se vršili dné 15. julija oziroma 16. septembra. V II. razred so
se sprejemali učenci dné 16. in 17. septembra.

Šolsko leto 1902/3, v katerem se je otvoril II. razred, se je pričelo dné
18. septembra s slavnostno službo božjo v župni cerkvi sv. Barbare. Reden
pouk se je pričel dné 20. septembra, ker je bilo začasno realčno poslopje
izgotovljeno šele dan popreje. Risanje v I. razredu se je poučevalo v dveh
oddelkih, ker ni zadostovala risalnica za vse učence tega razreda.

Ob nedeljah in praznikih so se udeleževali učenci v cerkvi sv. Trojice
šolske službe božje.

Dné 5. septembra je umrl po daljšem bolehanju bivši učenec I. razreda
Leopold Novak. Pogreba nadepolnega, pridnega učenca so se udeležili tačas
v Idriji bivajoči člani učiteljskega zbora z mnogimi součenci ranjega.

Dné 4. oktobra je obhajal zavod imendan Njegovega Veličanstva cesarja
Franciška Jožefa I. Učenci z učiteljskim zborom so se udeležili v župni
cerkvi slovesne sv. maše, po kateri se je pela cesarska pesem.

Dné 17. in 18. oktobra je šla šolska mladina k izpovedi in k sv. obhajilu.

V dneh 12., 13. in 14. novembra je nadzoroval zavod c. kr. deželni šolski
nadzornik gospod Peter Končnik.

Dné 19. novembra, na imendan Njenega Veličanstva pokojne cesarice
Elizabete, je bila spominska sv. maša za šolsko mladino, katere so se
udeležili učenci z učiteljskim zborom.

Prvo polletje se je končalo dné 14. februarja, drugo pa se je pričelo
dné 18. februarja.

Dné 1. in 2. aprila je šla šolska mladina v drugič k izpovedi in k sv. obhajilu.

Dné 14. maja sta priredila razreda pod vodstvom svojih razrednikov majnikov izlet; I. razred je poletel popoldne k »Šebalki« pri Godoviču, II. razred pa se je napotil že zjutraj v Novovas pri Žireh. Učenci II. razreda so združili z izletom tudi deklamacijo in gledališko predstavo. Najprvo je nastopil učenec Pivk Ivan in dovršeno predaval S. Gregorčičevo pesem »Hajdukova oporoka«. Potem so pa učenci Bajt Jožef, Jager Rudolf, Lapajne Adolf, Lapajne Feliks, Pivk Ivan, Rus Feliks, Šebenik Rafael in Žgur Vinko kaj spretno uprizorili dvodejansko burko »Pravica se je izkazala«, katero je zajel iz dijaškega življenja dr. Iv. Ev. Krek. Deklamacija kakor tudi igra se je vršila na nalašč v ta namen postavljenem odru pod kozolecem gostilnice »Pri Kamešku«, kjer so učenci ta dan tudi obedovali.

Dné 7. junija je nenadoma umrl pridni in marljivi učenec II. razreda Pirc Vinko; pogreba se je udeležil zavod polnoštevilno.

Dné 11. junija, na dan sv. Rešnjega Telesa, se je udeležil zavod slovesnega cerkvenega obhoda.

Dné 12. junija je na zavodu nadzoroval risanje strokovni nadzornik za risanje, c. kr. šolski svetnik gospod Herman Lukas.

Dné 22. junija, na dan sv. Ahaca, se je udeležil zavod običajnega slovesnega cerkvenega obhoda.

V dneh 7. in 8. julija so šli učenci tretjič k izpovedi in k sv. obhajilu.

Dné 12. julija so se vpisovali učenci v I. razred.

Šolsko leto se je končalo dné 15. julija z zahvalno sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesem. Ta dan so se pričeli po razdelitvi izpričeval ob 9. uri sprejemni izpiti za vstop v I. razred.

IX.

Kako se je pospeševal telesni razvoj mladine.

Glede na ministrsko naredbo z dne 15. septembra leta 1890. št. 19.907 se je tudi letos skrbelo, da se kolikor mogoče zadosti temu delu šolske vzgoje.

Učenci, katerih očetje so v službi rudniškega ravnateljstva, imajo dovoljenje, da smejo obiskavati vsak četrtek pršne kopeli. Slavno rudniško ravnateljstvo je pa dovolilo tudi ostalim učencem to udobnost, za kar mu bodi izrečena najtoplejša zahvala. V Idriji so pa tudi pripravniki prostori, kjer so se učili učenci v plavanju.

Letošnje ugodno zimsko vreme je dopustilo, da so se učenci mogli dokaj dolgo dobo drsati. Zato jim je na razpolago veliki prostor zunaj mesta, katerega smejo brezplačno uporabljati.

Neugodno vreme v jeseni in poletju je pač oviralo igranje na prostem, tako da je isto večkrat izostalo. Potrebni prostor kakor tudi igralno orodje je dal slavni mestni zastop.

Naslednji preglednici kažeta število plavačev, drsalecev in kolesarjev ter kdaj in koliko časa se je igralo.

I.

Razred	Število učencev	Od teh je bilo					
		plavačev	%	drsalcev	%	kolesarjev	%
I.	51	18	35.3	12	23.5	2	3.9
II.	37	16	43.2	14	37.9	6	16.2
2	88	34	38.6	26	29.5	8	9.09

II.

Dan	Ure	Razred	Navzočih	I g r e
1902. 25. 9.	3—5	I. II.	56	Roparji in orožniki. Ribiči. Balinanje.
2. 10.	3—5	I. II.	30	Svinjko pasti. Po trije. Balinanje.
16. 10.	3—5	I. II.	27	Ribiči. Jakob, kje si? Balinanje.
23. 10.	3—5	I. II.	26	Svinjko pasti. Tat. Balinanje.
1903. 16. 4.	3—5	I. II.	30	Ribiči. Balinanje. Nagajivec in lovec.
30. 4.	3—5	I. II.	18	Žoganje z loparjem. Po trije. Balinanje.
7. 5.	3—5	I. II.	20	Žoganje z loparjem. Nagajivec in lovec. Balinanje.
14. 5.	pop.	I.	47	Izlet v Godovič.
	celi dan	II.	35	Izlet v Žiri.
28. 5.	3—5	I. II.	24	Po trije. Lov žoge na klie. Balinanje.
18. 6.	4—6	I. II.	30	Žoganje z loparjem. Nagajivec in lovec.
25. 6.	4—6	I. II.	29	Svinjko pasti. Mačka in miš. Balinanje.
2. 7.	4—6	I. II.	32	Žoganje z loparjem. Tat. Balinanje.
9. 7.	4—6	I. II.	41	Svinjko pasti. Žoganje z loparjem. Balinanje.

X.

Imenik učencev

koncem šolskega leta 1902/3.

(Debeli tisk znači odličnjake).

I. razred.

1. Bajt Feliks, Idrija.	28. Poženek Francišek, Idrija.
2. Bedenk Ivan, Idrija.	29. Poženek Pavel, Idrija.
3. Bevk Peter, Cerkno.	30. Puc Leopold, Idrija.
4. Božič Hubert, Kloštar (Istrija).	31. Seljak Anton, Idrija.
5. Breitenberger Ivan, Idrija.	32. Slejko Maksimiljan , Velike Žablje
(Goriško).
6. Caharija Silvester, Nabrežina.	33. Stržinar Francišek, Vrhnika.
7. Čuk Francišek, Idrija.	34. Sturm Francišek, Idrija.
8. Ferjančič Fortunat, Idrija.	35. Svetličič Francišek, ml.,
Jeličen vrh.
9. Gruden Jožef, Idrija.	36. Svetličič Francišek st., Idrija.
10. Hribarnik Romuald, Voglarje
(Goriško).	37. Šinkovec Bogomir, Kranj.
11. Hvala Ivan, Slap (Goriško).	38. Štrepfel Ludovik, Spodnja
Idrija.
12. Jurman Ivan, Idrija.	39. Tavzes Mihael, Idrija.
13. Karče Adalbert, Lokve (Goriško).	40. Thaler Emil, Idrija.
14. Kavčič Alojzij, Idrija.	41. Tominc Albin, Polhovgradec.
15. Kavčič Francišek, Idrija.	42. Tončič Ivan, Idrija.
16. Kenda Henrik, Idrija.	43. Tratnik Ivan, Idrija.
17. Koler Ivan, Idrija.	44. Tschernnigg Roman Sv. Val-
burga (Koroško).
18. Lampe Jožef, Idrija.	45. Turk Edvard , Ig.
19. Levstek Božidar, Idrija.	46. Turk Francišek, Idrija.
20. Likar Jožef, Idrija.	47. Tušar Jožef, Idrija.
21. Likar Ludovik, Idrija.	48. Ušaj Just, Sv. Križ (Goriško).
22. Miglantsch Engelbert, Idrija.	49. Vidmar Ivan, Idrija.
23. Mihevc Anton , Logatec.	50. Vidmar Tomaž, Idrija.
24. Miklavčič Alojzij, Idrija.	51. Žonta Ivan, Idrija.
25. Novak Francišek, Idrija.	
26. Novak Ivan, Idrija.	
27. Paa Rudolf, Idrija.	

II. razred.

1. Bajt Jožef, Idrija.	8. Gruden Jožef, Idrija.
2. Balant Gregor, Idrija.	9. Habe Matej, Vojsko.
3. Baloh Štefan, Idrija.	10. Ipavec Rafael, Idrija.
4. Blažič Francišek, Idrija.	11. Jager Rudolf , Ivanjeselo.
5. Božič Alojzij, Idrija.	12. Jereb Ivan, Idrija.
6. Ferjančič Kornelij , Celovec.	13. Jurman Ivan, Idrija.
7. Flander Alojzij, Idrija.	14. Jurman Matej, Idrija.

15. Kavčič Evgen, Idrija.
16. Kavčič Frančišek, Žiri.
17. Kogej Ferdinand, Idrija.
18. Koler Ivan, Idrija.
19. Lapajne Adolf, Idrija.
20. Lapajne Feliks, Idrija.
21. Lapajne Frančišek ml., Idrija.
22. Lapajne Frančišek st., Idrija.
23. Lapajne Ivan, Idrija.
24. Lipužič Matija, Idrija.
25. Mikuž Frančišek, Idrijski log.
26. Pelhan Ignacij, Idrija.
27. Pivk Ivan, Gore nad Idrijo.
28. pl. Premerstein Makso, Tolmin.
29. pl. Premerstein Robert, Tolmin.
30. Rupnik Frančišek, Idrija.
31. Rus Feliks, Št. Vid pri Lukovici.
32. Šebenik Rafael, Črni vrh.
33. Terpin Jožef, Idrija.
34. Troha Rafael, Idrija.
35. Turk Anton, Novi kot.
36. Weiss Frančišek, Idrija.
37. Žgur Vincencij, Col.

XI.

Naznanilo o začetku šolskega leta 1903/4.

Šolsko leto 1903/4, v katerem se otvorita III. in pripravljavni razred, se prične dné 18. septembra s slavnostno otvoritvijo novega realčnega plosolja.

Za sprejem učencev veljajo tele določbe:

a) Učenci, ki želijo **vstopiti v pripravljavni razred**, naj se oglasé, spremljani od svojih starišev ali njih namestnikov, dne **15. septembra** od 9.—12. ure osebno pri ravnateljstvu ter dokažejo s krstnim (rojstnim) listom, da so že izpolnili deveto leto svoje starosti, ali ga izpolnijo še v letu 1903, nadalje da so dovršili z dobrim uspehom III. razred ljudskih šol. Čitati in pisati morajo znati slovenski in nemški. O končnem sprejemu odločuje ravnatelj. Oglašencem se bo naznanilo 15. septembra ob štirih popoldne ali so sprejeti ali ne. Sprejem bo za vse začasen, pri komur se bo razvidelo v prvih šestih tednih, da ne more uspevati, bo moral zapustiti pripravljavni razred ter se vrniti na ljudsko šolo.*)

b) Učenci, ki želijo **na novo vstopiti v I. razred**, naj se oglasé, spremljani od svojih starišev ali njih namestnikov, dne **13. septembra** od 9—12 ure osebno pri ravnateljstvu ter naj s krstnim (rojstnim) listom dokažejo, da so že izpolnili deseto leto svoje starosti, ali ga izpolnijo še v letu 1903. Oni, ki so doslej pohajali ljudsko šolo, naj se izkažejo z obiskovalnim izpričevalom, obsegajočim rede iz verouka, učnega jezika (slovenskega in nemškega) in računstva.

Vnanji učenci se oglasé tudi lahko pismeno, poslati jim je le pravočasno gori navedeni listini.

Sprejet pa je učenec v I. razred šele tedaj, ko je prebil z dobrim uspehom sprejemni izpit. Pri tem izpitu se zahteva: Iz verouka toliko znanja, kolikor se ga more pridobiti v prvih štirih razredih ljudske šole; v učnem jeziku (slovenskem in nemškem) spretnost v čitanju in pisanju, znanje početnih nauk iz oblikoslovja, spretnost v analizovanju prosto razširjenih stavkov, poznavanje pravopisnih pravil; v računstvu izvežbanost v štirih osnovnih računskih načinih s celimi števili.

*) Ministrska naredba z dné 28. maja 1876, št. 6330.

Sprejemni izpiti se bodo vršili dne 16. septembra.

Ponavljati sprejemni izpit na istem ali kakem drugem zavodu ni dovoljeno.

Učenci, ki so bili sprejeti meseca julija v I. razred, naj pridejo šele k slovesni otvoritvi dné 18. septembra.

c) V II. ali III. razred na novo vstopajoči učenci se bodo sprejemali dne 16. septembra od 9.—12. ure. Prinesó naj s seboj krstni (rojstni) list in šolsko izpričevalo zadnjega polletja s pripomnjo o pravilno naznanjenem odhodu; isto je storiti tudi tukajšnjim učencem, ki hočejo nadaljevati svoje nauke kje drugje.

d) Učenci, ki so doslej obiskovali ta zavod, naj se javijo dne 17. septembra dopoldne pri ravnateljstvu s šolskim izpričevalom zadnjega polletja.

Ob vstopu ni plačati ne sprejemnine in ne drugih denarnih prispevkov.

Učenci, ki vstopajo v II. ali III. razred na podlagi sprejemnega izpita, plačajo 24 K pristojbine.

Ponavljajni in dotatni izpiti kakor tudi sprejemni izpiti za II. in III. razred se vršé dne 16. in 17. septembra.

Na mestni nižji realki v Idriji ni šolnine.

Redni pouk se prične dne 19. septembra.

Nekatere važnejše pravice, ki so spojene z uspešnim obiskovanjem nekaterih ali vseh razredov realke.*)

Enak učni načrt na c. kr. vojaških nižjih realkah dovoljuje prestop iz vsakega razreda nižje realke v bližnji višji razred teh zavodov. Izpričevalo z uspehom dovršenega III. razreda upravičuje vstop v pripravljavni tečaj kake višje obrtne šole in trgovske ali železniške akademije.

Po uspešno dovršeni nižji realki more učence vstopiti v vojaško višjo realko v Weisshirchen-u, v mornarsko akademijo na Reki, pionirsko kadetsko šolo v Heinburgu in v ostale kadetske zavode. Upravičen je nadalje prestopiti v prvi razred trgovskih in železniških akademij, v strokovne oddelke višjih obrtnih šol**), v prvi tečaj c. kr. grafiškega učnega in poskuševalnega zavoda na Dunaju, v poljedelske in gozdarske srednje šole in v nautičke šole na podlagi sprejemnega izpita. Abiturijentje teh zavodov imajo le tedaj pravico do enoletne prostovoljne vojaške službe, ako so dovršili pred svojim vstopom nižjo realko ali nižjo gimnazijo.

Kot pogoj sprejema v prvi letnik dunajske akademije za pivovarsko obrt se zahteva ona stopinja predomike, ki upravičuje enoletno prostovoljno službo v Avstro-Ogrski.

Vsled ministrskega odloka z dné 31. maja 1890, št. 9524, (V. Bl. 1890, št. 40, str. 215). se morejo pripustiti k farmacevtiškim študijam realčni učenci po dovršenem VI. razredu, ako se izkažejo z izpričevalom, da so prestali na

*) Iz izvestja državne višje realke v Lincu za šolsko leto 1900/1. Primeri: G. Deschmann, »Führer durch Österreichs Schulen«.

**) Primeri ministrsko naredbo z dné 28. maja 1901, št. 13.384, s katero se določajo začasni predpisi za sprejem učencev v višjo obrtno šolo in v mojstrsko šolo stavbinske, mehaniško-tehniške, vštévši elektrotehniške in kemiškotehniške smeri.

kaki javni gimnaziji z zadostnim uspehom izpit iz latinščine v obsegu zahtev prvih šest gimnazijskih razredov.

Zrelostno izpričevalo na realki upravičuje nadalje za vstop v tehniške visoke šole, v visoko šolo za poljedelstvo in gozdarstvo, v rudarske akademije, v tehniško vojaško akademijo in v IV. letnik učiteljskih pripravnic, za dovolitev enoletne prostovoljne službe, kakor tudi za vstop v državno in deželno upravno ali računsko službo (poštni in brzojavni uradi, železnice, knjigovodstvo itd.)

Za obisk vseučilišča kot redni slušatelj je potrebno zrelostno izpričevalo javnih gimnazij; toda z ministrskim odlokom z dne 1. julija 1873, št. 132, se je dovolilo abiturijentom na realkah olajšanje, da se jim sme pregledati izpit iz matematike, fizike in naravoslovja v tem slučaju, ako so dobili v zrelostnem izpričevalu iz omenjenih predmetov najmanj red »dobro«.

Zrelostno izpričevalo upravičuje nadalje za obisk modroslovne fakultete kot izredni slušatelj in za pripuščanje k učiteljskemu izpitu za realke z omejitvijo na prirodoznanske predmete (matematiko, geometriško risanje, deskriptivno geometrijo, fiziko, prirodopis, kemijo in zemljepis) (Odd. II. str. 3. predpisov za izpite učiteljskih kandidatov na gimnazijah in realkah, ministrska naredba z dne 30. avgusta 1897, V.-Bl. Stück XIX., S. 431). tudi za obisk umetniških šol in naposled za dovršitev učiteljskega izpita za prostoročno risanje na srednjih šolah (ministrska naredba z dne 29. januarja 1881, št. 10485 ex 1880). Podobne umetniške šole so: akademija upodabljaočih umetnosti in umetniška obrtna šola avstrijskega muzeja za umetnost in obrt na Dunaju, umetniška akademija in umetniška obrtna šola v Pragi, umetniška akademija v Krakovem.

Abiturijentje srednjih šol, ki hočejo vstopiti v eksportno akademijo c. kr. avstrijskega trgovskega muzeja, morajo napraviti sprejemni izpit iz francoščine, iz trgovskega računstva, iz korespondence in knjigovodstva, kakor tudi iz temeljnih nauk trgovskega in meničnega znanja.

* * *

Za stariše zunanjih učencev je velike važnosti, da pre-
skrbijo svojim sinovom stanovanja, kjer se vestno nadzoruje-
jejo dijaki. Šola kot taka more le potem uspešno zabranjevati slab in
škodljiv vpliv, ki preti ravno dijaštvu, ako jo podpira pri tem početju tudi
domače nadzorstvo.

Zelo važno je tudi, da ostanejo stariši v vedni dotiki s šolo, zato se
jim bodo pošljala tudi nadalje še neposredno grajalna pisma povodom me-
sečnih konferenc ter se jim tako omogočilo stopiti po potrebi v dotiko z
razrednikom ali ravnateljstvom.

V Idriji, meseca julija 1903.

Karl Pirc,
ravnatelj.

